

**TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
TSIVILÕIGUSE ÕPPETOOL**

Artjom Novikov

PANKROTIHALDURI ROLL PANKROTIMENETLUSES

Magistritöö

Juhendaja professor P. Varul

TARTU
2013

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. PANKROTIHALDURILE ESITATAVAD NÕUDED	6
1.1. Üldist	6
1.2. Pankrotihalduri kvalifikatsioon	7
1.3. Halduri isikuomadused ja muud nõuded	16
2. PANKROTIHALDURI NIMETAMINE JA TEMA ÕIGUSLIK STAATUS	21
2.1. Pankrotihalduri nimetamine	21
2.2. Pankrotihalduri õiguslik staatus	27
3. PANKROTIHALDURI PÕHIÜLESANDED	33
3.2. Nõuete väljaselgitamine	36
3.3. Pankrotivara valitsemine ja müük	43
3.4. Maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamine	53
3.5. Teabe andmise kohustus	57
4. PANKROTIHALDURI VASTUTUS JA AMETIST VABASTAMINE	62
4.1. Pankrotihalduri vastutus	62
4.1.1. Vastutuse liigid	62
4.1.2. Kahju hüvitamise nõue	63
4.1.3. Distsiplinaarvastutus.....	67
4.2. Pankrotihalduri ametist vabastamine.....	73
KOKKUVÕTE	77
РОЛЬ БАНКРОТНОГО УПРАВЛЯЮЩЕГО В БАНКРОТНОМ ПРОИЗВОДСТВЕ ..	83
KASUTATUD KIRJANDUS	90
KASUTATUD ÕIGUSAKTID	91
KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA	92
MUUD ALLIKAD	92

SISSEJUHATUS

Efektiivselt toimiv pankrotimenetlus ja võlausaldajate õiguste kaitse on finantsüsteemi stabiilsuse tähtis element. Tänapäeval saab pankrotimenetlust nimetada majanduse ja õiguse sümbioosiks. Pankrotimenetluses esindatakse paljude osapoolte huvisid – võlgnik, võlausaldajad, pankrotihaldur ja kolmandad isikud.¹

Riikide õigussüsteemis omab pankrotiõiguse instituut olulist tähtsust nii õiguse kui ka majanduse jaoks, kuna selle normid on suunatud subjektide, kes ei suuda teostada kasu- ja tulutoovat tegevust, kõrvaldamisele. Pankrotiõigus on samuti suunatud ajutisi majanduslikke raskusi omavate juriidiliste isikute majandusseisundi tervendamisele. Kõik see soodustab majanduse tervendamist ja kriiside tõkestamist. On ilmne, et halvasti toimiv pankrotiõigus toob endaga kaasa majandussuhete ebakindluse.

Maksejõutuse teema on alati omanud erilist tähendust igas õigussüsteemis. Mõned õigussüsteemid omavad pikemat, mõned aga lühemat maksejõuetusõiguse ajalugu. Maksejõuetusmenetlusega seotud küsimused ja probleemid on alati olnud tähtsal kohal, kuid eriti aktuaalseks muutusid need peale ülemaailmset majanduskriisi, kui tekkis suur hulk isikud, kes ei suuda endale võlausaldajate ees võetud kohustusi täita.

Pankrotiõiguse kujundamisel ja rakendamisel tuleb arvestada osapoolte paljususega ja võlausaldajate huvide erinevusega, mis võib kõikide osapoolte huvide rahuldamise ja esindamise keeruliseks muuta. Seetõttu näeb tänapäevane pankrotiõigus ette pankrotihaldurid, kes peaksid optimaalselt kaitsma ja esindama kõikide osapoolte huvisid.

Peale nimetamist mängib pankrotihaldur tsentraalset rolli pankrotimenetluse efektiivsel ja ratsionaalsel rakendamisel, omades võimu võlgniku ja tema vara üle ning kohustusi nimetatud vara kaitsmiseks ja säilitamiseks. Pankrotihaldur kaitseb võlausaldajate ja töötajate huvisid. Pankrotihalduri rolliks on tagada pankrotiseaduse efektiivne ja erapooletu rakendamine ja toimimine. Seetõttu on ilmne, et pankrotihaldur peab olema piisavalt kvalifitseeritud ning omama teadmisi, kogemusi ja isikuomadusi, mis võimaldavad saavutada kindluse pankrotiõiguses.²

¹ R. D. Albergotti. Understanding bankruptcy in the US, University of London, 1992, lk 16

² UNCITRAL, Legislative Guide on insolvency law, New York 2005, lk 174.

Pankrotihalduri tegevus on reguleeritud pankrotiseadusega, mis kehtestab halduri õigused, kohustused, vastutuse ja järelevalve pankrotihalduri tegevuse üle. Kuna haldurile on seadusandja poolt delegeeritud nii suur pädevus menetluse läbiviimisel, on tema põhiülesandeks pankrotimenetluse efektiivne ja erapooletu läbiviimine kõikide menetluse osapoolte huvisid järgides. Seega tuleb pankrotihaldurit pidada pankrotimenetluse eduka läbiviimise garandiks.

Samas peab pankrotimenetlust läbi viiv isik pankrotimenetluse efektiivsuse ja kõigi menetluse põhimõtete täitmise tagamiseks vastama teatud nõuetele ning omama teatud omadusi ja teadmisi. Sellest tulenevalt on pankrotimenetluse haldamise teemal oluline praktiline ja teoreetiline tähendus.

Käesoleva magistr töö uuritakse pankrotihalduri rolli pankrotimenetluses. Töö tulemusena püüab autor leida vastused küsimustele: millised peavad olema pankrotihaldurile esitatavad nõuded; kuidas peab toimuma pankrotihalduri nimetamine; milline peab olema tema õiguslik staatus ning tema põhiülesanded ja vastutus pankrotimenetluses, et oleks saavutatud pankrotimenetluse eemärk, milleks on menetluse efektiivne läbiviimine ning võlausaldajate ja võlgniku õiguste ja huvide optimaalne kaitse. Lisaks püüab autor leida mõningaid lahendusi pankrotimenetluse läbiviimise lihtsustamiseks, läbipaistvamaks ja osapooltele mugavamaks tegemiseks. Vastavalt püstitatud eesmärkidele kujuneb magistr töö struktuur, mis jaguneb neljaks peatükiks.

Esimeses peatükis käsitletakse ja analüüsitakse pankrotihaldurile esitatavaid nõudeid hariduse, töökogemuse, kvalifikatsiooni ja isikuomaduste osas ning temale tegutsemisõiguse andmist. Teises peatükis vaadatakse üle pankrotihalduri nimetamise korra ja pankrotihalduri õiguslikku staatust. Just pankrotihaldurile esitatavad nõuded ja tema nimetamise kord mängivad algusest peale olulist rolli pankrotimenetluse edukal läbiviimisel. Kuna pankrotihaldurile esitatavad nõuded ja ametisse nimetamise kord ei ole autori arvates kehtivas seadusandluses põhjalikult ja vajalikus mahus sätestatud, siis analüüsitakse võimalikke alternatiive eelpoolnimetatud nõuete ja korra osas.

Kolmandas peatükis uuritakse pankrotihalduri põhiülesandeid ja kohustusi. Kuna pankrotiseadusega on haldurile pandud lai kohustuste ring, siis käesoleva magistr töö käigus

uurib autor halduri põhikohustusi nõuete väljaselgitamisel, pankrotivara valitsemisel ja müümisel, maksejõutuse põhjuste väljaselgitamisel ja teabe andmisel.

Neljandas peatükis käsitleb autor pankrotihalduri vastutust tema kohustuste mittenõuetekohase täitmise eest. Kuna avalik huvi halduri tegevuse ja pankrotimenetluse vastu on suur ning haldurile on menetluses delegeeritud üsna suured õigused ja volitused, siis uuritakse lisaks kohustustele peatüki teises osas halduri vastutust oma kohustuste rikkumise eest ning rikkumiste eest rakendatavaid sunnivahendeid. Peatükis käsitletakse halduri vastutuse eelduseid ning halduri tegevuse üle järelevalvet teostavate organite poolt rakendatavaid karistusi. Halduri järelevalve ja vastutuse küsimus omab tähtsust, kuna käesoleval ajal eksisteerib segadus ja lahkavõtmused pankrotihalduri tegevuse üle järelevalvet teostavate organite vahel ning tihti tekivad küsimused, kes ja mil viisil ja ulatuses peab teostama järelevalvet pankrotihalduri tegevuse üle.

Analüüsi tulemustele toetudes on töös esitatud ettepanekud, mida autori arvates oleks vajalik arvestada pankrotihaldurite tegevuse ja pankrotimenetluse tervikuna reguleerimisel.

Töö kirjutamisel kasutatakse võrdlevat ja ajaloolist meetodit ning võrreldakse ka Euroopa ja mõnede teiste riikide pankrotihalduri tegevust ja pankrotimenetlust reguleeriva õigust.

Töö koostamisel on peamiste allikatena kasutatud rahvusvahelist erialakirjandust, milleks on I. F. Fletcher'i, J. Marshall'i, V.F. Popondopulo, M. Teljukina, J. Lowitzsch'i ja teiste autorite teosed. Allikatena on samuti kasutatud, UNCITRAL'i 2005.a., Euroopa Rekonstruktsiooni- ja Arengupanga 2007.a., Euroopa Parlamendi 2010.a. ja INSOL 2013.a. vastavaid maksejõuetusõigust käsitlevaid materjale. Kasutatud on ka P. Varul'i, E. Andersen'i, U. Lõhmuse ja teiste Eesti õigusteadlaste seisukohti ning Eesti kohtupraktikat.

Lisaks on pankrotihalduri järelevalve süsteemist kirjutamisel allikatena kasutatud K. Kerstna-Vaks'i teadusmagistritöö ja Siirika Paulman'i magistritöö, kuna need on tihedalt seotud käesoleva tööga.

1. PANKROTIHALDURILE ESITATAVAD NÕUDED

1.1. Üldist

Tulenevalt pankrotimenetluse sisust omab selle läbiviimisel kesksel ja tähtsaimat rolli pankrotihaldur. Pankrotihalduri kvalifikatsioonist ja tema isikuomadustest sõltub menetluse kiirus, kvaliteet ja läbipaistvus kõikide menetluse osapoolte jaoks. Just pankrotihaldurid omavad suurt suva võlgniku vara ja äriühingu üle, eriti kui on tegemist selle valitsemise ja käsutamisega. Pankrotihaldurilt oodatakse, et ta oleks kompetentne, võimeline tegutsema erapooletult, hoiduks tegutsemisest kelmuse teel või mõnest muust ametiseisundi kuritarvitamisest.³

Võttes arvesse pankrotimenetluse mahukust ja keerukust, tuleb juba enne pankrotimenetluse alustamist ja pankrotihalduri nimetamist tagada menetluse õige funktsioneerimine ning selle tagamise meetmeks on autori arvates pankrotihalduri kandidaadi vastavus pankrotihalduritele esitavatele kvalifikatsioonile ja isikuomadusi puudutavatele nõuetele.

Ülesannete tõttu, mille täitmist pankrotihaldurilt pankrotimenetluse spetsiifikat arvesse võttes oodatakse, peab olema tagatud, et pankrotihaldur omaks mingit baaskvalifikatsiooni. See hõlmab omalt poolt põhivõimeid ja intelligentsust, kogemust, professionaalseid teadmisi ja häid isikuomadusi. Enamgi veel, suurem osa sarnaseid ameteid on reguleeritud litsentseerimise süsteemiga. Sellest tulenevalt tuleb pankrotihaldureid käsitleda organisatsioonidesse koondatud professionaalidena, keda tuleb litsentseerida vastavalt teatud nõuetele.⁴

Pankrotihalduriks nimetavale isikule esitatavad kvalifikatsiooninõuded võivad varieeruda sõltuvalt pankrotiõiguse süsteemist, võttes arvesse pankrotihalduri rolli menetluses ja kohtu osaluse ulatust järelevalve teostamisel pankrotihalduri üle.

³ J. Lowitzsch. The insolvency law in Central and Eastern Europe. INSOL Europe, 2/2007, lk 54.

⁴ EBRD insolvency office holder principles. European Bank for Reconstruction and Development. 2007, lk 3

1.2. Pankrotihalduri kvalifikatsioon

Nagu märgiti eelpool, tuleb menetluse kiiruse, läbipaistvuse ja ökonoomsuse menetluse kõikidele osapooltele tagamiseks pankrotihalduri nimetamisel jälgida, et isik vastaks teatud nõuetele. Pankrotimenetluse läbiviimine nõuab haldurilt majanduslikke, õiguslaseid, organisatsioonilisi ja tihti psühholoogialaseid teadmisi, mistõttu mõned õigussüsteemid eeldavad niisuguse süsteemi valimist, mis tagaks, et pankrotihaldurina võiksid tegutseda ainult kõrgelt kvalifitseeritud isikud.⁵ Võttes arvesse pankrotimenetluse eripära, on arusaadav, et alati on eelistatud isikud, kes tegutsevad aktiivselt korporatiivse finantseerimise alal ning omavad kogemust pankrotimenetluse ja reorganiseerimise valdkondades.

Tavaliselt on peamiseks nõudeks pankrotihalduritele haridus ja professionaalne kvalifikatsioon või ärikogemus. Erinevates riikides nimetatakse pankrotihalduri ametisse erineva haridusega isikuid, kuid peamiselt kasutatakse juriste või audiitoreid. Põhimõtteliselt peavad aga mõlemad vastama teatud professionaalsetele nõuetele, milleks on tavaliselt vastava hariduse olemasolu.⁶

Pankrotihalduri kvalifikatsiooninõuete kehtestamisel on soovitatav, et saavutataks tasakaal rangete nõuete vahel, mis võimaldavad küll määrata kõrgelt kvalifitseeritud isiku, kuid võivad samal ajal olulisel määral piirata kvalifitseeritud professionaalide ringi ning oluliselt suurendada menetluse hinda. Samal ajal tuleb kvaliteedi ja teenuste nõutava taseme tagamiseks vältida seda, et esitatavad nõuded oleksid liiga madalad.⁷

Kooskõlas kehtiva Pankrotiseaduse⁸ § 56 võib pankrotihalduriks olla kas füüsiline isik, kellele justiitsministri moodustatud pankrotihaldurite eksamikomisjon on andnud pankrotihaldurina tegutsemise õiguse, või vandeadvokaat või vandeadvokaadi vanemabi. Pankrotihalduril peab olema kohtu ja võlausaldajate usaldus, samas peab ta olema sõltumatu nii võlausaldajast kui ka võlgnikust. Pankrotihaldur ei tohi olla kohtu töötaja ega pankrotiasja menetleva kohtuniku lähikondne (sugulane, abikaasa vm). Pankrotihalduril, kelle kohus nimetab menetluse läbivijaks, peab olema sõlmitud vastutuskindlustusleping kindlustusandjaga.

⁵ J. L. Westbrook. A global view of business insolvency systems. Leiden-Boston, 2010. Lk 209.

⁶ Samas, lk 209.

⁷ UNCITRAL, lk 174.

⁸ Pankrotiseadus. RT I 2003, 17, 95, RT I, 21.12.2012, 14.

Pankrotihalduritele esitatavate nõuete osas kehtib Eestis segasüsteem, mille kohaselt on pankrotihalduri ametiseisundi saamiseks ette nähtud kaks võimalust. Pankrotihalduriks saamise esimeseks võimaluseks on ametiseisundi omandamine teatud staatuse alusel ning teiseks võimaluseks on staatuse omandamine seadusega kehtestatud eksami sooritamise ja väljaõppe läbimise tulemusel.

Võrreldes käesoleval ajal kehtiva seadusega ei näinud seaduse eelmine redaktsioon ette haridusnõuet ega töökogemuse nõuet.⁹ Praegu kehtiv seadus sätestab pankrotihalduri kandidaadile karmimad nõuded. PankrS § 57 lg 1 p. 2 ja 3 kohaselt antakse haldurina tegutsemise õigus teovõimelisele füüsilisele isikule, kes on omandanud riiklikult tunnustatud bakalaureusekraadi või sellele vastava kvalifikatsiooni Eesti Vabariigi haridusseaduse § 28 lõike 2² tähenduses ja kellel on vähemalt kaheaastane töökogemus rahanduse, õiguse, juhtimise või raamatupidamise valdkonnas või kes on omandanud riiklikult tunnustatud magistrikraadi või sellele vastava kvalifikatsiooni Eesti Vabariigi haridusseaduse § 28 lõike 2² tähenduses. Pankrotihaldurina tegutsemise õiguse saamiseks peab kandidaat sooritama halduri eksami kohtutäituri seaduse §-s 95 sätestatud korras ning läbima halduri väljaõppe kohtutäituri seaduse §-s 96 sätestatud korras (PankrS § 57 lg 1 p 4 ja 5).

Kohtutäituri seaduse¹⁰ § 95 lg 1 kohaselt kontrollitakse kohtutäituri eksamil ja pankrotihalduri eksamil eksamineeritava erialateadmisi ja isiksuseomaduste sobivust. Eksami viib läbi eksamikomisjon ning eksam koosneb erialateadmiste testist ja vestlusest. Vestlus viiakse läbi erialateadmiste testi sooritanud eksamineeritavaga. Vastavalt KTS §95 lg 3 sätestatule kehtestab justiitsminister määrusega kohtutäituri ja pankrotihalduri eksami erialateadmiste testi valdkonnad ja eksami hindamise korra.

Kooskõlas 17.10.2010.a. jõustunud määrusele „Pankrotihalduri eksami erialateadmiste testi valdkonnad ja hindamise kord“¹¹ seisneb erialateadmiste test õigus-, rahandus-, juhtimis- ning ka raamatupidamisalastele küsimustele vastamises ning kaasusülesannete lahendamises. Määruse kohaselt korraldatav eksam hõlmab päris laiu valdkondi, s.h. õigust ja audiitorkontrolli.

⁹ Kohtutäituri seaduse eelnõu seletuskiri. Arvutivõrgus:
<http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&emshelp=true&eid=594370&u=20110330152117>
(01.02.2013)

¹⁰ Kohtutäituri seadus. RT I 2009, 68, 463, RT I, 31.12.2012, 18,

¹¹ Pankrotihalduri eksami erialateadmiste testi valdkonnad ja hindamise kord. RT I 2010, 75, 576

Autor leiab, et nimetatud testi läbimine annab kindluse, et eksami sooritanud isik omab kõiki pankrotihalduri ülesannete täitmiseks nõutavaid teadmisi ning vastab pankrotiõiguse standarditele.

Peale eksami sooritamist peab kandidaat läbima ka vastava väljaõppe ning Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda (edaspidi Koda) koostab igale kandidaadile individuaalse väljaõppekava (KTS § 96 g 1). Väljaõppel olijale määrab ameti- või kutsekogu juhatus vähemalt kaks juhendajat, kes esitavad väljaõppe lõppemisel eksamikomisjonile kirjaliku põhistatud arvamuse juhendatava kohta. Kümne kuu jooksul väljaõppekava kinnitamisest arvates esitab kandidaat eksamikomisjonile hindamiseks aruande. Väljaõppekava täitmise aruande ja juhendajate arvamuse alusel loeb eksamikomisjon väljaõppe läbituks või mitteläbituks (KTS § 96 lg 4).

Vandeadvokaat, vandeaudiitor ning kohtute seaduse § 47 lõike 1 punktile 1 vastava haridustasemega kohtutäitur nimetatakse pankrotihalduri ametisse oma staatuse alusel ning haldurina tegutsemise õiguse saamiseks ei pea nad sooritama halduri eksamit ega läbima väljaõpet. Haldurina tegutsemise õiguse saavad need isikud Koja kutsekogu liikmeks vastuvõtmisega, milleks on vaja esitada vastav kirjalik avaldus (PankrS § 57 lg 3).

Nõuded vandeadvokaadi kandidaadile kehtestab Advokatuuriseadus,¹² mille kohaselt peab isik advokatuuri liikmeks astumiseks esitama kirjaliku avalduse ja sooritama advokaadieksami (AdvS § 23 lg 2). Vandeadvokaadieksami nõuded on kehtestatud Eesti Advokatuuri advokaadieksamite korraga,¹³ mille punkti 17 kohaselt sisaldab vandeadvokaadi eksamipilet küsimusi kolmest õigusharust, kusjuures üks neist küsimustest on juhuvaliku alusel antud küsimus advokatuuri valdkonnast ja kaks küsimust valdkondadest, mille eksamineeritav on valinud järgmiste valdkondade hulgast: riigi põhikord ja halduskohtumenetlus; eraõigus; tsiviilkohtumenetlus ja halduskohtumenetlus; karistusõigus ja kriminaalmenetlus. Vandeadvokaat peab tundma seadusandlust ja kohtupraktikat, olema võimeline osutama kvaliteetset õigusabi ka keerukates õiguslikes vaidlustes, omama põhjalikke teoreetilisi teadmisi ühes järgmiste valdkondade hulgast valitud valdkonnas: riigi

¹² Advokatuuriseadus. RT I 2001, 36, 201, RT I, 21.12.2012, 4. §23 lg 1.

¹³ Eesti Advokatuuri advokaadieksamite kord. Arvutivõrgus: <https://advokatuur.ee/est/advokaadid/advokaadiks-saamine>.

põhikord ja halduskohtumenetlus; eraõigus; tsiviilkohtumenetlus ja halduskohtumenetlus; karistusõigus ja kriminaalmenetlus.

Eeltoodust tuleneb, et nii advokaadi kui ka vandeadvokaadi eksam ei sisalda endas küsimusi rahanduse, juhtimise, raamatupidamise, ega audiitorikontrolli valdkondadest. Sellest tulenevalt võivad pankrotihaldurina tegutseval vandeadvokaadil tekkida raskused oma põhiülesannete täitmisel pankrotimenetluse käigus. Seega võib järeldada, et võib olla pole mitte kõik vandeadvokaadid piisaval määral pädevad just pankrotimenetluse valdkonnas. Teiselt poolt kasutavad advokaadibürood oma igapäevases tegevuses ka vastavate teadmistega raamatupidajad ja audiitoreid, kes omalt poolt võivad abistada vandeadvokaati pankrotimenetluse läbiviimisel.

Nõuded vandeaudiitori kandidaadile kehtestab Audiitortegevuse seaduse¹⁴ §3, mille kohaselt vandeaudiitor on isik, kes on sooritanud arvestusala eksperdi kutseksami raamatupidamise ja vandeaudiitori eriosa, kellele rahandusministri otsusega on antud vandeaudiitori kutse ning kes on andnud vande. Vandeaudiitorina eksamineeritavale esitatavad nõude on järgmised: omab vähemalt bakalaureusekraadi või rakenduskõrghariduse diplomit või nendega samaväärset haridusalast kvalifikatsiooni enne kutseksami tegemiseks avalduse esitamist; sooritas kutseksami jaod või alamosad, mis on sätestatud seaduses või järelevalvenõukogu otsuses; peab läbima praktikad.

Võrreldes vandeadvokaadi eksamiga kontrollitakse vandeaudiitori eksamil nii kandidaadi õigus-, rahandus-, juhtimis- kui ka raamatupidamisalaseid teadmisi, s.h. võla- ja pankrotiõiguse alaseid teadmisi (AudS § 22 lg 2). Võttes arvesse vandeaudiitori eksami sisu ja tema ametitegevust leiab autor, et võrreldes vandeadvokaatide ja kohtutäituritega on vandeaudiitori ettevalmistus pankrotimenetlusega rohkem seotud. Omades sügavaid teadmisi majandustegevusest on vandeaudiitoril lihtsam tuvastada ja koguda maksejõutusega seonduvat informatsiooni ning tuvastada võlgniku tegelik majandusseisund ja maksevõime (s.h. varad). Kahtlust tekitab asjaolu, et vandeaudiitori õiguslikud teadmised võivad mitte vastata nõutud standarditele, mistõttu raske pankrotimenetluse puhul ning kaebuste tekkimisel ja esitamisel protsessi poolte poolt oleks vandeaudiitor sunnitud kaasama menetlusse

¹⁴ Audiitortegevuse seadus. RT I 2010, 9, 41, RT I, 18.12.2012, 10.

professionaalse juristi. See aga suurendaks menetluskulusid ja võiks mingil moel rikkuda võlausaldajate õigusi.

Kohtutäituri eksami kord on kehtestatud Kohtutäiturimäärustiku¹⁵ 10. peatükis. Kohtutäiturimäärustiku § 75 lg 1 ja 2 kohaselt koosneb kohtutäituri eksam kolmest osast: õigusteadmiste test, kaasuste lahendamine ja vestlus. Eksami tulemusena kontrollitakse kohtutäiturieksamil osaleja erialateadmisi õigusvaldkondades, sh pankrotiõiguses. Samal ajal ei kontrolli kohtutäituri eksam rahandus-, juhtimis- ega raamatupidamisalaseid teadmisi. Lähtuvalt kohtutäituri töö spetsiifikast, mille peamiseks eemärgiks on vara realiseerimine, ei saa ta autori arvates olla nimetatud pankrotihalduri ametisse ilma vastava eksami ja väljaõppe läbimiseta, kuna tavaliselt puudub kohtutäituritel igasugune praktiline ettevalmistus pankrotimenetluse läbiviimiseks.

Lähtudes pankrotihalduri töö spetsiifikast on autor jõudnud järelduseni, et ilma täiendava ettevalmistuseta ei tohi pankrotihalduri ametisse nimetada ei kohtutäitureid ega ka vandeadvokaate ja vandeaudiitoreid. Pankrotihalduri ülesannete ja kohustuste isepärasuse tõttu peab haldur pankrotimenetluse efektiivseks läbiviimiseks pidevalt teostama nii võlgniku tegevuse kui ka võlgniku vara suurendamiseks läbiviidavate toimingute analüüsi. Oma ülesannete täitmiseks peab haldur omama sügavaid teadmisi ja praktilist kogemust õiguse, raamatupidamise, vara müümise ja juriidiliste isikute juhtimise protsesside alal ning muudes tähtsust omavates ja pankrotimenetlusega tihedalt seotud valdkondades. Samal ajal omavad staatuse järgi pankrotihalduriks nimetatud isikud teadmisi ja praktilist kogemust peamiselt vaid oma tegevussfääris. Näiteks kohtutäiturite ettevalmistus hõlmab põhimõtteliselt vara realiseerimise protsessi, vandeadvokaadi ettevalmistus hõlmab õigusega seonduvaid valdkondi ning vandeaudiitori puhul on tegemist raamatupidamise ja majandustegevuse valdkondadega. Kõigil nimetatud isikutel puudub praktiline kogemus pankrotihaldurina tegutsemisel ning nende ettevalmistus ja teadmised ei saa tagada pankrotimenetluse efektiivset läbiviimist. Üaltoodust lähtuvalt on autor veendunud, et pankrotihalduri nimetamine staatuse alusel pole põhjendatud ning halduriks saamiseks peab isik sooritama vastava pankrotihalduri eksami, kuna eksamitesti läbimine annab kindluse selles, et eksami sooritanud isik omab kõiki nõutud teadmisi pankrotihalduri ülesannete täitmiseks ning vastab kõrgeimatele pankrotiõiguse standarditele.

¹⁵ Kohtutäiturimäärustik. RTL 2009, 98, 1456, RT I, 17.01.2012, 9.

Võttes arvesse, et pankrotimenetlus on üsna noor õigusvaldkond Eesti õigussüsteemis, siis on autor seisukohal, et Pankrotiseaduse § 57 lõikes 3 nimetatud regulatsioon ei taga pankrotimenetluse eesmärki, kuna võib panna kahtluse alla pankrotihalduri kvalifikatsiooni ja pädevuse. Seetõttu peaksid kutseeksami sooritama absoluutselt kõik pankrotihalduriks saada soovivad isikud.

Läti pankrotiõiguse kohaselt on pankrotihaldurina tegutsemise õigus füüsilisel isikul, kes: 1) omab õiguslikku kõrgharidust või majanduslikku, finantsjuhtimiste alast kõrgharidust või kes on vähemalt kolm aastat töötanud äriühingu järelevalveorganites või täidesaatvates ametites; 2) on edukalt täitnud nõuded pankrotihaldurina tegutsemiseks ja 3) kellele Pankrotikoda (Insolvency Agency) on välja andnud vastava tunnistuse.¹⁶ Sellest on näha, et Eesti ja Läti pankrotihalduri kvalifitseerimise süsteemid on sarnased: mõlemas riigis kontrollitakse kutsesobivust vastavate kohtuväliste organite poolt¹⁷, mõlemas riigis tuleb pankrotihalduriks saamiseks sooritada eksami. Erinevalt meie seadusest kehtestab Läti seadus selgelt kandidaadi haridusnõuded.

Hollandis peab pankrotihaldur omama ulatuslikke ärijuhtimise alaseid teadmisi, peab alati olema kursis olukorraga majandusturul ning teadma äriühingu põhikonkurente. See eeldab, et pankrotihaldurina tegutsemiseks minimaalsed teadmised peavad sisaldama: a) minimaalseid arusaamu sellest, kuidas äri juhtida, juriidiliste isikute finantseerimisest; b) võimalust teostada õiguslikku ja majanduslikku auditit; c) põhiteadmisi nii tsiviil- kui ka äriõiguse alal ning d) detailseid teadmisi igasugusest praktilisest kogemusest pankrotiõiguses.¹⁸

Norra võlgade ümberkujundamise ja pankrotiseadus ei näe ette mingeid erinõudeid pankrotihalduri suhtes. Samal ajal on soovitatav, et haldur oleks jurist. See on kohtu poolt väljakujundatud poliitika. Veel üheks nõudeks on see, et kohus peab tegema vastava otsuse erapooletuse nõudeid järgides.¹⁹

¹⁶ J. Lowitzsch, lk 262.

¹⁷ PankrS §47 lg 1 p 1 kohaselt võib Halduriks olla Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja kutsekogu liikmeks olev füüsiline isik kellele on koja poolt antud haldurina tegutsemise õigus.

¹⁸ B. Wessels. Business and bankruptcy law in the Netherlands. United Kingdom, 1999. lk 197.

¹⁹ The 2013 INSOL directory. The comprehensive directory of restructuring, insolvency and bankruptcy professionals throughout the world, GTI Media, 2013, lk 58.

Sõltuvalt riigi seadusandlusest erineb ka kandidaatide eeldatav haridus. Tavaliselt töötavad pankrotihalduritena kas juristid või raamatupidajad. Suurbritannias tegutsevad pankrotihalduritena tavaliselt raamatupidajad, samal ajal kui Austrias, Belgias, Taanis, Soomes, Hollandis ja Rootsis antakse eelistus juristidele.²⁰

Pankrotihalduritele esitatavad nõuded Vene Föderatsioonis on sarnased Eestis esitatavatega. Kooskõlas Vene Föderatsiooni pankrotiseadusega määratakse pankrotihalduriks isik, kes on ühe iseseisva pankrotihaldurite ühenduse liige, omab kõrgharidust, läbis pankrotihaldurite ettevalmistuse alase eksami, on professionaalse tegevuse subjekt ning teostab pankrotiseadusega reguleeritavat tegevust.²¹

Suurbritannia seadusandluse kohaselt peab pankrotihaldur kuuluma kas riigi poolt moodustatud kutseorganisatsiooni (recognized professional body) või omama Kaubandusministeeriumi (Department of Trade) poolt väljastatud isiklikku luba. Mõlemas organisatsioonis peab pankrotihalduri kutse taotleja litsentsi saamiseks vastama organisatsiooni nõuetele.²² Peale litsentsi andmist saadetakse pankrotihalduri kutse taotlejale vastav teade, milles kajastatakse litsentsi kehtivuse algkuupäev. Juhul, kui litsentsi kehtivuse ajal ei ole seda peatatud ega tagasi kutsutud, kehtib see kolme aasta jooksul alates litsentsi väljastamise päevast.²³ Samuti on ette nähtud ka litsentsi saamise alternatiivne võimalus, milleks on avalduse esitamine Riigisekretärile (Secretary of State). Avaldaja poolt kohustuslikult esitatava informatsiooni ja teistest allikatest kogutud informatsiooni alusel tuleb vastu võtta otsus, kas isik vastab pankrotihaldurile esitatavatele haridus- ja kogemusnõuetele.²⁴

Pankrotimenetluse menetlusprotseduuride raskus ja maht teeb olulisel määral soovitatavaks, et pankrotihaldur omaks vajalikus mahus väljaõpet õigusosal (mitte ainult pankrotiõiguse, vaid ka äri- ja majandusõiguse alal) ning omaks vastavat kogemust kommerts- ja finantsalal, sealhulgas raamatupidamise alal.²⁵

²⁰ P. R Wood. Principles of international Insolvency. London, 2007, lk 223.

²¹ Федеральный закон О несостоятельности (банкротстве). Arvutivõrgus: <http://www.zakonrf.info/zakon-o-bankrotstve/>.

²² I. F. Fletcher. The law of insolvency. London, 2002, lk 30-31.

²³ Samas, lk 33.

²⁴ Samas, lk 31.

²⁵ UNCITRAL, lk 175.

Autor, on seisukohal, et kehtiv regulatsioon ei taga pankrotihaldurite piisavat kvalifikatsiooni. Pankrotihaldurite piisava kvalifikatsiooni tagamiseks oleks soovitav, et kvalifitseerimist teostav organ teostaks pidevalt kohustuslikku täiendusõpet²⁶. Halduri täiendusõpet reguleerivas aktis sätestatud täiendkoolituse läbimist ja selle mahtu võiks muuta. Lisaks oleks haldurite kvalifikatsiooni kontrollimiseks mõistlik teostada korduvaid atesteerimisi atesteerimiskomisjoni ees. See oma poolt kindlustaks, et isik, kes mõnel põhjusel pole pika aja jooksul pankrotihaldurina praktiseerinud, on edaspidi võimeline täitma pankrotihalduri ülesandeid parimal viisil.

Autor nõustub endise justiitsministri seisukohaga, et pankrotiseaduse muudatusettepaneku mõtte on karmistada halduritele esitatavaid nõudeid, kuna praegu ei vastuta haldurid oma tegevuse eest, v.a materiaalne vastutus. Halduri töö nõuab teatud kogemust, ettevalmistust ja ka vastutust, seetõttu nähakse ette, et pankrotihalduriks saavad isikud, kes teevad ära pankrotihalduri eksami ja teevad teatud perioodi järel pidevalt atesteerimiskomisjoni ees eksameid.²⁷

Halduri ettevalmistus nõuab ka spetsiaalse väljaõppe läbimist. Kuid väljaõpet ei pea läbima halduri eksami sooritanud isik, kes on töötanud vähemalt kolm aastat õigusalas, majandusalas või finantsjuhtimisel kõrgharidust nõudval tööl (PankrS § 57 lg 4). Halduri eksami sooritanud ja seaduses ettenähtud juhul väljaõppe läbinud isik esitab koja haldurite kutsekogu juhatusel kirjaliku taotluse haldurina tegutsemise õiguse saamiseks. Taotlus esitatakse hiljemalt ühe aasta möödumisel halduri eksami sooritamisest. Kutsekogu juhatus otsustab taotluse rahuldamise ühe kuu jooksul taotluse esitamisest, tehes selle kohta kirjaliku otsuse. Otsuse ära kiri saadetakse isikule ja Justiitsministeeriumile (PankrS § 57 lg 5).

Väljaõppe eesmärgiks on kinnistada kandidaadi teadmisi teatud valdkonnas. Kuna väljaõppe läbimine ei ole kõikide pankrotihalduri ameti taotlejate jaoks kohustuslik, võib tekkida olukord, et ametisse nimetatud isik ei oma ettekujutust pankrotimenetluse läbiviimisest ja spetsiifikast, mis omalt poolt võib negatiivselt mõjutada pankrotimenetluse põhieesmärke ning rikkuda menetluse osapoolte ja kolmandate isikute õigusi.

²⁶ Nõuded pankrotihalduri täiendusõppele ja täiendusõppe maht, RT I 2010, 25, 120. Nimetatud aktiga kehtestatakse täiendusõppe läbimise kohustus.

²⁷ RKTko nr 3-2-1-35-05.

Nagu ülalpool leitud, eksisteerivad käesoleval ajal erinevad meetodid ja lähenemised selleks, et tagada pankrotihaldurite nõuetekohane kvalifikatsioon, s.h. vastava professionaalse kvalifikatsiooni omamine ja eksamineerimine.²⁸ Eesti nõudeid pankrotihaldurite kvalifikatsiooni osas ei saa pidada rahuldavateks. Kehtiva seadusandluse ja nõuete kohaselt jääb oht ja võimalus, et pankrotihalduriks nimetatakse isik, kellel puudub vastav kvalifikatsioon, s.h. õiguse, äri, majanduse valdkondades. Sellises olukorras, kus pankrotihalduri kvalifikatsioon on kahtlane, võivad tekkida võlausaldajaid või võlgnikku kahjustavad tagajärjed.

Lähtudes eeltoodust on näha, et pankrotihaldurite kvalifikatsiooninõuete süsteem jaguneb kaheks. Esimeseks süsteemiks on täpsustatud nõuetega süsteem, sarnaselt Eestiga, kus määratakse kindlaks halduriks saamise kord²⁹ (kas staatuse või eksami alusel). Teist süsteemi rakendavad riigid, näiteks Rootsi ja Saksamaa, kus halduritele esitatavad nõuded on vaid kirjeldava iseloomuga, ehk nõuded, mis puudutavad halduri ausust, sõltumatust ja usaldust ning haldurile ei esitata haridus- ega kvalifikatsiooninõudeid.

Haldurile esitatavate kvalifikatsiooninõuete rangus varieerub riigist riiki ning see sõltub igas riigis kujunenud traditsioonidest. Juhul, kui riigi pankrotiõigus omab pikka ajalugu ning on välja kujunenud vastav arusaam halduri isikust ja tema tegevusest, saab nõuete kriteeriumina määrata vaid isiku kogemust ja tema isikuomadusi. Samal ajal on Eesti-sarnastes riikides, kus pankrotiõiguse ajalugu ja kogemus on suhteliselt lühike, põhjendatud kindlaksmääratud nõuete süsteemi rakendamine. Autor on seisukohal, et Eestis kujundatud pankrotihaldurile nõuete kehtestamise süsteem on põhjendatud. Samal ajal on autor seisukohal, et seadusandja peab tegema muudatusi kehtivas seaduses ning looma rangemad nõuded pankrotihalduri kvalifikatsiooni osas, ehk tulevikus tuleb vältida võimalusi, et ilma vastava eksami läbimiseta saaks isikuid määrata pankrotihalduriteks. Vandeadvokaatide pankrotihalduriteks määramine staatuse alusel oli põhjendatud 1990. aastatel, kuna tol ajal oli pankrotihaldureid üsna vähe. Kuid isegi advokaadid ei omanud piisavaid pankrotimenetluse kogemusi, kuigi advokaadina töötades omasid nad rohkem teadmisi õigusvaldkonnas (seadusandluse teadmine, kohtuvaidluses osalemine, kaebuste ja hagide esitamise ja muu) kui mitmed teised isikud. Samal ajal ei olnudki advokaadid oma ettevalmistuse tõttu sobilikud pankrotimenetluse läbiviimiseks. Autori arvates olekski pankrotimenetluse spetsiifika tõttu tänapäeval

²⁸ UNCITRAL, lk 175.

²⁹ Nimetamine toimub kas staatuse alusel või vastava eksami sooritamise tulemusena.

põhjendatud loobumine pankrotihalduri nimetamisest staatuse alusel ning halduri kvalifikatsiooni kontroll peaks olema teostatud eksamisüsteemi kaudu.

1.3. Halduri isikuomadused ja muud nõuded

Pankrotihalduri kandidaadi valimisel ja määramisel ei tohi unustada ka halduri isikuomadusi. Lisaks teadmistele ja kogemustele võiks olla soovitusliku iseloomuga niisugused isikuomadused nagu väärikus, erapooletus ja head juhtimisoskused. Väärikus peab nõudma, et pankrotihaldur omaks head mainet ja ei omaks kriminaalkaristust ning ei oleks pannud toime majandusalast süütegu või teda poleks distsiplinaarkorras karistatud.³⁰ On ilmne, et nimetatud asjaolude olemasolu haldurina tegutsemisel tõendab ja annab tunnistust isiku ebakompetentsusest ning paneb kahtluse alla tema pädevuse pankrotimenetluse läbiviimisel ning lõpptulemusel viib konfliktini menetluses.

Oma ülesannete täitmisel peab pankrotihaldur olema sõltumatu võlgnikust ja võlausaldajatest ning tema majanduslikud huvid ei saa erineda nii võlgniku kui ka võlausaldajate huvidest. Pankrotihalduri sõltumatus hõlmab ka protsessi käigus tekkida võivaid majanduslikke, psühholoogilisi ja kultuurilisi sidemeid. See, kuidas haldurid peale nimetamist jätkavad sõltumatus nõuete ja teiste oma kohustuste täitmist, mõjutab suurel määral osapoolte huvisid igas konkreetsetes asjas.³¹ Igas konkreetsetes asjas tuleb kontrollida, kas pankrotihalduriks nimetatav isik sobib asja menetlemiseks või mitte ning kas on asjaolusid, mis lubaks keelduda pankrotihalduri nimetamisest asjas. Nimetamist välistavateks faktideks võivad olla asjaolud, et pankrotihaldur on võlgniku võlausaldaja, on olemas huvide konfliktid või puudub sõltumatus võlgnikust, mis võib seisneda kehtivas või varem kehtinud tihedas professionaalsetes suhtes võlausaldaja või võlgnikuga.³²

Haldurina tegutsemise õigust ei anta isikule, kellel on karistus tahtlikult toimepandud kuriteo eest (PankrS § 57 lg 6 p 1); kes on viimase kümne aasta jooksul tagandatud kohtuniku-, notari-, prokuröri-, vandetõlgi- või kohtutäituriametist või advokatuurist või audiitorkogust välja heidetud või kellelt on võetud patendivolniku kutse patendivolniku seaduse § 20 lõike 1 punkti 1 või 2 alusel (p 2); kes on viimase viie aasta jooksul avalikust

³⁰ UNCITRAL, lk175-176.

³¹ B. Wessels, lk 198.

³² EBRD, lk 5.

teenistusest distsiplinaarsüüteo eest vabastatud (p 3); kes on pankrotivõlgnik (p 4); kelle kohta kehtib ärikeeld (p 5); kes on senises kutsetegevuses või kohtutäituri ametitegevuses näidanud üles ilmset sobimatust tööks pankrotihaldurina (p 6); kes on kohtuotsusega jäetud ilma õigusest olla pankrotihaldur või ettevõtja (p 7); kes on viimase seitsme aasta jooksul distsiplinaarsüüteo toimepanemise eest kojast välja arvatud või kellelt on haldurina tegutsemise õigus ära võetud (p 8).

Sellest tulenevalt on pankrotihaldurile esitavad isiklikud nõuded sõnaselgelt paika pandud ja kehtivad kõikide isikute suhtes, kes on pankrotihalduri tunnistuse saanud, s.h. vandeadvokaadid, kohtutäiturid ja vandeaudiitorid. Kuid lisaks pankrotiseaduses sätestatule kehtivad nimetatud isikute suhtes ka nende tegevust vahetult reguleerivad normatiivaktid. Kohtutäiturina tegutsemise õiguse piirangud sätestab KTS § 17 lg 2³³, advokaatide kohta käivad piirangud on sätestatud AdvS § 27 lg 1 ja audiitorina tegutsemise piirangud on sätestatud AudS § 39 lg 3. Pankrotiseaduses sisalduvad nõuded on rangemad kui AdvS ja AudS sätestatud. Samal ajal, kuna pankrotiseadus on täitmiseks ja järgimiseks kohustuslik kõikidele pankrotihaldurina tegutsevatele isikutele, tagab see kindluse pankrotihalduri isikus.

Isikuomaduste tuvastamise ja kehtestamise süsteem kehtib ka Suurbritannias. Kooskõlas Suurbritannia 1986. aasta pankrotiseadusega (Insolvency Act 1986) võib pankrotihaldurina tegutseda vaid füüsiline isik ning pankrotihaldurina tegutsemine juriidilise isiku poolt on seadusega otseselt keelatud.³⁴ Sarnaselt Eesti pankrotiõigusega ei saa Suurbritannias pankrotihaldurina tegutseda pankroti väljakuulutatud isik või isik, kelle suhtes on algatatud distsiplinaarmenetlus või kellele on määratud distsiplinaarkaristus kooskõlas 1986. aasta Äriühingute juhatajate diskvalifitseerimise aktiga (Company Directors Disqualification Act 1986). Lisaks eelnimetatule on sõnaselgelt kehtestatud pankrotihalduri kutse taotleja õigusvõime nõue. Pankrotihalduri kutse taotleja ei saa olla „patsiendiks“ Inglise ja Šoti vaimse tervise seadusandluse mõttes, ja nimelt isik, kes on vaimse häire tõttu tunnistatud õiguslikult võimetuks oma asju juhtima ja mõistma.³⁵ Täiendavad ja olulisel määral meie süsteemiga sarnased nõuded (sh sõltumatus, väärikus, ausus, kriminaalkaristuse puudumine jt.) on sätestatud pankrotimenetluses osalejate regulatsioonis (Insolvency Practitioners

³³ Kohtutäituri seaduse nõuded on suuremas osas sarnased pankrotiseaduse nõuetele.

³⁴ Meie pankrotiseadus otseselt ei keela juriidilise isiku tegutsemist pankrotihaldurina, kuid seaduse sõnastusest on selgelt näha, et pankrotihaldurina võib tegutseda vaid füüsiline isik.

³⁵ I. Fletcher, lk 30.

Regulations 2005)³⁶.

Haldurina tegutsemiseks peab isik olema aus ja kõlbeline (PankrS § 57 lg 1 p 2). Ausust ja kõlblust võib iseloomustada nii, et pankrotihalduril on olemas kindlus selles, et peale nimetamist, vaatamata igasugustele asjaoludele, võib ta jätkata oma ülesannete täitmist ning see ei pane tema omadusi kahtluse alla.³⁷

Nimetatud nõudeid saab pidada subjektiivseteks, mistõttu nende täitmise kontrolli võib panna kahtluse alla. Seadus ei reguleeri täpselt aususe ja kõlblikkuse tähendust. Järeldusi nimetatud omaduste kohta võib teha vaid pankrotihalduri praktikale tuginedes. Samas hinnatakse pankrotihalduri eksamivestluse käigus pankrotihalduri eksamil osaleja isiksuseomaduste sobivust pankrotihaldurina töötamiseks, lähtudes PankrS-s sätestatud pankrotihaldurile esitatavatest nõuetest.³⁸ Kuna eksamikomisjon moodustatakse seitsmeliikmelisena ning selle koosseisus osalevad kohtutäiturite ametikogu, pankrotihaldurite kutsekogu, justiitsministri ja audiitorkogu (KTS § 93 lg 1 ja lg 2) esindajad, siis autori arvates kontrollitakse pankrotihalduri eksamit sooritava isiku omadusi, sh ausust ja kõlblikkust, piisaval määral ning komisjoni koosseisu tõttu puudub kahtlus tehtud otsuste osas. Vandeadvokaadi isiksuseomadusi kontrollitakse samuti vandeadvokaadi eksamil, kuid seda viib läbi advokatuuri kutsesobivuskomisjon, millesse kuuluvate esindajate poolt tehtud otsuses samuti kahtlus puudub.

Täiendavad nõuded pankrotihalduri kutse taotleja kontrollimisele sätestab PankrS § 57 lg 8, mille kohaselt taotleja usaldusvääruse kontrollimisele kohaldatakse kohtute seaduse³⁹ § 117¹. Kohtute seaduse § 117¹ lg 2 p 1 ja 2 annavad justiitsministrile tema poolt volitatud ametnike kaudu õiguse pöörduda riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste ja ametiisikute, samuti füüsiliste ja juriidiliste isikute poole järelepärimistega kohtunikuabikandidaadiks taotleja andmete kohta; vestelda isikuandmete ankeedis märgitud isiku, samuti tööandja ja õppeasutuse esindajate ning teiste isikutega, et selgitada välja kandidaadi kõlbelisi ja teisi isikuomadusi ning vajaduse korral ja küsitletava isiku nõusolekul võtta temalt kirjalik seletus.

³⁶ Insolvency practitioners regulations. <http://www.legislation.gov.uk/uksi/2005/524/contents/made>.

³⁷ B. Wessels, lk 198.

³⁸ Pankrotihalduri eksami erialateadmiste testi valdkonnad ja hindamise kord, §3 p 7.

³⁹ Kohtute seadus. RT I 2002, 64, 390, RT I, 29.12.2012, 7.

Sellest tulenevalt on olemas meetmed ja võimalused pankrotihalduri kutse taotleja isikuomaduste kontrollimiseks enne pankrotihalduri eksamit ja vahetult eksamivestluse käigus. Juhul, kui selle kontrolli tulemusena on ilmnenud mistahes asjaolud, mis ei anna kandidaadile õigust tegutseda pankrotihaldurina ja/või ta esitas tahtlikult valeandmeid või varjas olulist teavet, arvatakse ta konkursikomisjoni otsusega konkursilt välja (Kohtute seadus § 117¹ lg 2 p 5).

Üheks vastuvõetavaks nõudeks pankrotihaldurile on asjaolu, et pankrotimenetluses peab puuduma huvide konflikt pankrotihalduri ja teiste osalise vahel. Nimetatud isikuomaduste peamiseks elemendiks on see, et pankrotihaldur on võimeline demonstreerima sõltumatust vastaspoolte huvidest, vaatamata sellele kas need on majanduslikud, perekondlikud või muud.⁴⁰

Sõltumatuse nõue on sätestatud PankrS § 56 lg 3, mille kohaselt haldur ei tohi olla kohtu töötaja ning ta peab olema sõltumatu võlgnikust ja võlausaldajatest. Andes kohtule nõusoleku haldurina tegutsemiseks, kinnitab isik kirjalikult, et ta on sõltumatu võlgnikust ja võlausaldajatest. Lisaks on pankrotihalduri sõltumatuse nõuded sätestatud kõikide pankrotihaldurite jaoks kohustuslikuks olevas Hea Kutsetavas⁴¹, mille nõuete rikkumiste eest võib Koja aukohus määrata haldurile distsiplinaarkaristuse (PankrS § 71 lg 2 p1). Distsiplinaarkaristuse saamise oht peaks teoreetiliselt tagama pankrotihalduri sõltumatuse, aususe, väärikuse, usalduvuse ja teised pankrotihaldurina tegutsemiseks vajalikud isiklikud nõuded.

Läti pankrotiseaduse kohaselt ei saa pankrotihaldurina tegutseda isik, kes on võlgniku huvitatud isik, kelle vastu pankrotivõlgnik omab nõuded, või kui pankrotihaldur omab nõudeid võlgniku vastu. Pankrotihalduriks ei saa samuti olla isik, keda on kriminaalkorras karistatud, kes on olnud süüdistatav, kahtlustatav või kellele on esitatud süüdistus kriminaalmenetluses.⁴²

Seega, eeltoodust lähtuvalt on pankrotihalduritele isikuomaduste suhtes esitatavad nõuded erinevates riikides üsna sarnased. Isikuomaduste alaste nõuete olemasolu ja nende piisav

⁴⁰ UNCITRAL, lk 175.

⁴¹ Hea Kutsetava. Arvutivõrgus: http://kpkoda.ee/doc/Hea%20kutsetava_1.pdf.

⁴² J. Lowitzsch, lk 262.

kontroll tagab pankrotimenetluse efektiivsuse ja sõltumatuse, mistõttu omab nimetatud kontroll tähtsat rolli pankrotihalduri ametisse nimetamisel. Autori arvates tagab käesoleval ajal Eestis kehtestatud süsteem piisaval määral pankrotihalduri isikuomaduste kontrolli. Võttes arvesse, et seaduse nõuete rikkumise, sh isikuomaduste osas, eest on distsiplinaarkaristusena ette nähtud ranged karistused, on autor seisukohal, et käesoleval ajal on pankrotihaldurite isikuomaduste kontrolli regulatsioon läbimõeldud ja tagab kõrgete isikuomadustega pankrotihaldurite osalemise pankrotimenetluses.

2. PANKROTIHALDURI NIMETAMINE JA TEMA ÕIGUSLIK STAATUS

2.1. Pankrotihalduri nimetamine

Pankrotiõiguse praktika pakub pankrotihalduri valimisel mitut erinevat võimalust. Nendeks on pankrotihalduri määramine kohtu poolt, halduri määramine sõltumatute organite poolt ning määramine võlausaldajate poolt.⁴³

Kohtu kaasamise tase ja ulatus pankrotimenetlusse kajastab mitte ainult iga riigi pankrotiõiguse tüüpi, vaid ka riigi suhtumist pankrotimenetlusse ning selle tagajärgedesse. Üleminekuaja alguses iseloomustas Kesk- ja Ida-Euroopa riike kohtupersonali vähenemine ning kompetentsete pankrotihaldurite ja spetsialiseeritud kodade organiseerumine professionaalsesse ühingutesse. Käesoleva ajani on suureks probleemiks jäänud kohtunike õigusliku hariduse kehv (traditsionaalne) süsteem, kuna see ei anna kohtunikele piisavalt teadmisi majanduslikest ja finantsprobleemidest.⁴⁴

Levinud praktikaks suurema osa riikide pankrotiseadusandluses on see, et pankrotihalduritele on antud peamised funktsioonid pankrotimenetluse organiseerimises ja läbiviimises.⁴⁵ Pankrotihalduri määramine on tavaliselt kohtute pädevuses, kuid selle valiku kiidab hiljem heaks või mitte võlausaldajate üldsoolek. Samaaegselt tähendab see järelevalve olemasolu kohtu poolt, ehk institutsiooni poolt, mis on pankrotihaldurile lähedasem ja võib omalt poolt anda hinnanguid pankrotihalduri tegevusele.⁴⁶ Teiselt poolt aga teostab ja täitab see *inter alia* pankrotimenetlust, mille lõppeesmärgiks on parema tulemuse saavutamine võlausaldajate jaoks, seega oleks õigustatud, et ka võlausaldajatel oleks õigus vahetada kohtu poolt nimetatud pankrotihaldurit. Kuid vaadates tegelikule olukorrale pankrotiõiguses, on nimetatud õigust võimalik kuritarvitada nii, et kõige võimsamad võlausaldajad määravad pankrotihalduriks isiku, kes pole neist täiesti sõltumatu.⁴⁷

Peale võlgniku pankroti väljakuulutamist ning halduri kandidatuuri kinnitamist võlausaldajate esimesel üldkoosolekul nimetab pankrotihalduri ametisse kohus (PankrS § 61 lg 1). Juhul, kui

⁴³ UNCITRAL, lk 177

⁴⁴ J. Lowitzsch, lk 52.

⁴⁵ J. L. Westbrook, lk 207.

⁴⁶ Samas, lk 210.

⁴⁷ Samas.

võlausaldajate üldkoosolekust on teatatud ettenähtud korras, kuid ükski võlausaldaja esimesele üldkoosolekule ei ilmu, loetakse haldur igal juhul üldkoosoleku poolt kinnitatuks. Kui pankrotimäärusega nimetatud haldurit ei kinnitata, valivad võlausaldajad uue halduri, kelle kinnitamise otsustab kohus, tehes selle kohta määruse (PankrS § 61 lg 2). Samal ajal sätestab PankrS § 61 lg 3, et kui kohus ei kinnita üldkoosolekul valitud haldurit, nimetab ta määrusega uue halduri, keda võlausaldajate üldkoosolekul ei ole vaja kinnitada. Kohus jätab võlausaldajate valitud halduri kinnitamata, kui haldur ei vasta seadusega kehtestatud nõuetele või halduril ei ole kehtivat kutsekindlustust ning kohus peab kohtumääruses nimetama halduri kinnitamata jätmise põhjused (PankrS § 61 lg4).

Pankrotihalduri kandidaadi valimine toimub Koja poolt peetavast nimekirjast, mis tehakse avalikkusele kättesaadavaks koja veebilehel (PankrS § 59 lg 3-4). Teoreetiliselt peab see välistama kahtluse pankrotihalduri kompetentsuses ja kvalifikatsioonis. Ühelt poolt teeb eelpoolnimetatud regulatsioon pankrotihalduri valimise ja läbiviidava pankrotimenetluse sõltumatumaks, läbipaistvamaks ja usaldusväärsemaks avalikku huvi järgides. Teisalt aga võib sellega seoses tekkida kahtlus kohtuniku sõltumatuses, kuna esiteks võib kohtunik valida nimekirjast isiku, kes on sobivam temale, mitte aga protsessi osapooltele, ehk näiteks pankrotihalduri, kellel on pikk koostöökogemus kindla kohtunikuga või muu huvi. Juhul kui kohus ei nõustu võlausaldajate poolt pakutud kandidaadiga, võib ta uuesti valida kandidaadi, kes mõnedel põhjustel ei saa konkreetset pankrotiasja läbi viia (näiteks sõltumatus puudumine, ebapiisav kogemus või praktika pankrotiasjades). Sellisel juhul võivad olla rikutud nii võlausaldajate kui ka võlgniku õigused.

Seega eksisteerib süsteemis konflikt, kui kohus, kes vastutab pankrotimenetluse tõrgeteta kulgemise eest ja on halduri nimetamisel vastutav selle eest, et haldur oleks suuteline seaduspäraselt ja efektiivselt pankrotimenetlust läbi viima, peab hakkama halduri tegevusele hinnangut andma, andes sellega kaudselt hinnangu enda ebaõnnestunud haldurivalikule. Võib esineda olukordi, kus kohtunikud ise ei soovi kasutada halduri suhtes õiguskaitsevahendeid, kuna nad soovivad, et edaspidine koostöö halduritega kulgeks tõrgeteta või tunnevad huvi veel millegi vastu.

See omakorda toob kaasa selle, et võlausaldajate ja võlgnike liigset usaldust kasutatakse ära hooletu halduri poolt, mille tagajärjeks on pankrotimenetluse venimine ja halvemal juhul ka kahju tekitamine võlausaldajatele. Halduril peab olema kohtu ja võlausaldajate usaldus.

Haldur ei tohi olla kohtu töötaja ning ta peab olema sõltumatu võlgnikust ja võlausaldajatest. Andes kohtule nõusoleku haldurina tegutsemiseks, kinnitab isik kirjalikult, et ta on võlgnikust ja võlausaldajatest sõltumatu (PankrS § 56 lg 2 ja 3). Peale halduri valimist peab ta oma tegevusega näitama oma erapooletust menetluse osapooltest. Kui pankrotimenetluse käigus ilmnevad asjaolud, mis ei võimalda halduril edaspidi jätkata menetlust pankrotihaldurina usalduse kaotamise või kohustuste mittetäitmise tõttu, siis lubab PankrS § 68 lg 1 lg 2 vabastada pankrotihalduri ametist kas tema algatusel või teiste organite avalduste alusel. Kui kohus vabastab halduri ametist, siis nimetakse tema asemele uus haldur.

Itaalias omab pankrotimenetluses põhirolli kohus ning kohus on vastutav kogu pankrotimenetluse läbiviimise eest. Kohtu pädevuses on halduri nimetamine ning kohus omab ainuisikulist võimu kõikide teiste menetluses vastuvõetud otsuste üle. Kohtuniku funktsioonideks on pankrotimenetluse põhihoimingute läbiviimine ja järelevalve teostamine pankrotihalduri üle.⁴⁸

Sarnaselt Eestile toimub pankrotihalduri määramine Saksamaal kohtu poolt menetluse alguses nimekirjas sisalduvate isikute hulgast. Esimesel üldkoosolekul võivad võlausaldajad häälteenamusega valida teise pankrotihalduri. Samal ajal võib kohus keelduda kandidaadi kinnitamisest, kui leiab, et isik ei sobi.⁴⁹

Vene Föderatsiooni pankrotiseaduse kohaselt teostatakse pankrotihalduri valimine võlausaldaja, võlgniku või volitatud organi (Föderaalne maksuamet) ettepaneku alusel. Vastavate ettepanekute alusel kinnitab halduri lõpliku nimetamise kohus. Pankrotihaldurina tegutsemise kohustuslikuks nõudeks Venemaal on halduri kuulumine iseseisvasse pankrotihaldurite ühendusse (IPÜ). IPÜ on mittetulundusühing, mis on asutatud liikmelisuse alusel, on loodud Vene Föderatsiooni kodanike poolt, on sisse kantud IPÜ riigiregistrisse ning mille eesmärkideks on pankrotihaldurite tegevuse tagamine ja reguleerimine. Seega, kõik haldurid on koondatud organisatsioonidesse, mis teostavad ja tagavad pankrotihalduri tegutsemist ja vastavat järelevalvet haldurite tegevuse üle.

Võlgniku pankroti väljakuulutamise määruses kajastatakse valitud pankrotihalduri nimi ning

⁴⁸ W. W. McBryde. Principles of European insolvency law. Kluwer Legal Publishers, 2003, lk 406-407.

⁴⁹ Samas, lk 325.

nimetatud määrus saadetakse IPÜ-le, millesse valitud haldur liikmena kuulub.⁵⁰ Peale vastava avalduse saamist kohustub IPÜ esitama kohtule kandidaadi kutsesobivuse informatsiooni. Kui vastav informatsioon on kohtule esitatud, peab kohus kas kinnitama pakutud pankrotihalduri kandidatuuri või selle kinnitamisest keelduma. Juhul, kui pankroti väljakuulutamise määruks puudub pankrotihalduri kandidaadi nimi (ehk menetluspooled ei esitanudki soovitud kandidaati), või ta keeldub asja menetlemisest, peab IPÜ saatma kohtule isikute nimekirja, milles kajastatakse, kes tema liikmetest on nõus läbi viima konkreetse asja menetlemist.⁵¹ Juhul, kui IPÜ-s puuduvad isikud, kes soovivad vabatahtlikult menetlusse astuda, toimub pankrotihalduri kandidaadi valimine kollegiaalsete valimiste teel ning igal isikul on õigus juures viibida pankrotihalduri valimisel IPÜ poolt.

Kui pankrotihalduri kandidaat ei ilmu kohtusse kohtu poolt määratud tähtajaks, pöördub kohus järelevalvet teostava organi poole, kes peab tagama kandidaadi olemasolu ühes registris sisalduvatest iseseisvatest pankrotihaldurite ühendustest. Juhul, kui pankrotihalduri kandidatuur ei selgu kuue kuu möödudes alates pankrotimääruse tegemise päevast, lõpetab kohus pankrotimenetluse võlgniku suhtes.

Tuleb märkida, et kõige rohkem huvitatud isikutena antakse võlgnikule ja võlausaldajatele pankrotihalduri valimise õigus. Aktiivne roll pankrotihalduri valimise protsessis on antud võlausaldajale ning võlgnik on õigustatud esitama põhjendatud avalduse pankrotihalduri kandidaadi menetlusse kaasamata jätmiseks.⁵² Kuna pankrotimenetlus on suunatud parimate tulemuste saavutamisele kõikide võlausaldajate jaoks, siis olekski mõistlik anda pankrotihalduri määramise õigus võlausaldajatele. Kindla kvalifikatsiooni ja kogemusega pankrotihalduri valimise ettepaneku ja valiku tegemine võlausaldajate poolt konkreetse asja lahendamisel võib tagada menetluse efektiivsuse ja edukuse.⁵³ Samal ajal võib see nõrgendada kohtute poolt teostatavat järelevalvet ning olulisel määral kahjustada võlgnikke ja väiksemaid nõudeid omavaid võlausaldajaid.

Võlgnikule pankrotihalduri valimise õiguse andmine võib olla lubatud nendes näites asjades, kus võlgnik ise esitab pankrotiavalduse enda vastu. Nimetatud mudeli valik oleks põhjendatud enne asja põhjalikku arutamist võlgniku ja teiste huvitatud isikute vahel selleks, et halduril

⁵⁰ INSOL lk, 63

⁵¹ Samas, lk 63.

⁵² В. Попондопуло. Банкротство, научно-практическое издание. Москва 2012, lk 95.

⁵³ Samas, lk 177.

oleks võimalik tutvuda võlgniku äriühingu majandusseisundiga. See võimaldaks võlgnikul valida halduriks isik, keda võlgnik peab pankrotimenetluse läbiviimiseks kõige sobivamaks. Samal ajal seab pankrotihalduri valik sel viisil kahtluse alla pankrotihalduri sõltumatus võlgnikust ning seetõttu võib see negatiivselt mõjuda võlausaldajate õigustele ja kogu menetlusele.⁵⁴

Lähtudes eeltoodust on näha, et pankrotihalduri määramise protsessid on erinevad ning on erineva keerukuse ja läbipaistvusega. Käesoleval ajal kehtiv pankrotihalduri valimise regulatsioon ei suuda suurel määral tagada sõltumatu ja erapooletu pankrotihalduri valikut kohtu poolt ja seega mõjutab see tervet kohtuprotsessi.

Autori arvates on Eesti pankrotiseaduse probleemiks see, et pankrotihalduri valimisel ja nimetamisel ei võta kohus muuhulgas arvesse pankrotihalduri töökoormust. Tihti juhtub nii, et menetlusse nimetatud haldur on teiste jooksvate pankrotimenetluste tõttu tööga üle koormatud, mistõttu ei jää talle piisavalt aega normaalse menetluse läbiviimiseks. See omalt poolt suurendab pankrotimenetluse menetluskulusid, kuna oma ülesannete täitmiseks ja menetluse läbiviimiseks on haldurid sunnitud kaasama menetlusse kolmandate isikute abi. Kohtunikel on välja kujunenud koostöö ja eelistus kindlate haldurite osas, keda nimetatakse pankrotiasju menetlema. Selliselt on süsteem läbipaistmatu, kuna see vähendab usaldust kohtu erapooletuse ja tõhusa järelevalve vastu ning seeläbi väheneb ka halduri tegevuse usaldusväarsus pankrotiasjade menetlemisel.

Autor on seisukohal, et olemasoleva situatsiooni parendamiseks tuleks halduri nimetamise pädevus pankrotiasjades anda kohtuvälisele erapooletule organile, kes halduri nimetamisel peab arvestama pankrotiseadusest tulenevaid nõudeid ja kelle otsus halduri nimetamisel oleks lõplik. Sellele kohtuvälisele organile halduri nimetamise õiguse andmise eesmärgiks on halduri usaldusväarsuse tõstmine võlausaldajate ja avalikkuse ees.

Sõltumatu kohtuvälise organi näitena võib tuua Lätis kehtestatud süsteemi, mille kohaselt pankrotimenetluse administratsioon (The Insolvency Administration)⁵⁵ valib juhusliku valiku reegli alusel ja pakub kohtule välja pankrotihalduri kandidaadi, kelle lõpliku valimise ja kinnitamise teostab kohus. USA pankrotiõiguses nimetab pankrotihalduri justiitsministeeriumi

⁵⁴ UNCITRAL, lk 178.

⁵⁵ Läti pankrotiseadus. Arvutivõrgus: www.vvc.gov.lv/.../Insolvency_Law.doc.

(Department of Justice) haldusalla kuuluv maksejõuetusmenetluse üle järelevalvet teostav ja igas regioonis asuv ametnik (U.S. Trustee), kes samuti peab pankrotihaldurite nimekirja.⁵⁶ Nimetatav haldur peab olema sõltumatu menetluse osapooltest ning ta peab andma omapoolse nõusoleku konkreetses asjas haldurina tegutsemiseks. Juhul, kui pankrotihaldur oma nõusolekut ei anna, viib menetlust läbi maksejõuetusmenetluse üle järelevalvet teostav ametnik (U.S. Trustee). Kooskõlas USA pankrotiseadusega (Bankruptcy Code) vabastatakse haldur ametist, kui võlausaldajad taotleavad uue halduri nimetamist. Pankrotihaldur loetakse valituks, kui tema kandidatuuri poolt hääletavad võlausaldajad, kelle nõuded kokku moodustavad vähemalt poole tagamata nõudest.⁵⁷

Nimetatud organiks Eestis võiks olla Justiitsministeeriumi haldusalasse kuuluv sõltumatu komisjon või amet , mille kohustuseks oleks muuhulgas pankrotihaldurite nimetamine kandidaatide töökoormust ja asja keerukust arvesse võttes . Sõltumatu organi loomisega võib tekkida olukord, kus haldurite ja kohtute koostöö ja usaldus suureneb , mistõttu on vajalik, et oleks tagatud süsteemi erapooletus ja tõhusus halduri nimetamisel ja kontrollimisel , et välistada põhjendamatud kahtlused halduri ja kohtuniku liigeses seotuses . Korruptiivsuse taseme vähendamiseks ja usalduse suurendamiseks peab komisjon olema kollegiaalne ning selle koosseisu peavad kuuluma sõltumatud ja neutraalsed isikud, kelleks võiks olla Koja, kohtu, advokatuuri ja teiste ministeeriumite esindajad.

Sõltumatu organi loomisega on võimalik suurendada kohtu sõltumatust ning pankrotihaldurite nimetamine organi poolt tagaks pankrotihaldurite sõltumatuse kohtust ja võlausaldajatest ning parendaks järelevalvet ja kontrolli pankrotihaldurite tegevuse üle. Lisaks aitaks see lahendada käesoleval ajal eksisteerivat konflikti , kus kohus , kes vastutab pankrotimenetluse tõrgeteta kulgemise eest ja on halduri nimetamisel vastutav selle eest , et haldur oleks suuteline pankrotimenetlust seaduspäraselt ja efektiivselt läbi viima , peab hakkama halduri tegevusele hinnangut andma, andes sellega kaudselt hinnangu enda ebaõnnestunud haldurivalikule . Võib esineda olukordi, kus kohtunikud ei soovi ise halduri suhtes õiguskaitsevahendeid (eelkõige trahvi määramine) kasutada, kuna kohtunikud soovivad, et edaspidine koostöö halduritega kulgeks tõrgeteta.

Veel üheks pankrotihalduri nimetamise mudeliks võiks olla kehtiva mudeli allesjätmine teatud

⁵⁶ R.D. Albergotti, lk 17.

⁵⁷ Samas, lk 18-19.

muudatustega, ehk halduri nimetamise õigus jääks kohtule, kuid halduri kinnitamisel tekkinud vaidluse korral nimetaks halduri kohtuväline erapooletu organ.

2.2. Pankrotihalduri õiguslik staatus

Pikka aja jooksul jäi Eesti pankrotihalduri seisund ebamääraseks. Haldurit on käsitatud nii ametiisikuna, ettevõtjana kui ka vaba elukutse esindajana. Tegelikuses on pankrotihalduri elukutse välja kujunenemata.⁵⁸

Pankrotihalduri olemusest ja tegevusest sõltub tegelikult kogu pankrotimenetluse protsess. Oma õiguste ja kohustuste täitmisel on pankrotihaldur kohustatud tegutsema kohusetundlikult ja mõistlikult, arvestades võlgniku ja tema võlausaldajate huvisid (PankrS § 55 lg 2). Lähtudes sellest ja teistest pankrotiseaduse sätetest oleks mõistlik määratleda pankrotihalduri staatus. Sellest kelle esindajana – kas võlgniku, võlausaldaja või iseenda – ta tegutseb, sõltub lõpptulemusena menetluse edukus ja menetluses osalejate huvide kaitse.

Sellisel juhul tuleb määratleda ka pankrotihalduri õiguslik staatus. Halduri õigusliku seisundi määratlemine on andnud rahvusvaheliselt alust teoreetilisteks vaidlusteks. Põhiliselt võib siin eristada kolme teooriat: 1) organiteooria; 2) esindajateooria, mille kohaselt on haldur võlgniku või võlausaldajate esindaja; 3) ametiteooria.⁵⁹

Võlgniku esindusteooria kohaselt on haldur võlgniku seaduslik esindaja. Nimetatud kord kehtis enne PankrS 01.01.2010.a. redaktsiooni jõustumist. Enne 01.01.2010.a. kehtinud PankrS § 54 lg 1 kohaselt oli pankrotihaldur pankrotimenetluses võlgniku seaduslik esindaja, kes tegi võlgniku nimel pankrotivaraga seonduvaid tehinguid ja muid toiminguid ning esindas võlgnikku kohtus pankrotivaraga seotud vaidlustes.

Esindajateooria üheks põhimõtteks on see, et isik peab tegutsema ühe isiku huvides, ehk esindatava huvides. Kuni 01.01.2010.a. kehtinud PankrS § 55 lg 1 kohaselt kaitses haldur kõigi võlausaldajate, samuti võlgniku õigusi ja huve ning tagas seadusliku, kiire ja majanduslikult otstarbeka pankrotimenetluse. Siit aga tuleneb, et pankrotihaldur peab

⁵⁸ Kohtutäituri seaduse eelnõu seletuskiri.

⁵⁹ S. Paulman. Riiklik järelevalve pankrotihalduri tegevuse üle pankrotimenetluses. Magistritöö, Tallinn, 2012. Lk 18.

samaaegselt olema nii võlgniku kui ka võlausaldajate õiguste kaitsja, mis omalt poolt rikub seadusega delegeeritud kohustust olla võlgniku seadusliku esindajaks, kuna kaitstes pankrotimenetluses ühe isiku õigusi võib see tingimata kahjustada teise isiku õigusi.

P. Varul on jõudnud seisukohale, et seaduslik esindaja peab olema lojaalne esindatavale ning kaitsma tema huve. Pankrotimenetluses peab haldur küll kaitsma võlgniku seadusest tulenevaid huve ja õigusi, kuid pankrotimenetlus, mida haldur juhhib, toimub ikkagi eelkõige võlausaldajate jaoks nende huvides. Haldur peab seega eelkõige tegutsema võlausaldajate huvides, võlgniku ja võlausaldajate huvid on aga paljudel juhtudel vastuolus.⁶⁰

Seega on haldur sellisel juhul päris keerulises olukorras, milles ta ühelt poolt kohustub tagama võlausaldajate õiguste ja huvide kaitse, olles samal ajal võlgniku seaduslikuks esindajaks. Haldur ei saa aga samaaegselt arvestada võlgniku ja võlausaldajate huve olukorras, kus need on üksteisele vastanduvad.⁶¹ Juhul kui haldur oleks võlausaldajate esindajaks esindajateooria kohaselt, puuduks sellel mõtte ja eesmärk, kuna oma olemuselt oli haldur ajalooliselt kõikide võlausaldajate huvide ja õiguste esindaja. Seega oli esindajateooriasse algusest peale sisse kantud huvide konflikt. Samal ajal, Prantsusmaa pankrotiseaduse kohaselt tegutseb pankrotihaldur peale nimetamist võlausaldajate nimel ja nende huvides.⁶²

PankrS §-st 54 võib jääda ekslik arusaamine, et halduri õiguslik seisund ongi määratletud üksnes võlgniku esindaja staatuse kaudu. Tegelikult kuulub halduri kohustuste hulka ka võlausaldajate huvide kaitse ja väga erinevad avalik-õiguslikud kohustused, sealhulgas järelevalve kompromissi täitmise üle (PankrS § 189 lg 1). Neid kohustusi peab haldur täitma oma ametist ja ametisse määramisest tulenevalt. Ametiteooria käsitlebki haldurit õigusemõistmise organina, kes oma ametipositsioonist tulenevalt tegutseb enda nimel ja vastutusel võlgniku poolt ja vastu pankrotivara esindajana.⁶³

Pankrotihalduri staatust muudeti 2010. aastast kehtima hakanud PankrS-ga. Pankrotihaldur ei tegutse enam võlgniku esindajana ega tema nimel, vaid omab õigust võlgniku vara käsutada ja toiminguid teha oma ametiseisundist tulenevalt.⁶⁴ Samal ajal ei ole seaduses sõnaselgelt

⁶⁰ P. Varul. Pankrotimenetluse uued parandusettepanekud. *Juridica*, 2008, nr 8, lk 363.

⁶¹ P. Viirsalu. Pankrotipesa probleematika. *Juridica*, 2008, nr 8, lk 378.

⁶² P. R. Wood. *Principles of international Insolvency*, London, 2007, lk 230.

⁶³ K. Kerstna-Vaks. *Järelevalve pankrotimenetluses*. Magistritöö. Tallinn, 2005, lk 27

⁶⁴ Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja arengukava 2012 -

2015,

Arvutivõrgus:

määratletud pankrotihalduri ametiseisund. PankrS § 54 kohaselt on pankrotihalduri kutsetegevuseks pankrotimenetluste läbiviimine, tegutsemine juriidilise isiku sundlõpetamise korral kohtu poolt määratud likvideerijana ja saneerimisnõustajana ning õigusaktidega pandud teiste ülesannete täitmine. Pankrotihaldur ei ole alates 01.01.2010.a. kehtiva PankrS § 54¹ lg 1 kohaselt mitte võlgniku esindaja, vaid ta täidab seadusest tulenevaid ametikohustusi enda nimel, sh teeb pankrotivaraga tehinguid ning osaleb võlgniku asemel kohtus pankrotivaraga seotud vaidlustes oma ülesannetest tulenevalt. Seega ei ole pankrotihaldur käsitatav mitte juriidilise isiku juhatust asendava organina, vaid eristaatuses subjektina, kes seadusega temale pandud ametiülesannetest tulenevalt omab õigust teha enda nimel tehinguid ja muid toiminguid pankrotivaraga.⁶⁵ Seega, toimunud muudatuste tulemusena asendati esindusteooria ametiteooriaga.⁶⁶

Teisisõnu ei loeta pankrotihalduri poolt tehtavaid tehinguid enam võlgniku tehinguteks esindusõiguse alusel, vaid tehinguteks pankrotihalduri ametist tuleneva pädevuse alusel PankrS § 36 lg 1 mõttes, mille kohaselt läheb haldurile üle õigus käsutada ja valitseda pankrotivara.⁶⁷ Lisaks tekitab praeguse PankrS § 54 ja § 35 suhe järgmise küsimuse: kui pankroti väljakuulutamisega kaotab juriidilisest isikust võlgnik õiguse teha mistahes tehinguid (PankrS § 35 lg 1 p 4), siis kuidas saab tema nimel tehinguid teha pankrotihaldur. Küsimus tekib, sest esinduse instituudi aluspõhimõtete kohaselt ei saa esindajal olla rohkem õigusi, kui on esindataval. Kui esindataval (võlgnikul) tehingu tegemise õigust ei ole, siis ei saa seda olla ka tema esindajal (pankrotihalduril). Ametiteooria kasutuselevõtt kõrvaldab ka selle puudujäägi.⁶⁸

Ametiteooria käsitleb haldurit õigusemõistmise organina, kes tegutseb ametiseisundist tulenevalt enda nimel ja vastutusel pankrotivara esindajana.⁶⁹ Oma töös S. Paulman leidis ning käesoleva töö autor nõustub, et ametiteooria muudab halduri seisundilt mõnevõrra sarnasemaks avalik-õiguslike ametikandjatega ning võrdleb haldureid kohtutäituritega, kes ei ole samuti võlgniku ega võlausaldaja esindajad, vaid tegutsevad erapooletult avaliku võimu kandjana. Uus regulatsioon ei sisalda haldurile avaliku võimu kandja staatuse jaoks

http://www.kpkoda.ee/doc/Arengukava%202012-2015_0.pdf

⁶⁵ K. Saare. Eraõigusliku juriidilise isiku organi liikmete õigussuhted. *Juridica*, 2010 nr 7, lk 482.

⁶⁶ Täitemenetluse seadustiku eelnõu seletuskiri. Arvutivõrgus: http://www.riigikogu.ee/?op=emsplain&page=pub_file&file_id=252cc896-4b17-814d-6825-ef1c538c318f&

⁶⁷ Samas.

⁶⁸ Samas.

⁶⁹ Samas.

kohtutäituriga võrreldavaid tagatise, kuid haldur omab samamoodi seadusest tulenevat pädevust sisuliselt võõra vara sundkorras võõrandamiseks, mis läbi liigub pankrotiõigus lähemale avalikule õigusele, olles siiski tihedalt seotud äri- ja majandustegevusega.⁷⁰

Alates 01.02.2010.a. kehtima hakanud PankrS kohaselt määratletakse pankrotihaldurit kui sõltumatut ja erapooletut isikut, kuid erinevalt kohtutäiturist ja notarist ei ole tema õiguslik staatus seaduses üheselt kirja pandud.⁷¹

Juriidilise isiku teovõimet käsitlevaks teooriaks on organiteooria, mis seondub saksa õigusteadlase O. Gierke (1841–1921) nimega. Organiteooria kohaselt omab juriidiline isik võimet teha nii õiguspäraseid tegusid kui ka õigusvastaseid tegusid. Juriidilist isikut käsitletakse seetõttu ka deliktivõimelisena.⁷² Organiteooria järgi esindab pankrotihaldur võlgniku vara. Selle teooria kohaselt moodustatakse võlgniku pankrotivarast iseseisev õigussubjekt, mille esindajaks muutub pankrotihaldur ning võlgnik kaotab omandi pankrotivara üle. Niisugune õiguslik konstruktsioon kehtib Poolas, kus pankrotihaldur peale nimetamist ainuisiklikult esindab ja juhhib pankrotivara (pankrotipesa).⁷³

Nimetatud konstruktsiooni kohaselt poleks pankrotipesa juriidiline isik ega pankrotivara omanik, kuid toimiks halduri kaudu, kes oleks pankrotipesa seaduslikuks esindajaks, sh õigusega sõlmida lepingud, esindama kohtus jne.⁷⁴ Kui pankrotiseadusesse tuua pankrotipesa konstruktsioon, oleks pankrotihaldur pankrotipesa esindaja ja saaks lahendada vastuolu, mis tuleneb tema võlgniku esindajaks olemisest. Pankrotivara omanikuks peaks jääma võlgnik. Pankrotipesa puhul oleks tegemist õigusliku konstruktsiooniga, mis ei ole küll juriidiline isik, kuid millel on seaduses määratud õigusvõime – õigus olla lepingupooleks, menetlusosaliseks kohtus, kohustuste kandjaks massikohustuste puhul jms. Pankrotipesa toimib pankrotihalduri kaudu, pankrotihaldur on pankrotipesa seaduslik esindaja⁷⁵

⁷⁰ S. Paulman, lk 19.

⁷¹ Notar on avalik-õigusliku ameti kandja, sõltumatu ametiisik, kellele riik on delegeerinud õigussuhete turvalisuse tagamise ja õigusvaidluste ennetamise ülesande. Notariaadiseadus §2 lg 1. Kohtutäitur peab avalik-õiguslikku ametit enda nimel ja vastutusel vaba elukutsena. Kohtutäituri ametitegevus jaguneb ametitoiminguteks ja ametiteenusteks. Kohtutäitur peab ametitegevuses olema erapooletu ning äratama usaldust kõigis isikutes, kelle kasuks või kelle suhtes ta toiminguid teeb. Kohtutäituri seadus § 2 lg 1-3.

⁷² K. Saare. Eraõigusliku juriidilise isiku tegutsemine oma organite kaudu ning vastutus nende tegude eest. Läbiva vastutuse printsiip. Juridica 2000 nr 4 lk 203.

⁷³ European Parliament. Harmonisation of Insolvency law at EU level. Arvutivõrgus: <http://www.insol-europe.org/eu-research/harmonisation-of-insolvency-law-at-eu-level/>, lk 110.

⁷⁴ P. Varul (viide 60), lk 363.

⁷⁵ M. Varusk. Olulised mõisted pankrotimenetluses. Arvutivõrgus: http://www.just.ee/40563#_edn16.

Rootsis jääb pärast pankroti väljakuulutamist pankrotivara omanikuks endiselt võlgnik, kuid pankrotihaldur ei esinda mitte võlgnikku, vaid pankrotipesa. See tähendab, et tekib pankrotipesa, mis ei ole juriidiline isik, kuid kuhu kuulub pankrotivara ja seda esindab seaduse alusel haldur. Ka Soomes jääb võlgnik pankroti väljakuulutamise järel moodustatud pankrotivara omanikuks, kuid haldur ei esinda mitte võlgnikku, vaid pankrotipesa.⁷⁶

Kuid käesoleval ajal kehtiva õiguse kohaselt ei saa vara olla õigussubjektiks, kuna alates 1.03.1994.a. kehtib eraõiguslike juriidiliste isikute suhtes *numerus clausus'e* ehk suletud loetelu põhimõte. Kehtiv õigus ei võimalda pankrotipesa kui eraldiseisva juriidilise isiku tekkimist, mistõttu ei ole TsÜS⁷⁷ § 25 lg 1 nimetatuid teist liiki eraõiguslike juriidiliste isikute loomine võimalik.⁷⁸ Tekkinud olukorra lahendiks võiks olla P. Viirsalu poolt pakutud mudel, mille kohaselt tekib pankroti väljakuulutamise järel pankrotipesa, mida esindab haldur ning mis ei ole eraldi juriidiline isik, kuid millel on sellegipoolest teatav seaduses sätestatud õigusvõime.⁷⁹

Pankrotihaldur on eriline subjekt, kes tegutseb pankrotimenetluse erinevates staadiumites ja täidab erinevaid funktsioone, olles sõltumatu nii võlausaldajatest kui ka võlgnikust. Pankrotihalduri staatuse küsimus on üks kõige arutatumaid küsimusi pankrotimenetluses ning see pole lõpuni lahendatud ei teoorias ega praktikas. Pole õige, kui pankrotihaldur on võlgniku seaduslik esindaja. Seaduslik esindaja peab olema lojaalne esindatavale ning kaitsma tema huve. Pankrotimenetluses peab pankrotihaldur küll kaitsma võlgniku seadusest tulenevaid huve ja õigusi, kuid pankrotimenetlus, mida haldur juhib, toimub ikkagi eelkõige võlausaldajate jaoks ja nende huvides. Seega peab pankrotihaldur käituma eelkõige võlausaldajate huvides. Paljudel juhtudel on aga võlgniku ja võlausaldajate huvid vastuolus.

Autor on seisukohal, et pankrotipesa konstruktsiooni sissetoomine pankrotiseadusesse muudaks pankrotihalduri staatuse selgeks ja arusaadavaks. Pankrotipesa puhul oleks tegemist õigusliku konstruktsiooniga, mis ei ole küll juriidiline isik, kuid millel on seaduses määratud õigusvõime – õigus olla lepingupooleks, menetlusosaliseks kohtus, kohustuste kandjaks massikohustuste puhul jms. Ehk lahenduseks on konstruktsioon, mille kohaselt pankrotipesa

⁷⁶ P. Viirsalu, lk 379.

⁷⁷ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. RT I, 06.12.2010, 12, RT I 2002, 35, 216.

⁷⁸ P. Viirsalu, lk 380.

⁷⁹ P. Viirsalu, lk 382.

oleks seaduse alusel tekkiv eraldiseisev õigussubjekt, mis ei ole samas juriidiliseks isikuks. Pankrotipesa tegevus toimuks pankrotihalduri kaudu, kes oleks pankrotipesa seaduslik esindaja ning teeks tehinguid ja muid toiminguid pankrotivaraga ning esindaks pankrotipesa kohtus pankrotivaraga seotud vaidlustes.⁸⁰ See omalt poolt suurendaks pankrotihalduri sõltumatust menetlusosalistest, kuna sellisel juhul peab haldur tegutsema vaid pankrotipesa huvides, säilitades ja suurendades pankrotipesa vara.

⁸⁰ M. Varusk.

3. PANKROTIHALDURI PÕHIÜLESANDED

3.1. Pankrotihaldur kui pankrotimenetluse juht

Pankrotihalduri tegevuse eesmärk sõltub pankrotimenetluses osalejatel tekkivate erisuunaliste huvide vahekorra-st. Pankrotimenetluse iga osapool, olgu see siis võlgnik või võlausaldaja, tegutseb ainult enda huvides ning nimetatud reegel vastab täiesti tavalisele majandustegevusele.

Selle iseärasuse tõttu tekivad pankrotimenetluse läbiviimisel huvide konfliktid menetluses osalevate isikute vahel ning huvide realiseerimine ühe osaleja poolt viib vältimatult teise poole huvide rikkumisele.⁸¹ Pankrotimenetluses osalejate huvid on üsna erilaadsed ja seetõttu asuvad nad algusest peale omavahelises konfliktis. Ühelt poolt, vaatamata teiste võlausaldajate huvidele soovib võlausaldaja rahuldada just oma nõuded nii suures mahus, kui võimalik. Võlgniku loomulikuks huviks on säilitada oma vara ning vältida likvideerimist. Tekkinud võistlusolukorras püüab iga osapool rakendada kõiki meetmeid oma huvide kaitseks, mis omalt poolt viib iseenesest konfliktolukorrani. Seega on pankrotimenetluses algusest peale sisse viidud võlausaldajate ja võlgniku huvide konflikt, mille lahendamiseks ja kõikide osapoolte huvide kaitsmiseks ja õiguste realiseerimiseks osaleb menetluses pankrotihaldur, kes oma tegevuses arvestab parimal viisil kõikide osapoolte huvisid ja kaitseb kõikide menetluses osalevate poolte õigusi.

Pankrotihalduri kompetentsus on otsustav faktor pankrotimenetluse edukaks ja efektiivseks läbiviimiseks. Siin tähendab edukas läbiviimine optimaalse tulemuse saavutamist konkreetses asjas. Pankrotihalduri ülesannete mahukuse ja raskuse tõttu, sh võlgniku juriidilise isiku juhtimine, töölepingute lõpetamine töötajatega, menetluste alustamine pankade ja maksuasutuste vastu, kolmandate isikutega tekkinud vaidluste lahendamine, majandusühikute eluvõimelisuse jätkamine, võimalike klientide otsimine ning äriühingu ja selle vara müügi kooskõlastamine, on halduri kompetentsus ja pädevus laiem ning ei piirdu vaid õiguslike ja majanduslike küsimustega.⁸²

⁸¹ <http://lawtheses.com/pravovoe-regulirovanie-deyatelnosti-arbitrazhnogo-upravlyayuschego-pri-nesostoyatelnosti-bankrotstve>.

⁸² J. L. Westbrook, lk. 218.

Pankrotiõigus määrab kindlaks pankrotihalduri teatud kohustused ja funktsioonid, mille kaudu pankrotihaldur peab teostama toiminguid pankrotimenetluse raames. Samas annab pankrotiõigus teatud õigused, mille abil võib ta oma kohustusi ja funktsioone täita kiiremal ja efektiivsemal viisil.⁸³ Peale halduri määramist kohtu poolt mängib pankrotihaldur kesksel rollil kogu pankrotimenetluse läbiviimisel ja pankrotimenetluse edukaks teostamiseks peab pankrotihaldur temale pandud kohustuste kaudu täitma pankrotimenetluse põhimõtte, ehk rahuldama võlausaldajate nõuded võlgniku vara arvel võlgniku vara võõrandamise või võlgniku ettevõtte tervendamise kaudu (PankrS § 2 lg 1).

Pankrotihaldur teostab kolme põhifunktsiooni: regulatiivne, informatiivne ja organisatsioonifunktsioon. Regulatiivne funktsioon on pankrotihalduri tegevuse põhiline suund, mis seisneb võlgnikuga seotud õigussuhete muutmises, uute õigussuhete loomises või olemasolevate lõpetamises võlgniku võlgnevuste likvideerimise eesmärgil. Pankrotihaldur võtab kontrolli võlgniku vara üle, koostab esitatud nõuete nimekirja, võõrandab vara ning rahuldab võlausaldajate nõudeid pankrotivara arvel.⁸⁴ Pankrotimenetluses kaotavad osanikud või aktsionärid pankrotis oleva äriühingu juhtimise õiguse. Äriühingu juhtimine läheb üle pankrotimenetluse organitele. Äriühingu tavapärase juhtimisorganite (üldkoosoleku, nõukogu ja juhatuse) asemele astuvad pankrotimenetluse organid – võlausaldajate üldkoosolek, pankrotitoimkond ja pankrotihaldur.⁸⁵ Äriühingu juhtimisel on halduril juriidilise isiku juhatuse või seda asendava organi õigused ja kohustused ning haldur vastutab äriühingu edaspidise tegevuse korraldamise eest nagu juhtorgani liige (PankrS § 124 lg3). Informatiivne funktsioon realiseeritakse otsimise, kogumise, töötlemise, säilitamise ja esitamise tulemusena pankrotimenetluses. Siin peab haldur andma põhjalikku, läbipaistvat ja pidevat informatsiooni menetluse korraldamise, käigu ja juhtimise kohta. Organisatsioonifunktsioon seisneb subjektide tegevuse ettevalmistamises, korraldamises ja organiseerimises pankrotimenetluses.⁸⁶ Halduri tegevus on suunatud selliselt, et huvide rahuldamine või rikkumine teostuks võrdses proportsioonis ning samaaegselt kõikide pankrotimenetluse osapoolte suhtes. Teisisõnu, pankrotihalduri tegevus on suunatud kõikide menetlusosaliste huvide tasakaalu tagamisele.

⁸³ UNCITRAL, lk 178.

⁸⁴ W.W. McBryde, lk 325.

⁸⁵ M Arvisto, T Saarma. Nõuded pankrotimenetluses: vaidlused nõuete tunnustamise ja võlausaldajate üldkoosolekul hääle andmise üle. *Juridica* 2001, IX. Lk 733.

⁸⁶ W.W. McBryde, lk 325.

Pankrotimenetluse iseloomust tulenevalt on haldurile tema funktsioonide täitmiseks pandud teatud kohustused ja õigused, mille loetelu on seaduses sõnaselgelt kirja pandud. Pankrotihalduri põhikohustuseks saab nimetada võlausaldajate ja võlgniku õiguste ning huvide kaitse tagamist ja pankrotimenetluse seaduslikku, kiiret ja majanduslikult otstarbekat läbiviimist. Sellest tulenevad ka halduri teised kohustused, milleks on: hinnangu andmine võlgniku varalisele seisundile ja maksejõuetuse põhjustele, võlgniku majandustegevuse jätkamise või võlgniku likvideerimise otsustamine, nõuete väljaselgitamine ja vara kindlakstegemine, võlgniku pankrotivara säilitamine, suurendamine ja valitsemine, piisava aluse olemasolul kahju hüvitamise nõude esitamine juhtimisveas süüdi oleva isiku vastu, teabe ja aruandluse esitamine pankrotimenetluse kohta nii kohtule ja pankrotitoimkonnale, kui ka vajadusel järelevalveametnikule. Lisaks eeldatakse ja pannakse haldurile kohustus saada parim müügihind pankrotivara müümisel.⁸⁷

Seoses põhikohustuste täitmisega delegeeritatakse pankrotihaldurile ammendav õiguste loetelu ning mõnedel juhtudel kattuvad halduri õigused ja kohustused omavahel. Pankrotihalduri põhiõigusteks võib nimetada: võlgniku vara valitsemise õigus ning õigus olla võlgniku asemel kohtumenetluses menetlusosaliseks, kahju hüvitamise nõuete ja muude avalduste esitamine, sh tagasivõitmise toimingute teostamine pankrotivara suurendamiseks ja säilitamiseks, ülesannete täitmise eest tasu saamise õigus, kantud kulutuste hüvitamise õigus, vara käsutamise nõusoleku andmine võlgnikule, täitmata jäänud lepingute jätkamine või lõpetamine. Lisaks eeltoodule lähevad pankrotihalduri nimetamisel talle üle ajutise halduri õigused (PankrS § 55 lg 4). PankrS § 22 lg 3 punktide 1-4 kohaselt on halduri täiendavateks õigusteks sealhulgas saada võlgnikult vajalikku teavet ja dokumente (eelkõige võlgniku vara ja kohustuste kohta), viibida võlgniku valduses oleval maatükil ja majandus- või kutsetegevuseks kasutatavates ruumides, viibida füüsilisest isikust võlgniku eluruumis ning saada riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuselt ning krediidasutuselt, samuti muult isikult teavet ja dokumente, mis on vajalikud võlgniku varalise seisundi väljaselgitamiseks.

UNCITRAL juhend sisaldab pankrotihalduri põhikohustuste ja õiguste soovituslikku loetelu, mis koosneb 20 punktist, mis on üsna sarnased ja on kajastatud Eestis kehtivas regulatsioonis.

Autor on seisukohal, et pankrotimenetluse spetsiifikast lähtudes on pankrotihaldurile nii laia

⁸⁷ UNCITRAL, lk 180.

volituste ja kohustuste ringi andmine põhjendatud, kuna tema põhieesmärkideks on kõigi võlausaldajate, samuti võlgniku õiguste ja huvide ning seadusliku, kiire ja majanduslikult otstarbeka pankrotimenetluse tagamine (PankrS § 55 lg 1). Alati tuleb silmas pidada ja kontrollida, et oma kohustuste täitmisel käituks haldur korralikult ja ausale haldurile omase hoolega ning arvestaks kõigi võlausaldajate ja võlgniku huve (PankrS § 55 lg 2).

Võttes kokku kõik eelpoolnimetatud, võib esile tuua pankrotihalduri peamised kohustused, mis seisnevad võlausaldajate nõuete väljaselgitamises, pankrotivara valitsemises ja müümises, teabe andmises ning haldurile delegeeritud õigused – teostada kõik vajalikud toiminguid oma kohustuste õiguspäraseks täitmiseks. Tuginedes ülaltoodule saab ja tuleb pankrotihaldurit pidada pankrotimenetluse juhiks, kuna just tema korraldab pankrotimenetluse toimimist ja tema juhtimisest, korraldamisest, kohustuste ja õiguste täitmisest sõltub kogu menetluse lõppresultaat kõikide menetluse osapoolte jaoks.

3.2. Nõuete väljaselgitamine

Pankrotihalduri ülesanne on kaitsta kõigi võlausaldajate ja võlgniku õigusi ja huve ning tagada, et pankrotimenetlus oleks läbi viidud korralikule ja ausale pankrotihaldurile omase hoolega ning seaduslikult, majanduslikult otstarbekalt ja kiiresti. Nimetatud ülesannete täitmiseks tuleb pankrotihalduril korraldada pankrotivara moodustamine ning selle valitsemine, selgitada välja võlausaldajate nõuded ning korraldada nende rahuldamine pankrotivara arvelt.⁸⁸

Pankrotihalduri töö ja pankrotimenetluse põhiliseks ülesandeks üldiselt on kõikide võlausaldajate nõuete rahuldamine. Nõuete väljaselgitamisel, kinnitamisel ja rahuldamisel peab haldur järgima pankrotiõiguse põhiprintsiipi – võlausaldajate võrdsuse põhimõtet. Võlausaldajate võrdsust mõistetakse tänapäeval eelkõige menetlusliku võrdsusena. Menetluslik võrdsus tähendab, et üksikule võlausaldajale tuleb tagada võrdne võimalus osaleda kollektiivses pankrotimenetluses - osavõtmine taandub õigusele esitada oma nõue – ja saada pankrotimenetluses määratav jaotus. Võlausaldajate erapooletu kohtlemise väljenduseks on pankrotimenetluses tekkivate jaotust puudutavate erimeelsuste kiire, efektiivne ja erapooletu lahendamine.⁸⁹

⁸⁸ M. Varusk. Arvutivõrgus: <http://www.just.ee/37315>.

⁸⁹ T. Saarma. Pankrotimenetluse põhimõtted. Juridica 2008/VI, lk 354.

PankrS § 8 lg 3 kohaselt on võlgniku võlausaldajaks isik, kellel on võlgniku vastu varaline nõue, mis on tekkinud enne pankroti väljakuulutamist. Pankroti väljakuulutamisega muutuvad kõik nõuded sissenõutavaks ning võlgniku suhtes alustatud täitemenetlused lõpetatakse. Sel põhjusel peavad võlausaldajad oma nõuete ja õiguste kindlaksmääramiseks pankrotimenetluses esitama haldurile vastavad nõudeavaldused.⁹⁰ Nõude alusel annavad võlausaldajale määratud hääled võlausaldajale võimaluse osaleda pankrotimenetluse seisukohast oluliste otsuste vastuvõtmisel. Seega, mida suurem on võlausaldaja nõue, seda suurem on võimalus, et võlausaldajate üldkoosolekul võetakse vastu otsus, mille poolt hääletas konkreetne võlausaldaja. Pankrotimenetluses osalemise eelduseks on nõude esitamine võlausaldaja poolt.⁹¹

Peale võlgniku pankroti väljakuulutamist ja vastava pankrotimääruse tegemist avaldab kohus viivitamatult pankrotiteate väljaandes Ametlikud Teadaanded. Pankrotiteates märgitakse pankroti välja kuulutanud kohtu nimi, otsuse tegemise kuupäev ja kellaaeg, andmed võlgniku ja halduri kohta, ettepanek võlausaldajatele oma nõuete esitamiseks ja nõuete esitamise tähtaeg ning võlausaldajate esimese üldkoosoleku toimumise aeg ja koht. (PankrS § 33 lg 1 ja 2). Alates pankrotiteade avaldamisest võib võlgnikule võlgnevate kohustuste täitmist vastu võtta üksnes haldur ning kõik nõuded tuleb esitada just pankrotihaldurile (PankrS § 33 lg 3 ja § 94 lg 1), ehk pärast pankrotiteate avaldamist kohustuvad kõik isikud võlgnikule adresseeritud dokumendid kätte toimetama pankrotihaldurile aadressil , mis on näidatud pankrotiteates.⁹²

Võlausaldajad on kohustatud hiljemalt kahe kuu jooksul pankrotiteate väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmumise päevast arvates teatama haldurile kõigist oma enne pankroti väljakuulutamist tekkinud nõuetest võlgniku vastu, sõltumata nõude tekkimise alusest ja nõude täitmise tähtpäevast (PankrS § 93 lg 1). Kui nõue on mõjuval põhjusel esitatud pärast eelpoolnimetatud tähtaja möödumist, ennistab üldkoosolek võlausaldaja taotlusel nõude esitamise tähtaja. Samal ajal ei saa nõuet enam esitada pärast seda, kui jaotusettepanek on esitatud kohtule kinnitamiseks (PankrS § 102 lg 1).

⁹⁰ D. W. McKenzie Skene. *Insolvency law in Scotland*. Edinburgh 1999, lk 263.

⁹¹ M. Varusk.

⁹² RKHKo 3-3-1-38-06.

Teiste riikide nõudeavalduste esitamise tähtaeg erineb oluliselt riigist riiki. Poola pankrotiseaduse kohaselt moodustab nõudeavalduste esitamise tähtaeg 1 kuni 4 kuud alates võlgniku pankroti väljakuulutamisest. Itaalia seadusandluse kohaselt moodustab nimetatud tähtaeg tavaliselt 30 päeva enne nõuete kaitsmise koosoleku toimumist. Prantsusmaa seadusandluse kohaselt antakse välisriikide võlausaldajatele nõuete esitamiseks 4 kuuline tähtaeg, mis on märgatavalt suurem võrreldes Prantsusmaa võlausaldajatele antava tähtajaga.⁹³

Mõistagi võib vastava nõudeavalduse ühildada halduri teavitamisega oma nõudest ning esitada see juba enne võlausaldajate esimest üldkoosolekut. On oluline ka see, et nõudeavalduse mõjuva põhjuseta hilinemisega esitamise tagajärjeks on nõude rahuldamine kõige viimases järjekorras, mis üldjuhul tähendab nõude rahuldamata jätmist.

Pankrotimenetluse efektiivne ja tulemuslik läbiviimine sõltub suures osas pankrotihalduril olemasolevatest ja asjassepuutuvatest dokumentidest ja informatsioonist. Ta peab omama detailset informatsiooni võlgniku vara, õiguste ja kohustuste kohta. Sel põhjusel omab pankrotihaldur võlgniku pankroti väljakuulutamise hetkel ettekujutust võlgniku võimalikest võlausaldajatest ja võlgnikest. Peale pankrotimääruse tegemist peab haldur teavitama teadaolevaid võlausaldajaid pankrotimäärusest ning võlausaldajate esimese üldkoosoleku ajast ja kohast. Teates märgib haldur nõude tähtaegselt esitamata jätmise tagajärjed. Lisaks, kui haldurile on teada isikuid, kellel on kohustusi võlgniku suhtes, saadab haldur teate võlgniku pankroti väljakuulutamise kohta ka neile. Juhul, kui eelpoolnimetatud isikuid on rohkem kui 50, piisab aga pankrotiteate avaldamisest väljaandes Ametlikud Teadaanded (PankrS §34 lg 1 ja 2).

Šotimaal peab haldur peale pankrotimääruse tegemist viivitamatult nõudma võlgniku pädevalt isikult või organilt informatsiooni võlausaldajate ja nõuete kohta. Šotimaa Maksejõutuse Seaduse (Insolvency Act 1986) paragrahvi 22 lõige 1 kehtestab võlgniku poolt haldurile esitatava nimekirja kindla vormi ning see peab sisalduma vähemalt järgmist: 1) üksikasjalik aruanne võlgniku vara, võlgnevuse ja kohustuste kohta; 2) võlausaldajate nimed ja asukohad; 3) võlausaldajate poolt peetavad pandiõigused ja pandiõiguste soetamise kuupäevad ning 4) muu asjasse puudutav informatsioon.⁹⁴ Peale vastava päringu tegemist peab võlgniku esindaja

⁹³ European Parliament, lk 12.

⁹⁴ D. W. McKenzie Skene, lk 217-218.

esitama pankrotihaldurile nõutud nimekirja hiljemalt 21 päeva jooksul. Kui ta seda ettenähtud tähtjaks ilma mõjutava põhjuseta ei tee, kohustub võlgnik selle nõude rikkumise eest tasuma trahvi ja igapäevase viivise.

Oluline on silmas pidada ka nõudeavaldusele esitatavaid sisulisi ning vormilisi nõudeid. Eesti pankrotiseadus ei kehtesta rangeid nõudeid nõudeavalduse vormile, kuid samal ajal ei ole piisav pelgalt võlgnetava summa teadaandmine, vaid selgitada tuleb nii nõude sisu ja alust kui ka lisada juurde kõik avalduses nimetatud asjaolusid tõendavad dokumendid (PankrS § 94 lg 1). Šotimaa pankrotiseaduse (Bankruptcy (Scotland) Act 1985) §§22 ja 48 kehtestavad võlausaldajate nõudeavalduse (STATEMENT OF CLAIM BY CREDITOR) vormi, milles kirjeldatakse üksikasjalikult nõuete aluseid ja suurusi. Avaldusele peab võlausaldaja samuti lisama nõude olemasolu kinnitavad dokumendid.⁹⁵

Autor on seisukohal, et ühise nõudeavalduse vormi kehtestamine lihtsustaks muuhulgas pankrotihalduri kohustuseks olevat nõudeavalduste töötlemist ja analüüsi. Kuna käesoleval ajal esitab iga võlausaldaja oma nõudeavaldused enda poolt valitud vabas vormis, mis pole haldurile alati arusaadav, siis tuleb mõnedel juhtudel arusaamatuse tõttu haldurile täiendavalt selgitada nõudeavaldust ja selles sisalduvaid nõudeid.

Nõuete väljaselgitamisel on halduri üheks kohustuseks võlausaldajate nõuete vastuvõtmine. Juhul, kui nõude vastuvõtmisel tuvastab haldur mõne puuduse või tal tekivad kahtlused esitatud nõude tõendatavuses, siis on tema kohustuseks nõuda võlausaldajalt esitatud nõudes esinenud puuduste kõrvaldamist ja nõude täpsustamist. Puuduste kõrvaldamisel ettenähtud tähtjaks loetakse, et nõudeavaldus on esitatud esialgse esitamise päeval. Kui aga puudusi ettenähtud tähtjaks ei kõrvaldata, võib võlausaldajate üldkoosolek lugeda, et nõudeavaldust ei ole esitatud. Juhul, kui võlausaldaja avaldus loeti esitatuks või nõudeavalduse esitamise viivitus on tingitud mõjuvast põhjusest, võib võlausaldajate üldkoosoleku otsuse, millega loeti, et nõudeavaldust ei ole esitatud, kohtus vaidlustada. Kui kohus leiab, et selline üldkoosoleku otsus ei ole põhjendatud, tunnistab ta üldkoosoleku otsuse selles osas kehtetuks ja loeb nõudeavalduse esitatuks (PankrS § 94 lg 3 ja 4).

Nõudeavalduse esitamisel peale seadusega ettenähtud tähtaega, kuid enne jaotusettepaneku

⁹⁵ Samas, lk 264.

kohtule kinnitamiseks esitamist, on üldkoosolekul õigus hilinenud avaldus ennistada, kui hilinemine on tingitud mõjuvast põhjusest. Juhul, kui nõude esitamise tähtaega ei ole ennistatud, võetakse nõue siiski kaitsmisele, kuid selle tunnustamise korral rahuldatakse hiljem esitatud nõue vaid pärast õigeaegselt esitatud tunnustatud nõuete rahuldamist (PankrS §102 lg 1 ja 2). Kui aga nõudeavaldus on esitatud peale jaotusettepaneku kohtule kinnitamiseks esitamist, puudub halduril esitatud nõude vastuvõtmise kohustus.

Nõudeavalduste kontrollimise etapil on haldurile pandud suur vastutus, kuna põhimõtteliselt on tema see isik, kes kontrollib ja analüüsib esitatud nõudeid. Juhul, kui haldur teadlikult ja/või tahtlikult võtab vastu puudustega esitatud nõudeavalduse, võib olla tegemist halduri kohustuste olulise rikkumisega ja sõltumatuse printsiibist kõrvalekaldumisega, mis omalt poolt võib esiteks kaasa tuua halduri vastutuse ning teiseks menetluse põhiprintsiipide rikkumise.

Nõudeavalduste vastuvõtmise etapil omavad kõik võlausaldajad ja võlgnik õigust tutvuda esitatud nõuete ja vastuväidetega ning samuti esitada omapoolseid vastuväiteid teiste võlausaldajate poolt esitatud nõuete või neid tagavate pandiõiguste suhtes (PankS § 101 lg 2). Enne nõuete kaitsmise koosolekut on halduri kohustuseks anda seda taotlenud isikutele võimalus tutvuda esitatud nõudeavalduste ja vastuväidetega (PankrS § 100 lg 4). Samal ajal on esitatud nõuetega tutvumise võimalus piiratud, kuna pooltel on õigus tutvuda nõudeavaldustega ainult viie päeva jooksul enne nõuete kaitsmise koosolekut. Seega omab olulist tähtsust võlausaldajate nõude esitamise õigusest teavitamise kohustuse täitmine halduri poolt, kuna õigeaegne ja eesmärgipärane võlausaldajate teavitamine tagab nõuete õigeaegse esitamise, mis omalt poolt tagab võlausaldajate õiguste ja huvide kaitse ning vähendab halduri vastutust oma kohustuste mittenõuetekohase täitmise eest.

Peale nõudeavalduste esitamist ja nende vastuvõtmist halduri poolt kaitstakse võlausaldajate nõudeid võlausaldajate üldkoosolekul. Halduri kohustuseks on määrata nõuete kaitsmise koosoleku aeg ja koht. Haldur peab nõuete kaitsmise koosolekust väljaandes Ametlikud Teadaanded vähemalt 15 päeva ette teatama, märkides ära, kus ja millal saab tutvuda nõudeavalduste ja vastuväidetega.

Kui koosoleku aeg ja koht on võlausaldajatele õigeks ajaks teatatud, viiakse nõuete kaitsmise koosolek läbi osavõtivate võlausaldajate arvust olenemata. Nõuete kaitsmise koosolekust on

kohustatud osa võtma pankrotihaldur ja võlgnik. Kui koosolekul ei viibi nõude või vastuväite esitanud võlausaldaja, ei takista see koosoleku läbiviimist ega esitatud nõude läbivaatamist.

Põhjuste esinemisel, mis annavad aluse esitada vastuväide nõudele või pandiõigusele, on halduri kohustuseks see läbiviidaval koosolekul esitada (PankrS § 103 lg 1 ja 2). Juhul, kui on alust vastuväite esitamiseks ja haldur vastuväidet ei esita, võib see olla halduri vastutuse aluseks, kuna sellisel juhul rikutakse nõuded nõuetekohaselt esitanud võlausaldajate õigusi, ehk valesti esitatud nõude tunnustamine sellele vastu vaidlemata võib vähendada teiste võlausaldajate nõuete rahuldamist. Läbiviidaval koosolekul omavad lisaks haldurile vastuväidete esitamise õigust ka võlausaldajad ja võlgnik . Nõuete kaitsmise koosolekul loetakse kaitsmiseta tunnustatuks pandiõigused, mis on kantud kinnistusraamatusse, laevakinnistusraamatusse, kommerts pandiregistrisse, väärtpaberite keskregistrisse (PankrS § 103 lg 4).

Nõuete kaitsmise koosolekul pannakse haldurile kohustus pidada koosoleku protokoll, milles iga nõude läbivaatamise kohta märgitakse , kas nõuet ja nõuet tagavat pandiõigust tunnustati või mitte ja kes vaidles nõudele, selle rahuldamisjärgule või nõuet tagavale pandiõigusele vastu. Samuti märgitakse protokoll, kes loobus esitatud vastuväitest (PankrS § 103 lg 6). Peale nõuete tunnustamist peab haldur koostama tunnustatud nõuete nimekirja, kus märgitakse, millises ulatuses on nõue tunnustatud, millisesse rahuldamisjärku see on arvatud ning kas nõue on tagatud pandiõigusega. Nimekirjale kirjutavad alla pankrotitoimkonna esimees ja kõik kohalolevad võlausaldajad. Kui võlausaldaja nõudele ei ole vastuväited esitatud, sh kui vastuväite esitanud teise võlausaldaja nõude tunnustamise hagi jäetakse rahuldamata, siis loetakse võlausaldaja nõue tunnustatuks (PankrS § 103 lg 7 ja 8).

Nõuete tunnustamisel ei kontrolli kohus põhimõtteliselt esitatud nõudeid vaid annab neile omapoolse hinnangu. Näiteks Saksamaal kehtib põhimõte, et arvestades nõuete tähtsust pankrotimenetluses, on nõuete kohtulik kontroll vältimatu. Meie pankrotiseaduses on lähtutud põhimõttest, et kohtule langev koormus oleks võimalikult väike. Põhjus on nii põhimõtteline kui ka pragmaatiline. Põhimõtteliselt ongi õige, et olulisemad küsimused pankrotimenetluses lahendatakse võlausaldajate üldkoosolekul, mitte kohtus. Kohus põhimõtteliselt otsustab eelkõige küsimused, kus võlgniku ja võlausaldajate huvid on vastandlikud ning vajalik on

erapooletu otsustaja.⁹⁶ Kuna pankrotihalduril on kohustus nõuete kaitsmise koosolekul nõudele või pandiõigusele aluse olemasolu korral vastu vaielda, siis juhul, kui pankrotihaldur ei ole seda kohustust täitnud ja sellega on tekitatud kahju võlausaldajale või kolmandale isikule, tuleb pankrotihalduril tekitatud kahju hüvitada⁹⁷

Prantsusmaal loetakse iga võlausaldaja poolt esitatud nõue ehtsaks, kuivõrd nõude ehtsuse tõendamiseks võib järelevalvet teostav kohtunik nõuda nõudeavaldusele pitsati panemist riiklikult tunnustatud audiitori või avaliku raamatupidaja poolt.⁹⁸ Võlausaldajad esitavad oma nõuded pankrotihaldurile kindlaksmääratud perioodi jooksul. Pankrotihalduri kohustuseks on esitatud nõuete nimekirja koostamine koos nende tunnistamise, mittetunnistamise või täiendamise ettepanekutega. Esitatud nimekiri kinnitatakse järelevalvet teostava kohtuniku poolt. Tuginedes pankrotihalduri poolt tehtud ettepanekutele teeb järelevalvet teostav kohtunik otsuse nõuete tunnistamise või mittetunnistamise kohta. Võlgnik, võlausaldaja ja pankrotihaldur omavad õigust esitada hagi kohtuniku otsuse peale.⁹⁹

Autor on seisukohal, et käesoleval ajal pankrotimenetluses kehtiv nõuete esitamise ja teavitamise süsteem ei täida nõutud ulatuses temale pandud ülesandeid, mistõttu menetluse kiirendamiseks ja läbipaistvamaks muutmiseks oleks mõistlik leida vahendeid süsteemi modifitseerimiseks. Näiteks alates 01.01.2010.a. kehtima hakanud seaduses kaotati ära võlgnikule saadetava teate kirjalik vorm. Seadusloojate arvates ei ole teate iseloomu ja sidevahendite arengut arvestades mõtet kohustada haldurit teavitama võlgnikku kirjalikus vormis teatega. Teavitamisvorm peaks jääma halduri otsustada, kuid tal peab olema võimalik vaidluse korral tõendada, et ta on oma teavitamiskohustuse täitnud.¹⁰⁰ Samal ajal võivad autori arvates mõnedel juhtudel võlausaldajad jääda algatatud pankrotimenetlusest teavitamata. Mitte kõik isikud ei kasuta igapäevaelus väljaannet Ametlikud Teadaanded, mõned asuvad aadressidel, mis erinevad äriregistrisse kantud aadressist. Selles olukorras peab haldur kasutama kõiki võimalikke vahendeid selleks, et tema teated jõuaks kõigi võlausaldajateni.

Euroopa Parlamendi juhises leitakse, et Euroopa Liidu riikide nõuete esitamise ja

⁹⁶ P. Varul. Selgitavaid märkusi Pankrotiseadusele, *Juridica* 1993/3, lk 52.

⁹⁷ M. Varusk.

⁹⁸ European Parliament, lk 71.

⁹⁹ Samas, lk 72.

¹⁰⁰ Täitemenetluse seadustiku eelnõu seletuskiri.

kontrollimise nõuded erinevad oluliselt üksteisest, mis omalt poolt võib luua ebasoodsad tingimused välisriikide võlausaldajatele, kuna nad ei pruugi alati olla teadlikud välisriigi pankrotimenetluse nõuetest ega menetluse alustamisest. Euroopa Liidu pankrotimenetluste alustamise ja läbiviimise informatsiooni, nõuete esitamise vorme jms sisaldav tsentraalne andmebaas peab olema kättesaadav kõikidele võlausaldajatele interneti kaudu.¹⁰¹

Seega, tekkinud olukorra parendamise lahenduseks on pankrotimenetluste läbiviimise korraldamine internetikeskkonna süsteemi kaudu, kus võlausaldajad võiksid esitada nõudeid ja tutvuda haldurile esitatud nõuetega ning vajadusel vaidlustada esitatud nõudeid ja esitada pankrotimenetlusega seotud kaebuseid ning muid dokumente. Sama süsteemi kaudu on võimalik ka korraldada menetlust puudutavate teabe edastamist. Uue süsteemi kaudu oleks võimalik teavitada võlausaldajaid nõuete esitamise õigusest, mis omalt poolt lihtsustaks haldurile pandud kohustuste täitmist ning tagaks võlausaldajate õiguste ja huvide kaitse ja vähendaks halduri vastutust oma kohustuste mittenõuetekohase täitmise eest. Seega lihtsustaks ja kiirendaks elektrooniline süsteem olulisel määral pankrotimenetlust ning teeks selle ökonoomsemaks ja läbipaistvamaks.

3.3. Pankrotivara valitsemine ja müük

Pankrotihalduri põhikohustuseks on võlgniku pankrotivara koosseisu väljaselgitamine, selle valitsemine, säilitamine ja müük.

Alates halduri ametissenimetamisest on tema kohustuseks võlgniku varalise seisundi väljaselgitamine. Nimetatud kohustuse täitmiseks on halduril õigus saada riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuselt ning krediidasutuselt, samuti muult isikult teavet ja dokumente (PankrS § 22 lg 3 p 4). Võlgnikule pannakse kohustus anda haldurile vajalikku teavet ja dokumente, eelkõige võlgniku vara ja kohustuste kohta ning juhul, kui võlgnik on raamatupidamiskohustuslane, on ta kohustatud ajutise halduri nõudmisel esitama talle eelmise majandusaasta aruande koos ülevaatega võlgniku finantsseisundi, majandustulemuste ja rahavoogude kohta ajutise halduri nimetamise päeva seisuga (PankrS § 22 lg 3 p 1 ja lg 4).

¹⁰¹ European Parliament, lk 15-16.

Võlausaldajate nõuete rahuldamise põhiallikaks on võlgniku vara, mille käsutamise ja valitsemise õigus on pankrotihaldurile antud. Peale võlgniku pankroti väljakuulutamist muutub tema vara pankrotivaraks, mida kasutatakse sihtvarana võlausaldajate nõuete rahuldamiseks ja pankrotimenetluse läbiviimiseks. Pankrotivara valitsemise ja käsutamise õigus läheb üle pankrotihaldurile (PankrS § 108 lg 1; § 36 lg 1 ja 2). Kehtiva PankrS § 54¹ lg 1 kohaselt teeb pankrotihaldur pankrotivaraga seonduvaid tehinguid ja muid toiminguid. Halduri tegevuse tulemusena tekkivate õiguste ja kohustuste kandjaks on võlgnik, kui seadusest ei tulene teisiti. Haldur osaleb oma ülesannetest tulenevalt poolena võlgniku asemel kohtus pankrotivaraga seotud vaidlustes.¹⁰²

Pankrotivara on vara, mis oli võlgnikul pankroti väljakuulutamise ajal, samuti vara, mis nõutakse või võidetakse tagasi või mille võlgnik omandab pankrotimenetluse ajal (PankrS § 108 lg 2). Halduri kohustuseks on kindlaks määrata pankrotivara koosseis ning nõuda pankrotivarasse tagasi võlgniku vara, mis on kolmanda isiku valduses (PankrS § 124 lg 1). Pankrotivara koosseisu kindlakstegemisel arvab haldur pankrotivara hulgast välja vara, millele ei või pöörata sissenõuet (PankrS § 108 lg 3) ning esemed, mis kuuluvad kolmandale isikule (PankrS § 123 lg1). Kolmanda isiku valduses asuva vara tagastamiseks pankrotivarasse võib haldur nõuda ühis-, kaasomandi, õiguse ühisuse ja seltsingu lõpetamist (PankrS § 121-122). Põhjusel, et võlgniku pärand kuulub samuti pankrotivarasse, ning juhul, kui võlgnikul tekib pärast pankroti väljakuulutamist õigus pärandile või annakule, antakse võlgnikule PankrS § 120 lõike 1 alusel otsustusõigus selle vastuvõtmise või sellest loobumise üle.

Pankrotihalduri kohustuseks on pankrotivara nimekirja koostamine, milles haldur märgib vara koosseisu ja väärtuse, sealhulgas võlgniku võlad ja nõuded liikide kaupa. Nimekirjas on vaja eraldi märkida vara, mille välistamist pankrotivarast nõuavad või saavad nõuda kolmandad isikud, samuti vara, mis on võlgniku ja tema abikaasa ühisomandis. Lisaks pankrotivarale märgitakse nimekirjas kõikide teadaolevate võlausaldajate andmed ja iga võlausaldaja nõude alus ja suurus. Nimekirjas tuleb eraldi märkida, kas ja millised nõuded on võlgniku varaga tagatud (PankrS § 126 lg 1-4). Enne esimest üldkoosolekut esitab haldur koostatud nimekirja kohtule, pankrotitoimkonnale, seda nõudvatele võlausaldajatele ning võlgnikule (PankrS § 126 lg 6).

¹⁰² RKTko nr 3-2-1-82-11.

Sarnaselt Eestiga on Saksamaa pankrotihalduri esmaseks ülesanneks võtta kontroll võlgniku vara üle ja teostada selleks kõik vajalikud toiminguid. Enne võlausaldajate esimest koosolekut peab pankrotihaldur koostama ning esitama vara ja kindlaks tehtud võlausaldajate põhjaliku nimekirja. Pankrotihaldur peab koostama aruande, millest on näha võlgniku kohustused ja nõuded.¹⁰³

Võlgniku vara, mis on kasutada võlausaldajate nõuete rahuldamiseks, tuleb maksimiseerida ning müüa parima võimaliku hinnaga.¹⁰⁴ Pankrotivara valitsemisel peab haldur rakendama abinõusid, mis tagavad pankrotivara allesoleku ja säilitamise. Halduri kohustuseks on teha kõik temast sõltuv selleks, et vältida vara koosseisu ja väärtuse vähenemist, kuid seadus seda täpselt ei sätesta. Võlgniku vara säilitamise eesmärgil ja võlausaldajate õiguste kaitsmiseks võlgniku pankroti väljakuulutamisel läheb õigus võlgniku varast moodustatud pankrotivara valitseda ja käsutada üle pankrotihaldurile (PankrS § 108 lg 1; § 36 lg 1 ja 2). Peale võlgniku pankroti väljakuulutamist saab võlgnik mistahes tehinguid teha vaid pankrotihalduri nõusolekul. Juhul, kui peale pankroti väljakuulutamist teeb võlgnik pankrotivara hulka kuuluva eseme käsutustehingu, on nimetatud tehing PankrS § 36 lg 2 alusel tühine ning tehingu teisele poolele tagastatakse tema poolt käsutustehingu alusel üleantu (PankrS § 36 lg 2).

Pankrotivara valitsemisel on pankrotihalduril päris laiad volitused. Nendeks on lepingute täitmine või täitmisest keeldumine, laenu- ja muude lepingute sõlmimine, tagasivõitmine. Lisaks on halduril juriidilisest isikust võlgniku pankrotimenetluses juriidilise isiku juhatuse või seda asendava organi õigused ja kohustused, kuid oma tegevuse eest vastutab haldur nagu juhtorgani liige (PankrS § 124 lg 3).

Halduri üheks oluliseks kohustuseks on pankrotivara tagasivõitmise menetluse läbiviimine, kuna nimetatud menetluse kaudu on võimalik võlgniku pankrotivara oluliselt suurendada. Pankrotiseaduses on eristatud tagasivõitmise üld- (§ 110) ja erialuseid (§-d 111-114)¹⁰⁵. Tagasivõitmisel tunnistab kohus kehtetuks võlgniku tehingu või muu toimingut, mis on tehtud enne pankroti väljakuulutamist ja mis kahjustab võlausaldajate huve (PankrS § 109 lg 1).

¹⁰³ W.W. McBryde, lk 326.

¹⁰⁴ T. Saarma, lk 353.

¹⁰⁵ P. Varul (viide 60), lk 364.

Tagasivõitmise teostamiseks esitab haldur kohtule vastava hagiavalduse ning juhul, kui kohus tunnistab tehingu tagasivõitmise korras kehtetuks, on teine pool kohustatud tagastama pankrotivarassee tehingu alusel saadu koos viljade ja muu kasuga (PankrS § 118 lg 1 ja § 119 lg 1).

Enne tagasivõitmise hagiavalduse esitamist peab haldur analüüsima ja kaaluma hagiavalduse esitamise põhjendatust ja otstarbekust. Tagasivõitmise hagiavalduse esitamise otsuse vastuvõtmisel peab haldur olema veendunud, et muuhulgas menetlusega kaasnevaid menetluskulusid arvesse võttes on tagasivõitmise hagi rahuldamise korral võimalik võlgniku pankrotivara suurendada. Haldur peab kaaluma algatatava menetluse perspektiivsust ja hagiavalduse rahuldamise tõenäosust. Juhul, kui halduril puudub veendumus ja asjakohased tõendid, pole mõtet alustada juba ette kaotatud kohtumenetlust, kuna vastasel korral võib mõttetu menetluse tulemusena tekkiva kahju pöörata sealhulgas ka pankrotihalduri enda vastu. Näiteks müüs võlgnik enne pankroti väljakuulutamist mingi kinnisvara alandatud hinnaga kolmandale isikule. Enne tagasivõitmise hagiavalduse esitamist peab haldur kaaluma ja analüüsima, kas vara tagasivõtmisel on tal võimalik müüa vara kõrgema või isegi sama hinnaga, kui seda tegi võlgnik.

Tagasivõitmise puhul on oluline silmas pidada ka tehingu teise poole huvide kaitsmise vajadust. Tagasivõitmine võib tehingu teise poole suhtes olla küllaltki ebaõiglane. Tagasivõidetavad tehingud on ju iseenesest kehtivad tehingud ning nende kehtetuks tunnistamine tagasivõitmise korral saab toimuda ainult pärast võlgniku pankroti väljakuulutamist ja võlausaldajate ühistes huvides. Erialused ühelt poolt lihtsustavad tagasivõitmist, sätestades konkreetsete asjaolude jaoks konkreetset reeglit, kuid samas annavad reeglina tagasivõitmiseks lühema tagasiulatava ajavahemiku. See asjaolu on tehingu teise poole kaitseks, kuna kehtestatud ajavahemiku möödudes ei saa enam tugineda üldalustes sätestatud pikemale tähtajale.¹⁰⁶ Seega tuleb vastava hagiavalduse esitamisel tõendada tagasivõitmise koosseisulisi tunnuseid, sh ka võlausaldajate huvide teadlikku kahjustamist võlgniku poolt.¹⁰⁷

Selleks, et kindlaks määrata võlgniku osa ühisvarast, mis on ühtlasti pankrotivara, peab haldur pankrotivara moodustamisel jagama füüsilisest isikust võlgniku ja tema abikaasa

¹⁰⁶ P. Varul (viide 60), lk 364.

¹⁰⁷ VMKo nr 2-05-18418.

ühisvara.¹⁰⁸ Nimetatud kohustuse täitmiseks võib pankrotihaldur ühe aasta jooksul, arvates võlgniku pankroti väljakuulutamises, nõuda võlgniku ja tema abikaasa ühisomandis oleva vara jagamist ja võlgniku osa ühisomandist. Kui pankrotihaldur ei esita ühe aasta jooksul hagi ühisvara jagamiseks, on võlgnikul endal õigus see hagi esitada (PankrS § 122 lg 1-3). Kui pankrotihaldur on arvanud pankrotivara hulka vara, mis on võlgniku ja tema abikaasa ühisomandis, on võlgniku abikaasal õigus esitada hagi ühisvara jagamiseks ja pankrotivarast oma osa väljanõudmiseks. Kuid nimetatud hagi esitamise tähtaeg on võlgniku abikaasal piiratud kuuekuulise tähtajaga, ehk võlgniku abikaasa võib esitada vastava hagi kuue kuu jooksul ajast, mil võlgniku abikaasa ühisvara pankrotivarasse arvamisesest teada sai või teada saama pidi (PankrS § 122 lg 4-5).

On selge, et kui võlgnik ja tema abikaasa on perekonnasuhetes, on abikaasa kindlasti teadlik toimuvast pankrotimenetlusest ja ühisvara pankrotivarasse arvamisesest ning ta omab piisavalt aega vastava hagiavalduse esitamiseks. Kuid juhul, kui võlgnikul ja tema (endisel) abikaasal puuduvad igasugused suhteid, kuid on olemas abielu ajal omandatud ühisvara, ei pruugi abikaasa teada võlgniku suhtes alustatud pankrotimenetlusest ning sellisel juhul võib ta temast sõltumatutel põhjustel kaotada osa ühisvarast, millega kindlasti rikutakse tema õigusi. Siin aga tekib küsimus, kas ja mil viisil peab haldur teavitama võlgniku abikaasat ühisvara pankrotivarasse arvamisesest selleks, et ei rikutaks tema õigusi ega tekitataks kahju. Samal ajal, PankrS § 35 lg 2 kohaselt on võlgnik kohustatud esitama haldurile nimekirja temale kuuluvast varast pankroti väljakuulutamise päeva seisuga, sealhulgas kohustustest. Sellisel juhul omab haldur kindlasti nõutud informatsiooni ühisvara jagamiseks ning see ei tekita probleemi. Võib aga juhtuda nii, et võlgnik ei täida oma kohustust täies ulatuses ja ei teavita haldurit ühisvara olemasolust ning haldur ei teosta ühisvara kontrolli nõutud viisil. Sellisel juhul peavad nii võlgnik kui ka haldur vastutama võlgniku abikaasale tekitatud kahju eest.

Valitsemise mõiste alla kuulub ka tehingute tegemine pankrotivaraga . Haldur võib iseseisvalt teha nõ igapäevaseid tehinguid , kuid erilise tähtsusega tehinguid , milleks on eelkõige laenu võtmine ning ettevõtte tavapärase majandustegevuse raamest väljuvad tehingud , saab haldur teha ainult pankrotitoimkonna nõusolekul (PankrS § 125 lg 3 ja lg 4). Ilma pankrotitoimkonna nõusolekuta on haldurile keelatud teha järgmisi toiminguid ja otsuseid: 1) kaasatud esindaja tasu tasumine pankrotivarast (PankrS § 66 lg 4); 2) õiguslase nõustamise ning audiitor- ja

¹⁰⁸ Samas.

raamatupidamisteenuse saamiseks tehtud kulutuste hüvitamine. Kuid kui kohus leiab, et olenemata pankrotitoimkonna nõusoleku puudumisest olid kulutused põhjendatud, võib ta need kinnitada (PankrS § 66 lg 2); 3) pankrotivara müümise viisi ja müügihinna määramine (PankrS § 136 lg 2); 4) ettevõtte või selle organisatsiooniliselt iseseisva osa müük (PankrS § 141 lg 1); 5) esialgse jaotusettepaneku esitamine kohtule ja pankrotitoimkonnale enne kõigi nõuete ja nende rahuldamisjärkude üle peetavate vaidluste lõppu (PankrS § 144 lg 1), 6) raha väljamaksmine võlausaldajatele (PankrS § 154 lg 2); 7) Menetluse jaoks tekkinud vajalike kulutuste katmine pankrotivara arvelt (PankrS § 66 lg 3); 8) Müüdava vara alghinna vähendamine rohkem kui 50% ulatuses (PankrS § 136 lg 3). Seadus sätestab ka piirangud tehingute tegemisele halduri poolt ning haldur ei või pankrotivara osas või selle arvel teha tehinguid iseenda või endaga seotud isikuga või muid sarnase iseloomuga või huvide konfliktiga seotud tehinguid ega taotleda sellise tehinguga kaasnevate kulutuste hüvitamist (PankrS § 125 lg 1).

Kui haldur ilma vastava nõusolekuta siiski teeb tehingu , mis väljub igapäeva ste tehingute piiridest ning toob lõppkokkuvõttes kaasa kahju , saab kohus selle kahju halduri palgast maha arvestada. Kui aga halduril oli pankrotitoimkonna nõusolek , vastutavad nad toimkonnaga solidaarselt (PankrS § 66 lg 4). Sellisel juhul on halduril õigus esitada regressnõue toimkonna vastu neile langevate osade ulatuses (omavahelistes suhetes on nad osavõlgnikud).

Tihti juhtub, et võlgniku pankroti korral jäävad täitmata mõned võlgniku ja kolmanda isiku vahel sõlmitud lepingud ja nendest tulenevad kohustused. Sellisel juhul tuleb halduril otsustada, kas jätkata nendest lepingutest tulenevate kohustuste täitmist või mitte. Pankrotiseaduse § 46 lg 1 kohaselt on halduril õigus võlgniku poolt sõlmitud lepingust tulenev seni täitmata kohustus täita ja nõuda teiselt poolelt tema kohustuse täitmist või loobuda võlgniku lepingust tuleneva kohustuse täitmisest, kui seadusest ei tulene teisiti. Haldur ei või loobuda võlgniku lepingust tuleneva kohustuse täitmisest, kui kohustuse täitmise tagamiseks on kinnistusraamatusse kantud eelmärke. Kui haldur jätkab võlgniku kohustuse täitmist või teatab, et kavatses võlgniku kohustuse täita, peab lepingu teine pool jätkama oma kohustuse täitmist. Sellisel juhul kaotab haldur õiguse keelduda võlgniku kohustuse täitmisest. Kui haldur jätkab võlgniku kohustuse täitmist või teatab, et kavatses võlgniku kohustuse täita, peab lepingu teine pool jätkama oma kohustuse täitmist, sel juhul aga võib lepingu teine pool ka nõuda, et haldur tagaks võlgniku kohustuste täitmise. Peale lepingu jätkamise nõusoleku andmist kaotab haldur õiguse keelduda võlgniku kohustuse

täitmisest ning pärast seda tekkinud lepingu teise poole nõuet käsitletakse massikohustusena (PankrS § 46 lg 4 – 6, § 148 lg 1 p 2). Juhul, kui haldur loobub lepingust tuleneva võlgniku kohustuse täitmisest, võib lepingu teine pool esitada lepingu täitmata jätmisest tuleneva nõude pankrotivõlausaldajana (PankrS § 46 lg 7).

Sarnaselt tagasivõitmise menetlusega peab haldur enne nõusoleku andmist võlgniku kohustuste täitmiseks või sellest keeldumist andma oma hinnangu kohustuste täitmise otstarbekusele ja sellele, kas kohustuste edasine täitmine annab kasu ning suurendab võlgniku pankrotivara. Näiteks ehitustööde töövõtulepingute jätkamise puhul tuleb otsustada, kas jätkata ehitustööde teostamist või on mõttekam kohustuste täitmisest keelduda. Ühelt poolt võimaldab tööde lõpuleviimine ja tööde teostamisele täiendavate kulutuste tegemine anda tellijale üle lõpuleviidud töö, mis omalt poolt annab võimaluse saada tellijalt rohkem rahalisi vahendeid ning seega suurendada pankrotivara. Teiselt poolt tuleb analüüsida ja kaaluda võimalust, et peale tööde lõpetamist ei tasu tellija mingil põhjusel teostatud tööde eest. Sellisel juhul tekivad täiendavad tellijalt võlgnevuse sissenõudmise kulud või oht teostatud tööde eest mitte midagi saada põhjusel, et tellijal rahalised vahendid üldse puuduvad. Sellisel juhul võib võlgniku pankrotivara saada olulisel määral vähendatud. Vastavate otsuste vastuvõtmisel ei tohi haldur unustada, et kui pankrotivarast ei jätku massikohustuse täitmiseks ja ta nägi tehingu tegemisel või täitmise jätkamisel ette või pidi ette nägema, et pankrotivarast ei jätku massikohustuse täitmiseks, ja ei teatanud sellest massikohustuse võlausaldajale, siis sellisel juhul on haldur kohustatud hüvitama võlausaldajale tekitatud kahju (PankrS § 148 lg 2).

Soome seadusandluse kohaselt teostab kontrolli pankrotivara valitsemise üle Ombudsman, kes kuulub Justiitsministeeriumi juures moodustatud organisse. Soome seadusandlus annab Ombudsmanile laiad volitused ja õigused, sh ligipääsu pankrotimenetluse dokumentatsioonile. Oma tegevuses on Ombudsman pädev teostama järelevalvet pankrotivara valitsemise üle ning vajadusel teha ettepanekuid ning juhiseid valitsemise parema viisi saavutamiseks. Ombudsmani pädevuses on kontrollida, et pankrotivara valitsemine toimus kooskõlas seaduse nõuetega, osaleda pankrotivara müügi enampakkumistel ja teha muid seadusega ettenähtud toiminguid.¹⁰⁹ Nimetatud organi olemasolu tagab pankrotihalduri sõltumatuse vara valitsemisel ja müümisel ning see tagab pankrotivara säilitamise ja

¹⁰⁹ Act on the Supervision of the Administration of Bankruptcy Estates. Arvutivõrgus: <http://www.konkurssiasiamies.fi/>.

pankrotivara vähendamise vältimise.

Tänapäeva pankrotiõiguses peetakse äritegevuse säilitamist üldiselt iseseisvaks eesmärgiks. Näiteks kui võlgniku äritegevus müüakse toimiva tervikuna, säilivad töökohad. Selline müügiviis ei ole võlausaldajate seisukohalt tingimata kõige efektiivsem, sest võib tegelikkuses anda halvema müügitulemuse kui ettevõtte varade müük eraldi. Enamasti sellist vastuolu siiski ei teki, sest äritegevust toimiva tervikuna säilitav müük võimaldab tavaliselt saada kõrgemat hinda.¹¹⁰ Pankrotimenetluses tuleb võlgniku vara võlausaldajate vahel õiglaselt jagada. Ühtegi võlausaldajat ei tohi ilma kaaluka põhjusega soosida ega kõrvale jätta. Praktikas taandub selline põhimõte küsimusele, millises järjekorras võlausaldajatele makseid tehakse.¹¹¹ Põhimõtteliselt vastutab pankrotihaldur selle eest, et pankrotivara müügil võimalikult suuremas ulatuses vähendada võlgniku kohustusi võlausaldajate ees.¹¹²

Kui võlgnik ei ole pankrotimääruse peale edasi kaevanud, võib haldur alustada pankrotivara müüki pärast võlausaldajate esimest üldkoosolekut, kui võlausaldajad ei ole sellel koosolekul otsustanud teisiti (PankrS § 133 lg 1 ja 2). Pankrotivara müük ei ole lubatud vaid juhul, kui võlgniku ettevõtte tegevust jätkatakse ning vara müük takistab ettevõtte tegevuse jätkamist (PankrS § 133 lg 4).

Pankrotivara müük toimub täitemenetluse seadustikus sätestatud korras ning müük teostatakse tavaliselt enampakkumisel (PankrS § 135 lg 1 ja § 136 lg 1), välja arvatud juhul, kui võlausaldajate üldkoosolek tegi haldurile ettekirjutuse müüa vara enampakkumiseta, kui vara müük sel viisil annab suuremat kasu (PankrS § 137 lg 1). Kuid juhul, kui üldkoosolek ei ole haldurile eelpoolnimetatud ettekirjutust teinud, kuid haldur leiab, et vara müük enampakkumiseta annab suuremat kasu, võib pankrotivara enampakkumiseta suuremat kasu andval viisil müüa ainult pankrotitoimkonna nõusolekul (PankrS § 137 lg 2). Pankrotivara müügi järjekorra määrab haldur ise, kuid pankrotivara alghinna peab ta kooskõlastama pankrotitoimkonnaga (PankrS § 135 lg 3 ja § 136 lg 2). Kui esimesel enampakkumisel haldur pankrotivara realiseerida ei suutnud, võib ta kooskõlas PankrS § 136 lg 3 kordusenampakkumisel vara alghinda kuni 50 protsenti vähendada. Kui ta soovib alghinda vähendada suuremas ulatuses, saab ta seda teha üksnes pankrotitoimkonna nõusolekul.

¹¹⁰ T. Saarma, lk 353.

¹¹¹ Samas, lk 356.

¹¹² B. Wessels, lk 196.

Samal ajal ei kehtesta seadus, milliseid TMS sätteid ja mis ulatuses peab haldur vara realiseerimisel järgima, mis omalt poolt võib tuua kaasa segadust müügiotsuse korraldamisel.

Pankrotimenetluse kiire ja efektiivne korraldamine sõltub ka pankrotivara võõrandamisest mõistliku aja jooksul. Eelmärgitu ei tähenda siiski seda, et haldur võib korraldada enampakkumise seaduses sätestatud tingimusi eirates. Kui pankrotihaldur rikub enampakkumist korraldades oluliselt enampakkumise korda, võivad võlausaldaja ja võlgnik kaevata halduri tegevuse peale pankrotitoimkonnale, võlausaldajate üldkoosolekule, kohtule, kojale või Justiitsministeeriumile. Haldur, kes on oma kohustuste rikkumisega tekitanud süüliselt kahju võlgnikule või võlausaldajale või isikule, kes võib nõuda massikohustuse täitmist, peab selle hüvitama.¹¹³

Itaalia pankrotiseaduse kohaselt müüakse võlgniku vara kooskõlas tavalise täitemenetluse protseduuriga: vallasasjad võib realiseerida nii avaliku enampakkumise kaudu kui ka kohtuniku nõusolekul eraõiguslike tehingute kaudu. Võlgniku kinnisvara müüakse avaliku enampakkumise teel ja erakorraliselt eraõiguslike tehingute kaudu.¹¹⁴ Sõltumata sellest, kas vara müüakse enampakkumisel või eraõigusliku tehingu kaudu, määratakse vara müügingimused ja alghind menetleva kohtuniku poolt. See omalt poolt tagab müügiotsuse vajaliku avalikkuse.¹¹⁵

Rootsi pankrotiseaduse kohaselt peab pankrotivara müük toimuma nii kiiresti, kui võimalik. Juhul, kui pankrotihaldur peab seda sobivaks, teostatakse kinnisasjade müük Rootsi täitemenetluse ameti kaudu (Swedish Enforcement Authority), kuid vara müük on samuti võimalik muul viisil, kui halduri arvates annab see suuremat kasu pankrotivarasse. Vallasasjad, mis ei ole vajalikud pankrotis ettevõtte majandustegevuse jätkamiseks, müüakse enampakkumistel või muul viisil, kui halduri arvates annab see suuremat kasu pankrotivarasse.¹¹⁶

¹¹³ RKTko nr 3-2-1-39-12.

¹¹⁴ W.W. McBryde, lk 401.

¹¹⁵ European Parliament, lk 102.

¹¹⁶ Samas, lk 132.

Poola pankrotiõiguse kohaselt kohustub pankrotihaldur müüma kogu võlgniku ettevõtte ühe tervikuna või mitme tegutseva äriühikuna. Vara valitsemine on suunatud võlgniku äri jätkamisele või kui võimalik, siis selle rendile andmisele. Samuti näeb seadusandlus ette ettevõtte hilisema müügi suurema kasu saamise eesmärgil. Kui eelpoolnimetatud meetmeid pole võimalik rakendada, teostab pankrotihaldur vara müügi enampakkumise teel kohtuniku järelevalve all. Juhul, kui esimesel enampakkumisel vara ei müüdu, korraldab kohtunik kordusenampakkumuse, määrates enampakkumuse tingimused ja vara alghinna. Lisaks lubatakse halduril leida ostjad või müüa vara ilma menetluspiiranguteta.¹¹⁷ Põhimõtteliselt on pankrotivara mõisted ja ulatused EL riikides küllaltki sarnased, kuna need kõik sisaldavad nii pankrotimenetluse alustamise päeval võlgnikule kuuluvat vara kui ka seda vara, mis on saadud pankrotimenetluse käigus.¹¹⁸

Autor on seisukohal, et käesoleval ajal kehtiva Pankrotiseaduse regulatsioon pankrotivara valitsemisel ja müümisel tagab kõikide menetluspoolte õigused ja huvid, tehes sellega pankrotimenetluse efektiivsemaks. Autor on samuti seisukohal, et oleks mõistlik tarvitusele võtta internetikeskkond, mille abil oleks võimalik teostada elektroonilisi enampakkumisi, mis omalt poolt tagaks suurema osalejate arvu ning seeläbi võimaldaks müüa vara kõrgema hinnaga, mis on pankrotimenetluses küllaltki tähtis.

Kuna pankrotivara müük toimub enampakkumisel täitemenetluse seadustikus sätestatud korras, oleks Kojal mõistlik luua uus süsteem, mis võimaldaks täitemenetluste ja pankrotimenetluste elektroonilist läbiviimist. Täitemenetluste elektrooniline läbiviimine on samuti mõeldud täitemenetluse tõhusamaks läbiviimiseks. Kinnis- ja vallasvara enampakkumise läbiviimine internetikeskkonnas peaks tagama suurema osalejate arvu ning seeläbi võimaldama müüa vara kõrgema hinnaga, mis on pankrotimenetluse üheks põhieesmärgiks. Elektroonilise süsteemi kasutuselevõtmine lihtsustaks ja kiirendaks pankrotimenetlust ning teeks selle ökonoomsemaks ja läbipaistvamaks. Käesoleval ajal kehtiv TMS tegi esimese sammu nimetatud süsteemi loomisel ning pankrotivaraks olevad vallasasjad müüb pankrotihaldur avalikul elektroonilisel enampakkumisel (TMS § 78 lg 1) vastavas veebikeskkonnas avanevas elektroonilises oksjonikeskkonnas (TMS § 81 lg 1).

¹¹⁷ J. Lowitzsch, lk. 350.

¹¹⁸ European Parliament, lk 17.

Autor on arvamisel, et käesoleval ajal kehtivas korras on vara valitsemisel ja müümisel kohtule antud liiga väike roll ja mõnedes küsimustes on haldurile antud liiga suur otsustusõigus. Kuna kolmandate isikutega lepingute jätkamisel, sõlmimisel või lõpetamisel ei ole päris kindlalt teada kolmanda isiku staatus,¹¹⁹ oleks nimetatud ostuste vastuvõtmisel võimalik anda kaalutusõigus pankrotitoimkonnale, kelle otsuse alusel kinnitaks pankrotihalduri jaoks kohustuslikuks oleva määruse kohus.

Ülejäänud osas, sh pankrotivara müügihinna ja realiseerimise viisi valimisel, on kehtiv regulatsioon sobiv, kuna nimetatud toimingute teostamisel omab haldur vajalikku kogemust ja informatsiooni. Kahjuks ei saa kohtud olla alati teadlikud turul eksisteerivast majandusolukorrast, ehk ei saa anda õiget hinnangut varale ja selle valitsemisele, mistõttu vara valitsemise ja müügi õigus ja kohustus peavad jääma pankrotihalduri pädevusse.

3.4. Maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamine

Pankrotihalduri poolne hinnangu andmine võlgniku varalise seisundi ning maksejõuetuse tekkimise põhjuste kohta on tähtis, kuna sellest sõltub menetluse edasine käik ning võlausaldajate nõuete rahuldamise ulatus.

Põhjusel, et võlgniku maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamine on pankrotimenetluse üheks eesmärgiks (PankrS § 2), pannakse haldurile kohustus esitada kohtule kirjalik aruanne ja arvamus võlgniku maksejõuetuse tekkimise põhjuste kohta, milles ajutine haldur muuhulgas märgib, kas maksejõuetuse põhjuseks on kuriteo tunnustega tegu, raske juhtimisviga või muu asjaolu (PankrS § 22 lg 5 ja § 162 lg 4). Kuna otsust võlgniku edaspidise äritegevuse jätkamise võimaluse või võimatuse kohta ei saa vastu võtta ilma tekkinud olukorra põhjaliku analüüsita, on pankrotihalduri kohustuseks aruande koostamine, milles selgitatakse makseraskuste päritolu, ulatust ja sisu ning samuti äriühingu majandusolukorra nõrkust või vastupidist.

Võlgniku maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamisel tuleb silmas pidada ka seda, et võlgniku maksejõuetuse põhjuseid võib tegelikult olla mitu. Võlgniku maksejõuetuse põhjusest tuleneb ka halduri edaspidine tegevus võlgniku juhatuse suhtes. Näiteks kui ilmneb, et võlgnik on

¹¹⁹ Kas nimetatud tehingute tegemisel kolmas isik kuulub või mitte PankS §125 nimetatud isikute hulka.

seoses maksejõuetuse tekkimisega pannud toime kuriteo tunnustega teo, teatab haldur või kohus sellest prokuröri või politseile kriminaalmenetluse alustamiseks (PankrS § 28 lg 1). Vähem oluline ei ole võlgniku vastutusele võtmine juhul, kui võlgniku juhatas on maksejõuetuse tahtlikult põhjustanud ja sellega tahtlikult võlausaldajate varalisi huve kahjustanud. Pankrotihaldur on isik, kes kõige paremini oskab hinnata kuriteo sooritamist võlgniku äriühingus.

Rikkumiste tuvastamisel ja esitatud nõude tulemusena võib juhatuse liiget karistada kas rahalise karistuse või vangistusega. Pankroti- ja täitemenetlusega seonduvate süütegude kirjeldus ja nende toimepanemise eest määratav karistus on sätestatud Karistusseadustiku¹²⁰ 21. peatükki 3. jaos. Karistusseadustiku § 384 lg 1 kohaselt füüsilisest isikust võlgniku või juriidilisest isikust võlgniku juhatuse või seda asendava organi, samuti nõukogu liikme poolt võlgniku vara teadva hävitamise, kahjustamise, raiskamise, põhjendamatu kinkimise, loovutamise või välismaale paigutamise eest või põhjendamatu kohustuste võtmise või põhjendamatu soodustuste andmise või ühe võlausaldaja teisele eelistamise eest, kui sellega on põhjustatud võlgniku maksevõime oluline vähenemine või tema maksejõuetus, – karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega. Pankrotiavalduse esitamise kohustuse täitmata jätmise eest võib võlgniku juhatust karistada rahalise karistusega või kuni üheaastase vangistusega (KarS § 385¹).

Võrreldes Eestiga näeb Vene Föderatsiooni Karistusseadustik (Уголовный кодекс РФ¹²¹) ette märgatavalt karmima karistuse pankrotikuriteo toimepanemise eest. Nimelt võib pankrotisüüteoos süüdimõistetud isikut karistada kas rahalise karistusega 100 kuni 500 tuhande rubla ulatuses või kuni 6 aastase vangistusega.¹²²

Teiseks, äriühingu maksejõuetuse tahtliku põhjustamisega võib juhatuse liige muutuda isiklikult vastutavaks äriühingu võlausaldajate ees¹²³. Haldur on kohustatud esitama raske juhtimisveas süüdi oleva isiku vastu kahju hüvitamise nõude, kui võlgniku maksejõuetuse põhjuseks on raske juhtimisviga ning nõude esitamiseks on piisav alus (PankrS § 55 lg 3¹). Seega on maksejõuetuse põhjuste tuvastamise eesmärgiks sanktsioonide rakendamine maksejõuetuse tahtlikult või raske hooletuse tõttu tekitaja suhtes, mis ühelt poolt on suunatud

¹²⁰ Karistusseadustik. RT I, 20.12.2012, 12. RT I 2001, 61, 364.

¹²¹ Уголовный кодекс РФ. Arvutivõrgus: <http://www.zakonrf.info/uk/>.

¹²² J. Lowitzsch. Lk 418.

¹²³ RKTko nr 3-2-1-33-10.

võlausaldajate nõuete suuremas ulatuses rahuldamisele ning teiselt poolt kannab preventiivset iseloomu ja aitab ära hoida võlausaldajate tahtlikku kahjustamist pankrotimenetluse esilekutsumise kaudu.¹²⁴ Juhatuse liikme poolt äriühingule tekitatud kahju hüvitamise nõude rahuldamiseks peab hageja tõendama, et kostja ei tegutsenud juhatuse liikmena majanduslikult otstarbekalt ning põhjustas sellega äriühingule kahju. Hageja ei pea tõendama, et võlgniku maksejõuetuse põhjustas juhatuse liikme süüline tegevus. Juhatuse liige peab vastutusest vabanemiseks tõendama, et ta pole kahju tekkimises süüdi.¹²⁵

Maksejõuetuse põhjusteks võivad olla ka muud, võlgniku ja võlgniku juhatuse tegevusest sõltumatud põhjused. Neid saab nimetada maksejõuetuse tekitamise tahtmatuteks põhjusteks. Tahtmatu (võib ka öelda mittekuritegeliku) maksejõuetuse puhul võib ettevõtte maksejõuetuks muutuda erinevate sündmuste tulemusel, milleks võivad näiteks olla järgnevad: 1. ettevõtte võtmeisikute surm või raske haigestumine; 2. loodussündmus (üleujutus, tulekahju, külmumine vms) ja sellest tulenev tegevuse seiskumine; 3. ettevõtte ärälõikamine klientuurist – näiteks remont kaubandusettevõtte ees oleval teel vms; 4. ettevõtte varade (põhjendamatu) arest ja sellega kaasnevad häired äriprotsessis; 5. ettevõtte varade varastamine või hävitamine.¹²⁶ Lisaks eelpoolnimetatule võivad maksejõuetuse põhjusteks olla näiteks muudatused turul ning hinnamuudatused, lepingupartnerite kaotus või partneritepoolne kohustuste mittetäitmine ja teised. Kõiki eelnevalt nimetatud sündmusi iseloomustab see, et neid ei olnud mõistlikkuse piirides võimalik ette näha ning nende tekkimist saab käsitleda kui vääramatut jõudu.

Autor on seisukohal, et maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamise keskseks küsimuseks on see, kas selle põhjuseks on asjaolu, mis annab alust vastutuseks, või mitte.

Itaalia pankrotiseaduse kohaselt, sarnaselt Eesti pankrotiseadusega, kohustub haldur esitama aruande, milles kajastatakse maksejõuetuse põhjused koos äriühingu majandusliku seisundiga. Aruandes märgib haldur sealhulgas võlgniku vara ja võlausaldajate nimekirja.¹²⁷ Lisaks oma nõuandefunktsioonidele omab õigust teostada kontrolli võlgniku tegevuse üle ka võlausaldajate toimkond.

¹²⁴ Täitemenetluse seaduse eelnõu seletuskiri.

¹²⁵ RKTko 3-2-1-67-03.

¹²⁶ O. Lukason, Maksejõuetuse põhjuste analüüs. Arvutivõrgus:

[http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=53147/Maksej%F5uetuse+p%F5hjuste+anal%FC%FCs+\(2010\).pdf](http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=53147/Maksej%F5uetuse+p%F5hjuste+anal%FC%FCs+(2010).pdf) .

¹²⁷ European Parliament, lk 102.

Autor on seisukohal, et vaatamata seaduse regulatsioonile ja kriminaalvastutuse olemasolule esitatakse praktikas võlgnike vastu vähe kriminaalavaldusi ning maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamisele on pööratud liiga vähe tähelepanu. Oma kohustuste täitmisel uurivad haldurid maksejõuetuse põhjuseid vaid formaalselt ja enamasti piirduakse seisukohaga, et maksejõuetuse tekkimisel jäi kuriteotunnustega tegu või raske juhtimisviga tuvastamata. Võlgnike maksejõuetuse põhjustamisest tuleneva vastutuse realiseerimise probleem on olemas ka teistes riikides. Näiteks Tšehhi pankrotiseadus ei sisalda üldse kriminaalvastutuse sätteid pankrotikuriteo toimepanemise eest. Samal ajal rakendatakse karistusseadustikus sisalduvaid norme praktikas üsna harva, mistõttu nimetatakse neid norme ka “Surnud seadus” (Dead Law)¹²⁸

Hoolimata seadusandja väga selgetest viidetest maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamise kohustusele on sellele regulatsioonile praktikas vähe tähelepanu pööratud. See on ilmselt üks põhjus, mis võib olla vähendanud pankrotimenetluse usaldusväärset ühiskonnas.

Autor nõustub M. Vuti poolt tehtud järeldusega, et pankrotimenetluses tehtud kohtulahendites on asjaolude ja argumentatsiooni esitamisel ilmselgelt lähtutud praktilistest kaalutlustest: kui ei ole vara, mille arvel pankrotimenetlust jätkata ja kui võlausaldajad ei soovi menetlust finantseerida, siis ei ole ka põhjust sügavamalt käsitleda pankroti põhjuseid ega juhtorganite toimingute seaduslikkust. Tegelikult kajastab kohus lahendis ka õigusliku hinnangu osas enamasti vaid halduri seisukohti ja kas ei märgi enam eraldi midagi raske juhtimisvea või kuriteo tunnustega teo olemasolu ega puudumise kohta või sedastab lihtsalt, et "ajutine haldur on teatanud kohtule, et juhatuse liikme käitumises ei esine raskeid juhtimisvigu ning kuriteo tunnustega tegusid. Loomulikult võib ja saab kohus oma arvamuse kujundamisel tugineda (ajutise) halduri seisukohtadele, kuid menetluslik uurimisprintsiiptähendab, et kohus peab lahendis väljendama ikkagi oma seisukohta, ka juhul, kui see seisneb halduriga nõustumises. Juhatuse liikme kohustuse rikkumise sisu selgitav kohtupraktika on napp, eriti vähe on käsitletud selliseid rikkumisi, mis seisnevad tegevusetuses. Tegevusetusena heidab kohtupraktika juhatuse liikmetele praeguse seisuga ette vaid pankrotiavalduse õigeaegset esitamata jätmist.¹²⁹

¹²⁸ J. Lowitzsch, lk 185-186.

¹²⁹ M. Vutt. Juhtorgani kohustuse rikkumise, sealhulgas raske juhtimisvea ning kuriteotunnustega teo kindlaks tegemine pankrotimenetluse praktikas, 2008. Lk 12-13. Arvutivõrgus:

Analüüsitud kohtupraktika põhjal ilmneb aga, et esineb ka juhtumeid, kus juhatuse liige tasub pankrotimenetlusega seotud kulud ning selle tulemusena arvestatakse, et tema poolt ühingule pankrotiavalduse esitamise viivitamisega või muul viisil tekitatud kahju loetakse kaetuks.¹³⁰ Samal ajal võib pankrotiavalduse õigeaegne mitteesitamine olulisel määral mõjutada võlgniku majandusseisundit ja halvendada äriühingu majanduslikku olukorda, tekitades tahtlikult kahju nii võlgnikule kui ka tema võlausaldajatele. Kõrgeim kohus tõi oma otsuses välja kaks põhilist printsiipi. Esiteks peab pankrotiavalduse õigeaegne esitamine tagama osaühingu vara võimalikult suures ulatuses säilimise. Teiseks peab pankrotiavalduse õigeaegne esitamine tagama, et maksejõuetu ettevõtte ei osaleks majandustegevuses ega tekitaks juurde kohustusi, mida ei suuda täita.¹³¹

Maksejõuetuse põhjuste tuvastamisel viitavad kohtud enamasti vaid halduri arvamusele ega käsitle põhjalikumalt seda, kuidas on kujunenud nende enda veendumus maksejõuetuse põhjuste suhtes. Sellist lähenemist tingib ilmselt asjaolu, et pankrotihaldur on spetsialist majandusvaldkonnas, tema käsutuses on olnud dokumendid ja muud infokandjad ning tal on olnud aega võlgniku varalise olukorra ja toimunud tehingutega tutvuda ning maksejõuetuse põhjuseid uurida. Just temal on kõige täielikum ülevaade ettevõtte olukorrast. Kuna haldur töötab enamasti piiratud ajaressursi tingimustes ning kohus peab halduri seisukohtades ka ise veenduma.¹³² Autor on seisukohal, et tuleks rohkem tähelepanu pöörata võlgnike maksejõuetuse probleemide väljaselgitamisele, kuna juba menetluse algstaadiumis on võimalik karistada võlgniku maksejõuetuses süüdi olevaid isikuid ning teatud abivahendite rakendamisel suurendada pankrotivara ja kaitsta võlausaldajate huvisid.

3.5. Teabe andmise kohustus

Olulist tähtsust pankrotimenetluses omab informatsiooni edastamine menetlusosaliste, kuna see mõjutab menetluse läbipaistvust. Seetõttu kuulub pankrotihalduri põhikohustuste hulka muuhulgas informatsiooni oma tegevuse tulemuste kohta edastamine menetluse

<http://www.riigikohus.ee/vfs/715/RaskeJuhtimisveaAnalyyis080318.pdf>.

¹³⁰ TlnMKo 2-07-45207.

¹³¹ RKTKo 3-2-1-188-12.

¹³² M. Vutt. Pankrotimenetluse raugemise kohtupraktika. Arvutivõrgus: <http://www.riigikohus.ee/vfs/714/PankrotiRaugemiseAnalyyis080318.pdf>, lk 9.

osapooltele.¹³³ Informatsiooni edastamine tagab usalduse poolte vahel ning menetluse läbipaistvuse. Läbipaistvuse põhimõtte teenib osaliselt sama eesmärki, kui avalikkuse põhimõtte kohtuprotsessi puhul. Läbipaistvuse põhimõtte suurendab isikute usaldust seaduste rakendamise vastu, antud juhul võlavastutust realiseeriva pankrotimenetluse vastu. Võlausaldaja saab pankrotimenetluse lõpptulemust edukamalt prognoosida, kui ta saab teavet menetluse kulgemise kohta. Asjaosalised peavad saama piisavalt informatsiooni, et nad oma õigusi pankrotimenetluses mitte ainult teoreetiliselt, vaid ka tegelikult kaitsta saaksid.¹³⁴

Võlausaldaja autonoomia seab läbipaistvusele erilised nõuded. Eriti rõhutatakse asjaosaliste informeerimist. Võlausaldajad peavad piisavalt aegsasti saama teavet võlausaldajate koosolekute kohta, kus nad oma otsustusõigust realiseerida saavad. Neile tuleb tagada piisavad teadmised ratsionaalseks otsustamiseks. Kui otsuseid teeb formaalseks otsustajaks seatud organ, tuleb asjaosalistele anda võimalus otsustamisel osaleda. Pankrotimenetluse läbipaistvus on siiski tajutav selle osalistele. Läbipaistvus piirdub võlausaldajate, võlgniku ja nende kolmandate isikutega, kelle õigus on jõudnud või ähvardab jõuda pankrotimenetluse mõjusfääri.¹³⁵

Oma juhendis märgib EBRD, et võlausaldajad, võlgnik ja teised pankrotiasjast huvitatud isikud (nt. kohus või regulatiivne organ) on õigustatud saama regulaarselt informatsiooni asja menetluse käigu kohta ning asjassepuutuv informatsioon peab olema neile kättesaadav. See võib olla lihtsustatud vastavate auruannete esitamisega. Lisaks annab nimetatud aruandlus võimaluse teostada kontrolli pankrotihalduri tegevuse üle.¹³⁶

Eesti Pankrotiseadus reguleerib täpselt ja selgelt pankrotihalduri aruandlust ja teabe andmise kohustusi pankrotimenetluse algusest peale. Kohus võib haldurilt igal ajal nõuda teavet pankrotimenetluse käigu ja halduri tegevuse kohta (PankrS § 69 lg 1). Pankrotitoimkond võib tutvuda halduri toimikuga, nõuda vajaduse korral lisateavet ja -dokumente pankrotimenetluse kohta, samuti kontrollida halduri majandustegevust pankrotivara valitsemisel (PankrS § 73 lg 2).

Esimesel võlausaldajate üldkoosolekul teeb haldur võlausaldajatele ettekande võlgniku

¹³³ Bob Wessels, lk 200.

¹³⁴ T. Saarma lk 356-357.

¹³⁵ Samas.

¹³⁶ EBRD, lk 8.

majandusliku olukorra ja maksejõuetuse põhjuste kohta (PankrS § 127 lg 1). Ettekandes peab haldur muuhulgas selgitama, kas on võimalik võlgniku ettevõtte tervendamise ja millised on võimalused kompromissi tegemiseks, millised on väljavaated võlausaldajate nõuete rahuldamiseks ettevõtte tervendamise, kompromissi ja pankrotivara müügi korral. Haldur peab andma hinnangu massikohustuste ja pankrotimenetluse kulude suuruse kohta pankrotivara kohese müügi korral (PankrS § 127 lg 2).

Peale võlgniku maksejõuetuse põhjuste ja selle tekkimise aja, andmete vara tagasivõitmise võimaluste kohta ja muude pankrotimenetluses tähtsust omavate asjaolude väljaselgitamist, kuid mitte hiljem kui kolm kuud pärast pankroti väljakuulutamist, esitab haldur võlausaldajatele vastava aruande nimetatud asjaolude väljaselgitamise kohta. Mõjuvatel põhjustel võib kohus ettekande esitamise tähtaega pikendada (PankrS § 132 lg1 ja 3).

Pärast viimast nõuete kaitsmise koosolekut (60 päeva jooksul viimase nõuete kaitsmise koosoleku toimumisest arvates) koostab haldur vastava jaotusettepaneku kohtule ja pankrotitoimkonnale. Mõjuvatel põhjustel ja halduri taotlusel võib kohus jaotusettepaneku esitamise tähtaega pikendada (PankrS § 143 lg 1 ja 2). Jaotusettepaneku tegemise kohta avaldab haldur väljaandes Ametlikud Teadaanded teate, milles on andmed selle kohta, kus ja millal võib jaotusettepanekuga tutvuda, samuti teavitatakse võlgnikku või võlausaldajaid sellest, et 10 päeva jooksul teate avaldamisest arvates võivad nad esitada vastuväite (PankrS § 143 lg 5).

Kui haldur ei täida pankrotitoimkonna otsust, omab pankrotitoimkond õigust teha kohtule ettepanek halduri ametist vabastamiseks. Samal ajal peab kohus otsuse tegemisel selgitama, kas haldur on oma tegevuses jätnud oma ülesanded täitmata või ei ole neid nõuetekohaselt täitnud. Asjaolu, et haldur ei ole täitnud pankrotitoimkonna otsuseid (kui täitmise kohustus ei tulene otseselt seadusest), ei võimalda iseenesest väita, et haldur on oma kohustusi rikkunud ning ei saa olla iseseisev alus halduri ametist vabastamiseks.¹³⁷ Halduril ei ole seega üldist kohustust täita pankrotitoimkonna otsuseid, kuigi ta peab oma tegevusest pankrotitoimkonnale aru andma ning pankrotimenetluse kohta andmeid esitama, sest kui ta seda kohustust ei täida, võib pankrotitoimkond nõuda pankrotihalduri ametist vabastamist.¹³⁸ Haldur, olles küll pankrotitoimkonna ees aruandekohustuslik, ei allu pankrotitoimkonnale, ta

¹³⁷ P. Varul. Pankrotiõiguse probleeme. Juridica 1999, nr 8.

¹³⁸ Samas.

on oma pädevuse piires iseseisev.

Pankrotimenetluse lõppemisel esitab haldur pankrotitoimkonnale ja kohtule lõpparuande, mille kinnitamisega lõpetatakse võlgniku pankrotimenetlus (PankrS § 162 ja § 163). Kuid juhul, kui pankrotimenetlust ei ole lõpetatud kahe aasta jooksul pärast pankroti väljakuulutamist, esitab haldur pankrotitoimkonnale ja kohtule ettekande, milles märgitakse: põhjused, miks pankrotimenetlust ei ole lõpule viidud; andmed müüdud ja müümata pankrotivara kohta; andmed pankrotivara valitsemise kohta. Nimetatud ettekande esitab haldur iga järgneva kuue kuu järel kuni pankrotimenetluse lõpetamiseni (PankrS § 165 lg 1 ja 2).

Lisaks eelpoolnimetatule pannakse haldurile seadusega kohustus koostada pankrotimenetluse kohta toimik. Selline kohustus on loodud toetamaks avalikust huvist lähtuvat pankrotimenetluse eesmärki, milleks on pankrotimenetluse läbipaistvuse ja prognoositavuse tagamine. Nõudeid kohaldatakse ka ajutise halduri toimikule ja dokumentidele. Halduri toimikule ning pankrotimenetluses koostatavate dokumentide sisule ja vormile esitatavad nõuded kehtestab justiitsminister määrusega (PankrS § 60 lg 1). Toimik kajastab süstemaatiliselt menetluse kulgu halduri nimetamisest kuni tema ametist vabastamiseni. Nii võlgnikul kui ka võlausaldajatel on õigus tutvuda toimikus sisalduvate dokumentidega, kuid haldur võib põhjendatud kaalutlustel keelduda halduri toimikus sisalduva dokumendi tutvustamisest võlgnikule, kui see kahjustaks pankrotimenetluse läbiviimist (PankrS § 91¹). Haldurile keeldumise õiguse andmine on vajalik, sest praktikas on esinenud olukordi, kus võlgnik kasutab saadud teavet näiteks vara väljakantimiseks või varjamiseks.¹³⁹

Hollandi pankrotiseaduse § 70B kohaselt peab pankrotihaldur iga kolme kuu jooksul esitama järelevalvet teostavale kohtunikule vahearuande, mis sisaldab informatsiooni pankrotivara seisundi kohta ning informatsiooni pankrotihalduri poolt teostatud toimingute kohta. See peab sisaldama *inter alia* kindla perioodi jooksul tehtud toimingute loetelu ja nende toimingute tegemisele kulunud aega. Esitatav aruanne peab olema avalikkusele kättesaadav (mitte ainult pankrotimenetluse osapoolte jaoks) ning igal isikul on õigus tasuta tutvuda esitatud aruandega.¹⁴⁰

¹³⁹ Täitemenetluse seadustiku eelnõu seletuskiri.

¹⁴⁰ B. Wessels, lk 200.

Suurbritannias kohustub haldur säilitama pankrotimenetluse võlausaldajate ja pankrotitoimkonna üldkoosolekute läbiviimisega seotud dokumendid, sh nimetatud koosolekutel vastuvõetud otsuste protokollid. Samuti on ta kohustatud säilitama pankrotimenetluse käigus teostatud rahalisi toiminguid tõendavad dokumendid, sh arved tehtud kulutuste ja laekunud rahaliste vahendite kohta ning nõude esitamisel peab ta saatma need dokumendid Riigisekretärile. Nimetatud dokumendid tuleb esitada pankrotitoimkonna nõudmisel ning juhul, kui toimikond ei ole esitanud informatsiooniga rahul, on tal õigus informeerida sellest Riigisekretäri, kes võib tarvitusele võtta kõik tema arvates sobivad vahendid. Selleks võib olla nõue audiitorkontrolli läbiviimise kohta. Võlgniku ja võlausaldajate nõudel peab haldur tasuta esitama neile nõutud dokumendid.¹⁴¹

Autor on seisukohal, et haldurile teabeandmise kohustuse panemine on põhjendatud. Pankrotihaldur omab keskset rolli pankrotimenetluse läbiviimisel ning just tema omab vajaliku informatsiooni menetluse kohta ja tähtsust omavate otsuste tegemiseks. Informatsiooni kättesaadavus menetluse osapooltele tagab menetluse kiiruse, läbipaistvuse ja ettenähtavuse. Autori arvates oleks põhjendatud pankrotihalduri dokumentatsiooni (toimikud, aruanded) üleviimine digitaalkujule. Sellisel juhul oleks kõik huvitatud isikud võimelised iseseisvalt tutvuma menetluse materjalidega ning see lihtsustaks olulisel määral menetluse läbiviimist. Menetlusdokumendid oleks võimalik koguda internetikeskkonda, kus lisaks sellele oleks pooltele kättesaadav informatsioon võimalike koosolekute toimumise aegade kohta, toimunud koosolekute protokollid ja muu tähtsust omav informatsioon.

¹⁴¹ I. Fletcher, lk 184.

4. PANKROTIHALDURI VASTUTUS JA AMETIST VABASTAMINE

4.1. Pankrotihalduri vastutus

4.1.1. Vastutuse liigid

Pankrotihaldurilt oodatavad usalduse, vastutuse ja tööstandardid nõuavad ka sama ulatuslike distsiplinaarmeetmete rakendamist.¹⁴²

Pankrotihalduri kohustuste mittetäitmisel või mittenõuetekohasel täitmisel kehtestab pankrotiseadus erinevad õiguslikud tagajärjed sõltuvalt halduri tegevusega või tegevusetusega kahju tekitamisest võlgnikule, võlausaldajale või kolmandale isikule. Kontrolli halduri tegevuse üle teostavad nii pankrotimenetluses osalevad organid kui ka kohtuvälised organid. Kõik need organid on pädevad uurima halduri tegevust ning tegema vastavad järeldused pankrotihalduripoolsete kohustuste täitmise kohta. Halduri tegevuses seadusest tulenevate nõuete ja kohustuste rikkumise tuvastamisel omab iga eelpoolnimetatud organ õigust seadusega ettenähtud piirides pankrotihalduri suhtes mõjutusvahendeid rakendada.

Pankrotimenetluse läbiviimisel peab olema rakendatud hoolsuse standard ning halduri isiklik vastutus oma tegude eest peab olema menetluse oluliseks regulaatoriks. Pankrotimenetluses tuleb arvesse võtta ka asjaolu, et pankrotihalduri isiklik vastutus võib tihti väljuda pankrotiseaduse piirest, või kui haldur on professionaalse organisatsiooni liige, võib see väljuda nimetatud organisatsiooni professionaalsete standardite piiridest.¹⁴³

Paljude riikide seadusandluse kohaselt vastutab haldur oma tegevuse või tegevusetusega tekitatud kahju eest tsiviilkorras. Samal ajal nõuab pankrotihaldurilt nõutav usalduse, vastutuse ja tööstandardite tase sama ulatuslikku reguleerimist halduri distsipliini ja vastutuse osas.¹⁴⁴

Kohustuste rikkumise eest on haldurile ettenähtud tsiviilõiguslik, kriminaal- ja distsiplinaarvastutus. Käesolevas töös käsitleb autor halduri kahte vastutusliiki, ehk

¹⁴² EBRD, lk 9.

¹⁴³ UNCITRAL, lk 183.

¹⁴⁴ EBRD, lk 9.

tsiviilõiguslikku ja distsiplinaarvastutust. Kohustuste rikkumise tõttu võib haldurile esitada tsiviilõigusliku kahju hüvitamise nõude, mille aluseks võib olla kas lepinguline või lepinguväline (delikti pärane) kahju hüvitamine. Kohustuste rikkumise eest Justiitsministeeriumi, Koja ja Advokatuuri aukohtu poolt haldurile määratavateks distsiplinaarkaristusteks on noomitus, trahv või ametist vabastamine.

4.1.2. Kahju hüvitamise nõue

Võlaõigusseaduse¹⁴⁵ §-s 128 on sätestatud kahju mõiste. Kahju on otsene varaline kahju, mis hõlmab kaotsiläänud või hävinud vara väärtuse või vara halvenemisest tekkinud väärtuse vähenemise, ning saamata jäänud tulu. Seega tsiviilõiguslikult on kahju tekkinud, kui vara tegelik ja rahas mõõdetav väärtus on väiksem, kui enne kahjustavat sündmust. Kahju hüvitamise eesmärk on kahjustatud isiku asetamine olukorda, mis on võimalikult lähedane olukorrale, milles ta oleks olnud, kui kahju hüvitamise kohustuse aluseks olevat asjaolu ei oleks esinenud. Kuid isik peab kahju hüvitama üksnes juhul, kui asjaolu, millel tema vastutus põhineb, on kahju tekkimisega sellises seoses, et tekkinud kahju on selle asjaolu tagajärg (põhjuslik seos) (VÕS §127 lg 1 ja 4).

Lähtudes pankrotihalduri kohustuste ja toimingute hulga suurusest ning sellest, et pankrotimenetluse toiminguid tuleb tal läbi viia võimalikult kiiresti, võib ta oma tegevusega, kas tahtlikult või juhuslikult, tekitada kahju nii võlgnikule, võlausaldajatele kui ka kolmandatele isikutele ning pankrotihalduri tsiviilõiguslik vastutus saab põhineda lepingu rikkumisel või deliktil. Haldur peab hüvitama oma kohustuse rikkumisega võlgnikule, võlausaldajale või kolmandale isikule tekitatud kahju (PankrS § 63 lg 1). Pankrotiseaduse regulatsioon ei sätesta täpselt kahju hüvitamise mehhanismi ning võimaliku kahju tekitamisel tuleb kahjustatud pooltel pöörduda kohtusse kahju hüvitamiseks teiste seaduste sätete alusel.

Halduri lepinguline vastutus tuleneb rikkumistest, mis leiavad aset võlgniku tegevuse juhtimisel halduri poolt. Juriidilisest isikust võlgniku pankrotimenetluses on halduril juriidilise isiku juhatuse või seda asendava organi õigused ja kohustused ning vastutab haldur nagu juhtorgani liige (PankrS § 124 lg3).

¹⁴⁵ Võlaõigusseadus. RT I, 08.07.2011, 21.

Halduri õigussuhe äriühinguga on sarnane juhatuse liikme ja äriühingu suhtega ja oma olemuselt lepingusarnane (tehinguline) võlaõiguslik suhe, kus pooltel on suhtest tulenevalt nii võlaõiguslikud õigused kui kohustused. Tekkinud suhtele saab kohaldada käsunduslepingule sätestatud, nagu leidis Riigikohus oma 26. aprilli 2005. a määruses tsiviilasjas nr 3-2-1-39-05. Seetõttu tuleb pankrotihalduri kohustuste rikkumist hinnata sellest võlasuhtest tulenevate kohustuste rikkumisena. Juhatuse liikme kohustusi hinnatakse esmajoones lepingulisele vastutusele omaste tunnuste alusel ning selle raames tekitatud kahju hüvitamisele ei saa kohaldada lepinguväliselt õigusvastaselt kahju tekitamise sätteid. Seega vastutab haldur võlgniku esindajana tehtud tehingute tulemusena tekitatud kahju eest lepingulistel alustel.

Pankrotihaldurile kahju hüvitamise nõude esitamisel tuleb esmalt tõendada kahju olemasolu ning selle tekitamist halduri poolt. Sellisel juhul langeb tõendamiskoormus pankrotihaldurile ning pankrotihaldur peab vastutusest vabanemiseks tõendama, et ta tegutses lojaalselt ning vajaliku hoolsusega ning et ta ei ole kohustuste rikkumises süüdi.

Samal ajal on suurem osa halduri poolt tekitatavast kahjust lepinguväline kahju, mis seisneb võlausaldajatele ja kolmandatele isikutele kahju tekitamises haldurile seadusega pandud kohustuste rikkumise tulemusena. Lepinguvälise kahju põhjusteks on haldurile seadusega pandud kohustuste süüline mittetäitmine, milleks on: vara müügi korra rikkumine ja vara müük alandatud hinnaga, tagasivõitmise hagiavalduse põhjendamatu mitteesitamine, põhjendamatult esitatud nõudeavaldusele vastuväite mitteesitamine, massikohustuse ja vara väljaandmise kohustuse mittetäitmine. Haldur, kes on oma kohustuse rikkumisega tekitanud süüliselt kahju võlgnikule või võlausaldajale või isikule, kes võib nõuda massikohustuse täitmist, peab selle hüvitama.¹⁴⁶

Võlaõigusseaduse § 1043 kohaselt peab teisele isikule õigusvastaselt kahju tekitanud isik kahju hüvitama, kui ta on kahju tekitamises süüdi või vastutab kahju tekitamise eest vastavalt seadusele. Seega kuulub hüvitamisele vaid õigusvastaselt tekitatud kahju ning õigusvastasuse tingimuseks on seaduserikkumine (VÕS § 1045 lg 1 p 7). Juhul, kui haldur on toime pannud õigusvastase teo, milleks on seaduses sätestatud kohustuse rikkumine, ning selle tulemusena on võlausaldajatele või kolmandatele isikutele tekitatud kahju, vastutab haldur lepinguvälistel alustel. Sellisel juhul peavad võlausaldajad ja kolmandad isikud halduri poolt tekitatud kahju

¹⁴⁶ RKTko nr 3-2-1-39-12.

hüvitamise nõude rahuldamiseks tõendama, et pankrotihaldur on rikkunud oma seadusest tulenevat kohustust ning sellega on tekitatud kahju ning kahju tekkis pankrotihalduri kohustuse rikkumise tõttu (põhjuslik seos kahju tekkimise ja halduri õigusvastase teo vahel).

Kui pankrotihaldur rikub enampakkumist korraldades oluliselt enampakkumise korda, võivad võlausaldaja ja võlgnik kaevata halduri tegevuse peale pankrotitoimkonnale, võlausaldajate üldkoosolekule, kohtule, Kojale või Justiitsministeeriumile.

Juhul, kui ühisvara pankrotivarasse arvamisel ei ole haldur seda jaganud ning kui haldur võõrandas võlgniku abikaasale kuulunud vara või kui vara ei ole säilinud, on võlgniku abikaasal PankrS § 123 lg 4 alusel õigus saada vara eest rahalist hüvitist pankrotivara arvel PankrS § 146 lg 1 p-s 1 sätestatud korras. Kui haldur võõrandas selle vara, kuigi ta teadis või pidi teadma, et vara ei kuulu võlgnikule, või kui see vara ei ole halduri süül säilinud, võib õigustatud isik ühtlasi nõuda tekitatud kahju hüvitamist haldurilt.¹⁴⁷ Kui pankrotivarast ei jätku massikohustuse täitmiseks ning kui haldur nägi tehingu tegemisel või täitmise jätkamisel ette, et pankrotivarast ei jätku massikohustuse täitmiseks, ja ei teatanud sellest massikohustuse võlausaldajale, siis sellisel juhul on haldur kohustatud isiklikult hüvitama võlausaldajale tekitatud kahju (PankrS § 148 lg 2).

Kui vaadata Tšehhi pankrotiõigust, siis kohtute menetlusse kaasamise tase on asjade menetlemise õigeaegsuse põhiprobleem. Iga võlausaldajaid puudutava ja mõjutava otsuse vastuvõtmiseks peab kohtu poolt nimetatud pankrotihaldur saama menetleva kohtuniku otsuse.¹⁴⁸ Samal ajal võimaldab nimetatud süsteem tagada võlausaldajate ja menetlusse kaasamata kolmandate isikute õigused ning vältida nimetatud isikutele kahju tekitamist.

Sarnaselt Eestiga sätestab Hollandi pankrotiseadus, et pankrotihaldur vastutab isiklikult võlausaldajatele, võlgnikule või kolmandatele isikutele tekitatud kahju eest, mis tekkis seoses pankrotihalduri kohustuste rikkumisega. Halduri hoolsuse põhimõtteks on, et pankrotihaldur peab tegutsema nii, kuidas samas olukorras oleks käitunud hoolsalt ja kohusetundlikult tegutsev pankrotihaldur.¹⁴⁹

¹⁴⁷ RKTko nr 3-2-1-103-07.

¹⁴⁸ J. Lowitzsch, lk 53.

¹⁴⁹ P.R. Wood, lk 234.

Põhjused, et pankrotimenetlust tuleb läbi viia kiirelt ja efektiivselt, kuna venitamine suurendab kulusid ja vähendab võlausaldajate nõuete rahuldamist, võib haldur erinevatel põhjustel, sh inimfaktori tõttu, eksida. Seetõttu on täiesti põhjendatud, et võimaliku kahju hüvitamise eesmärgil on ette nähtud, et ametisse nimetamisel peab haldur sõlmima kindlustuslepingu, mis tagaks halduri ja tema poolt kaasatud kolmanda isiku kutsetegevuses tekitatud kahju hüvitamise (PankrS § 64 lg 1). Seadusega kehtestatud kindlustussumma alampiir ühe kindlustusjuhtumi kohta on vähemalt 63 910 eurot ning kõigi kindlustusperioodil toimunud kindlustusjuhtumite kohta väljamakstavate kindlustushüvitiste ülempiir on vähemalt 300 000 eurot (PankrS § 64 lg 1 p 2), mis on autori arvates piisav summa võimaliku tekitatud kahju hüvitamiseks. Erandina võib välja tuua nõude, mille kohaselt kohtutäitur, advokaat ja vandeaudiitor, kelle kutsetegevusest tulenev vastutus on seaduse kohaselt kindlustatud, ei pea sõlmima kutsekindlustuslepingut, kui kutsekindlustusleping hõlmab tegutsemist pankrotihaldurina (PankrS § 64 lg 3).

Vene Föderatsiooni pankrotiseaduse kohaselt on pankrotihalduri kutsetegevuse kindlustuse minimaalsummaks 3 000 000 rubla (umbes 74 210 eurot). Soomes vastutab haldur pankrotiseaduse rikkumise ja oma tegevuse või tegevusetuse tulemusena võlausaldajale, võlgnikule või kolmandale isikule tekitatud kahju eest. Juhul, kui kohus määras haldurile kindlad kohustused menetluse läbiviimisel või määras halduri teatud ametisse, vastutab haldur vaid kahju eest, mis tekitati just kohtu poolt määratud kohustuste rikkumise tulemusena. Ametiühing, kelle nimel haldur oma kohustusi teostab, vastutab halduri poolt tekitatud kahju eest halduriga solidaarselt. Soomes peab iga pankrotihaldurina tegutsev advokaat omama kutsekindlustust mis katab kõik kahjud, välja arvatud juhul, kui kahju tekitati tahtlikult või raske hooletuse tõttu. Seadusega kehtestatud kindlustussumma alampiir ühe kindlustusjuhtumi kohta on vähemalt 168 000 eurot.¹⁵⁰

Selleks, et rahuldada kõik võimalikud kahjud ja hüvitada muud tekkida võivad kahjulikud asjaolud, peab halduri kutsekindlustussumma olema piisavalt suur. Autor on seisukohal, oleks võimalik rakendada kaheosalist kindlustussüsteemi. Üheks osaks on tavaline kutsekindlustus, mida praktiseeriv pankrotihaldur peab teatud perioodi jooksul uuendama. Teiseks osaks on sihipärane kahju hüvitamise kindlustus, mille haldur peab sõlmima iga konkreetse asja jaoks, mille jaoks ta on menetluse määratud.

¹⁵⁰ M. Vatanen. Liability and supervision of administrators of bankruptcy estates in Finland. Amsterdam 2005, lk 10.

Autor on seisukohal, et käesoleval ajal kehtiv halduri poolt kahju hüvitamise regulatsioon vajab täiendamist. Komplitseerituse tõttu tuleb regulatsiooni lihtsamaks ja arusaadavamaks teha ning see peab andma selged juhised – kes, millisel juhul ja mis alustel saab haldurile esitada kahju hüvitamise nõudeid.

4.1.3. Distsiplinaarvastutus

Pankrotihalduri jaoks oluliseks ja karmiks karistuseks võib olla talle määratud distsiplinaarkaristus. Pankrotihaldurile distsiplinaarkaristust määravateks organiteks on Justiitsministeerium, Koda ja Advokatuuri aukohtud. Distsiplinaarmenetlust teostavate organite poolt määratavateks distsiplinaarkaristuse liikideks on noomitus, rahatrahv ning ametist vabastamine.

Põhjusel, et Justiitsministeeriumi poolt rakendatavad distsiplinaarkaristused määratakse riikliku järelevalve menetluse tulemusel, on Justiitsministeeriumi distsiplinaarmenetluse alustamise õigus piiratud ning seda ei teostata omal algatusel. Justiitsministeeriumi poolse järelevalve algatamiseks peab pankrotihalduri tegevuse peale laekuma kaebus või muud andmed, mis annavad alust arvata, et haldur on oma kohustusi rikkunud (PankrS § 70 lg 2). Halduri kutsetegevust sätestavatest õigusaktidest tulenevate kohustuste rikkumise eest võib justiitsminister määrata haldurile distsiplinaarkaristuse, milleks võib olla: noomitus, rahatrahv 64–6400 eurot või haldurina tegutsemise keeld kuni viieks aastaks (PankrS § 71 lg 4 p 1-3). Sellisel juhul puudub halduril talle määratud karistuse kehtivuse ajal õigus osaleda pankrotimenetluses pankrotihalduri ametis ning haldur vabastatakse automaatselt ametist kõikides tema osalusega käimas olevates pankrotiasjades. Samal ajal, kui ilmneb, et haldur on rikkunud oma kohustusi käimasolevas pankrotimenetluses, on justiitsministril õigus jätta distsiplinaarkaristus määramata ja esitada kohtule taotlus halduri ametist vabastamiseks või haldurile trahvi määramiseks (PankrS § 71 lg 8 p 1-2).

Autor on seisukohal, et nimetatud säte lihtsustab halduri karistamise protsessi ja kaitseb mingil määral menetlusosaliste õigusi. Kui tegemist on väheolulise rikkumisega, võib justiitsministeerium kohtu kaudu ja pankrotimenetluse peatamiseta määrata haldurile trahvi. Kui tegemist on olulise rikkumisega, kuid rikkumisega, mis justiitsministeeriumi arvates ei ole distsiplinaarmenetluses karistatav, võib halduri oma kohustuste täitmisest konkreetses

asjas vabastada.

2011. aastal esitati pankrotihaldurite tegevuse peale kokku 32 kaebust. 2011. aastal karistas justiitsminister distsiplinaarkorras nelja pankrotihaldurit ning määras karistuseks rahatrahvid . Määratud rahatrahvisummad jäid vahemikku 600-3200 eurot.¹⁵¹

Koja aukohus võib määrata haldurile distsiplinaarkaristuse koja organi otsuste ja hea kutsetava rikkumise eest, vääritud teo eest, mis on vastuolus üldtunnustatud kõlblusnormidega või mis vähendab usaldust pankrotihalduri kutse vastu, ning juhtudel, kui Justiitsminister on andnud asja arutamiseks aukohtule (PankrS § 71 lg 2 p 1-3). Aukohtu täiendavad pädevused sätestab KTS § 100, mille punktide 1-3 kohaselt võib aukohus lahendada koja otsustest ning heast ameti- ja kutsetavast tulenevate kohustuste süülise täitmatajätmise või mittenõuetekohase täitmisega seotud süütegusid; kohtutäituri või pankrotihalduri käitumise kohta esitatud kaebusi ning esitatud kaebusi või algatatud distsiplinaarasju, mille on arutamiseks andnud Justiitsministeerium.

Sarnaselt Justiitsministeeriumiga algatab aukohus aukohtumenetluse vastava avalduse alusel, mis võib olla esitatud aukohtumenetlusest huvitatud isiku, Justiitsministeeriumi või koja muu organi taotlusel, kui on alust arvata, et kohtutäitur või pankrotihaldur on toime pannud aukohtu poolt menetletava distsiplinaarsüüteo. Tavaliselt alustatakse aukohtu menetlus ainult peale vastava algatamise või algatamata jätmise otsuse tegemist, kuid kui kaebus esitatakse Justiitsministeeriumi poolt, siis loetakse, et aukohtumenetlus algas kaebuse edastamisega aukohtule (KTS § 101 lg 1-3). Sarnaselt Justiitsministeeriumi poolt määratavate karistustega on aukohtu poolt määratavad karistused varieeruvad noomitusest kuni ametist vabastamiseni.

KTS § 103 lg 1 kohaselt aukohtu poolt määratavad distsiplinaarkaristused on noomitus ja rahatrahv 64–6400 eurot, ehk aukohus ei saa oma otsusega haldurit ametist vabastada. Kuid, kui aukohus tuvastab, et karistusena halduri poolse rikkumise eest tuleb rakendada halduri tagandamist või kutsealal tegutsemise õiguse äravõtmist, siis KTS § 103 lg 2 alusel teeb aukohus justiitsministrile ettepaneku kohtutäituri ametist tagandamiseks või kutsekogu juhatusle ettepaneku pankrotihaldurilt tegutsemise õiguse äravõtmiseks. Haldurina tegutsemise õiguse peatamine on samuti sätestatud PankrS §-s 58, mille kohaselt kutsekogu

¹⁵¹ Justiitsministeeriumi järelevalve ja õigusteeninduse talitus, Justiitshalduspoliitika osakond. Järelevalve aruanne, Tallinn 2012, lk 24.

juhatus võib halduri taotlusel tema erialase enesetäiendamise korral või muul mõjuval põhjusel peatada isiku haldurina tegutsemise õiguse kuni kolmeks aastaks.

Põhjused, et Justiitsminister ja Koja aukohus ei aruta ega karista distsiplinaarkorras koja liikmeks olevaid advokaate, võib Koja aukohus ja Justiitsminister taotleda advokatuuri aukohtult advokaadi suhtes aukohtumenetluse algatamist vastavalt advokatuuriseaduse § 16 lõikele 4 (PankrS § 71 g 1 ls 2 ja § 71 lg 3). Seega, distsiplinaarkaristuse määramise pankrotihaldurina tegutsevale advokaadile õigus on delegeeritud Advokatuuri aukohtule, mis saab vandeadvokaadile karistusena määrata kutsetegevuse peatamise kuni üheks aastaks, advokatuurist väljaheitmise; või pankrotihaldurina tegutsemise õiguse äravõtmise kuni viieks aastaks (AdvS § 19 lg 2 p 1-3). Pankrotihaldurina tegutsemise õiguse äravõtmise tulemusel puudub advokaadil õigus osaleda pankrotimenetluses pankrotihalduri ametis ning advokaat vabastatakse automaatselt ametist kõikides tema osalusega käimas olevates pankrotiasjades.

Advokatuuri Aukohus algatab aukohtumenetluse, kui seda taotleb justiitsminister. Lisaks võib Koda taotleda aukohtumenetluse algatamist, kui on tekkinud kahtlus, et advokaat on oma tegevuses pankrotihaldurina rikkunud koja organi otsust või head kutsetava või pannud toime distsiplinaarsüüteo. Seega on distsiplinaarmenetluse alustamine selgelt lahti kirjutatud ning selle läbiviimisel ei saa tekkida takistusi. Üheks oluliseks faktoriks on see, et menetlust alustatakse ka juhul, kui kohus on advokaati trahvinud või keelanud advokaadil teha menetluses avaldusi või kõrvaldanud advokaadi menetlusest või riigi õigusabi osutamisest. Advokatuuri aukohtu poolt määratavateks distsiplinaarkaristusteks on: noomitus, rahatrahv 64 kuni 16 000 eurot, kutsetegevuse peatamine kuni üheks aastaks, advokatuurist väljaheitmine ja pankrotihaldurina tegutsemise õiguse äravõtmine kuni viieks aastaks.

2011. aastal taotleti advokatuuri aukohtult 6 korral aukohtumenetluse algatamist vandeadvokaatide suhtes, kes tegutsesid pankrotihalduritena.¹⁵²

Vene Pankrotiseaduse kohaselt omavad võlausaldajad ja kolmandad isikud, kelle õigusi on pankrotihalduri tegevuse või tegevusetusega rikutud, õigust esitada kaebus iseseisvale pankrotihaldurite ühendusele, mille liikmeks on kohustust rikkunud haldur. Kooskõlas Vene Föderatsiooni pankrotiseaduse §22 omab iseseisev pankrotihaldurite ühendus õigust

¹⁵² Samas, lk 18.

rakendada oma liikmete suhtes iseseisva pankrotihaldurite ühenduse sisedokumentatsiooniga ette nähtud distsiplinaarmõjutusvahendeid, sh organisatsioonist väljaheitmist.

Lisaks sisaldab Vene Föderatsiooni Haldusrikkumiste seadustik¹⁵³ (VFHS) karistusi, mis määratakse pankrotimenetluse kõikidele osapooltele, kes on menetluse läbiviimisel oma kohustusi rikkunud ja õigusi kuritarvitanud. VFHS §14.13 kehtestab täpselt pankrotihalduri poolt toimepandud rikkumiste loetelu ning kohustuste rikkumise eest määratavad karistused. Pankrotihalduri kohustuste rikkumise eest näeb VFHS ette rahalise karistust alates 2500 rublast kuni 50 000 rublani (alates 62 eurost kuni 1235 euroni) või haldurina tegutsemise keelu alates 6 kuust kuni 3 aastani.

Soomes teostavad järelevalvet halduri tegevuse üle võlausaldajad, Ombudsman, justiitsminister ja advokatuur. Justiitsminister ja Ombudsman omavad õigust määrata haldurile distsiplinaarkaristus. Põhiliseks järelevalvet teostavaks ja karistust määravaks organiks peetakse Soomes aga Ombudsmani, kelle avalduse alusel võib kohus kohustusi rikkunud haldurile määrata rahalise karistuse või vabastada ta oma kohustuste täitmisest või vähendada halduri kohustuste täitmise eest ettenähtud tasu. Soomes on järelevalve ja distsiplinaarkaristuse määramine advokaatidele advokatuuri pädevuses.

Oma 11.12.2009.a. otsuses nr 3-3-1-76-09 leidis Riigikohtu Halduskolleegium, et varasemas praktikas on kolleegium andnud seisukoha notaritele distsiplinaarvastutuse kohaldamise põhimõtete osas. Sarnaselt notarile on ka kohtutäitur sõltumatu isik, kes peab avalik-õiguslikku ametit enda nimel ja vastutusel vaba elukutsena. Kolleegium peab nende vabade elukutsete esindajate distsiplinaarvastutuse küsimustes kohaldatavaks samu põhimõtteid. Kolleegium on notarite distsiplinaarvastutuse asjades leidnud, et üksnes notari eksimine seaduse rakendamisel selgelt sätestatud ja üheselt mõistetava õigusnormi vastu kujutab endast ametikohustuse süülist täitmatajätmist või mittenõuetekohast täitmist, mis võib kaasa tuua distsiplinaarmenetluse. Notari eksimine materiaalõiguse tõlgendamisel saab kolleegiumi hinnangul olla distsiplinaarkorras karistatav tegu vaid siis, kui on tuvastatud notari tahtlik või raske eksimine õigusnormi kohaldamisel, näiteks kui notar kohaldab mittekehtivat normi, normi tõlgendus hälbib ilmselgelt väljakujunenud kohtupraktikast vms. Distsiplinaarkaristuse määramiseks peab olema tuvastatud karistatav tegu, selle õigusvastasus ja süü kui vastutuse

¹⁵³ Кодекс РФ об административных правонарушениях. Arvutivõrgus: <http://www.consultant.ru/popular/koap/>.

eeldused.¹⁵⁴

Põhjusel, et oma ametiseisundi tõttu on pankrotihaldur ja kohtutäitur väga lähedased, ning seetõttu, et on olemas tihe seos PankrS ja TMS vahel, saab analoogia alusel välja tuua pankrotihaldurile distsiplinaarkaristuse määramise alused ja karistuse määramise asjaolude uurimise kohustuse.

Kuna distsiplinaarkaristusena võib määrata nii noomituse kui ka tegevusest vabastamise, peavad distsiplinaarmenetluse aluseks olevad asjaolud olema nii kaalukad, et annavad alust arvata, et Koja liige on toime pannud distsiplinaarsüüteo. Seega on enne distsiplinaarmenetluse algatamist vaja läbida nn. „mõistliku kahtluse test“ jõudmaks sisemisele veendumusele, et teadaolevad asjaolud ja informatsioon kogumis vajavad kontrollimist täiendavas menetluses (distsiplinaarmenetluses) või on ilmselgelt distsiplinaarsüütegu välistavad. Seega on distsiplinaarsüüteo tuvastamiseks igakordselt vajalik muuhulgas hinnata eksimuste hulka ja nende sisu ning ühtlasi ka tekitatud või potentsiaalselt tekkida võiva kahju või tagajärje olulisust ja asjassepuutuvat avaliku huvi määra.¹⁵⁵

Teine asjaolu, mis pärast distsiplinaarsüüteo tuvastamist olulist tähtsust omab, on karistusliku meetme valik. Distsiplinaarkaristuse määramisel on seega olulise tähtsusega karistuse proportsionaalsus võrreldes toime pandud distsiplinaarsüüteoga. Arvestada tuleb isiku õigustesse sekkumise ulatust ja teiselt poolt distsiplinaarkaristuse piirangueesmärgi tähtsust. Distsiplinaarkaristuse määramisel tuleb arvestada haldurit õigustavaid ja süüdistavaid asjaolusid, võimalust mõjutada haldurit edaspidi hoiduma distsiplinaarsüüteo tunnustele vastavate tegude toimepanemisest ja õiguskorra kaitsmise huvisid.

Eelnimetatud sätte aluseks on osaliselt võetud analoogia korras karistusseadustiku § 56 lg 1, mis reguleerib karistamise alust. KarS § 56 lg 1 kohaselt on karistamise aluseks isiku süü. Süüline käitumine seisneb distsiplinaarmenetluse subjekti tahtluses (kavatsetus, otsene tahtlus, kaudne tahtlus) või ettevaatamatuses (kergemeelsus, hooletus). Karistuse mõistmisel kohtu poolt või määramisel kohtuvälise menetleja poolt arvestatakse kergendavaid ja raskendavaid asjaolusid, võimalust mõjutada süüdlast edaspidi hoiduma süütegude

¹⁵⁴ RKHKo 3-3-1-76-09.

¹⁵⁵ Audiitorkogu distsiplinaarmenetluse korra seletuskiri. Arvutivõrgus: http://www.audiitorkogu.ee/docs/Audiitorkogu_distsiplinaarmenetluse_korra_seletuskiri.

toimepanemisest ja õiguskorra kaitsmise huvisid. Nimetatud säte on üldpõhimõttena kohaldatav ka distsiplinaarmenetluses distsiplinaarkaristuse määramisele.¹⁵⁶

Autor on arvamisel, et sarnaselt Audiitorkogu distsiplinaarmenetluse korraga¹⁵⁷ oleks mõistlik kas PankrS-sse ja TMS-sse või siis haldurite ja kohtutäiturite tegevust reguleerivatesse ameti- ja kutsetavadesse sisse viia distsiplinaarmenetluse läbiviimist käsitlevad sätteid. Need võiks näiteks olla karistuse määramist reguleerivad sätted.

Audiitorkogu distsiplinaarmenetluse korra § 15 lg 1 p 1-3 kohaselt peab menetlusosalisele määratav karistus olema: sobiv - soodustades karistuse eesmärgi saavutamist; 2) vajalik - kui karistuse eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise, kuid menetlusosalist vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne kui määratav karistus ja 3) mõõdukas - mille üle otsustamiseks peab juhatus kaaluma ühelt poolt Audiitorkogu liikme õigustesse sekkumise ulatust ja teiselt poolt karistuse piirangueesmärgi tähtsust. Sama korra § 15 lg 2-4 kohaselt peab juhatus karistuse määramisel arvestama karistust kergendavaid ja raskendavaid asjaolusid, võimalust mõjutada menetlusosalist edaspidi hoiduma distsiplinaarsüütegude toimepanemisest ja õiguskorra kaitsmise huvisid.

Distsiplinaarkaristust kergendavad asjaolud on muuhulgas: 1) distsiplinaarsüüteo kahjulike tagajärgede ärahoidmine; 2) kahju vabatahtlik hüvitamine; 3) distsiplinaarsüüteo toimepanemine ähvarduse või sunni mõjul; 4) distsiplinaarsüüteo ülestunnistamine ja puhtsüdamlik kahetsus. Distsiplinaarkaristust raskendav asjaolu on distsiplinaarsüüteo toimepanemise ajal kehtiv distsiplinaarkaristus varasemalt toimepandud distsiplinaarsüüteo eest.

Autori arvates tagaks distsiplinaarmenetluse läbiviimise objektiivsuse karistuse määramise ning karistuse määramise gradatsiooni nõuete sisseviimine. Objektiivsete põhimõtete ja karistuse määra reguleeriva gradatsiooni olemasolu kaitseks suuremal määral osaliste õigusi, mille riivamine on päris intensiivne, ja seda ka põhjusel, et kogutud faktide asemel võetakse käesoleval ajal otsuseid vastu vaid iseenese veendumuste ja tunnete, ehk subjektiivsete arvamuste alusel.

¹⁵⁶ Samas.

¹⁵⁷ Audiitorkogu distsiplinaarmenetluse kord. Arvutivõrgus:
http://www.audiitorkogu.ee/docs/Audiitorkogu_distsiplinaarmenetluse_kord.

Distsiplinaarkaristust määratlevad organid saab jagada riikliku ja kutse organiteks, ehk Justiitsministeerium ning advokatuuri ja Koja aukohtud. Autor arvates probleemiks ühelt poolt on eelpool nimetatud süsteemi organite tegevuse kattuvus ning mitte alati on võimalik saada aru, mis organ peab teostama järelevalvet ning määrata distsiplinaarkaristused. Halduri järelevalve ja vastutuse küsimus omab tähtsust, kuna käesoleval ajal eksisteerib segadus ja lahkavamused pankrotihalduri tegevuse üle kontrolli teostavate organite vahel ning tihti tekivad küsimused, kes ja mil viisil ja ulatuses peab teostama järelevalvet ja määrama karistusi pankrotihaldurile. Autori arvates oleks mõistlik ühendada käesoleval ajal olemasolevad järelevalvet teostavad organid üheks kohtuväliseks organiks, mis teostaks kohtuvälist järelevalvet halduri tegevuse üle. Nimetatud organiks võiks olla käesoleva töö punktis 1.2. nimetatud sõltumatu kohtuväline organ. Sellisel juhul omaks nimetatud organ lisaks halduri valimise ja nimetamise pädevusele õigust teostada järelevalvet halduri tegevuse üle ning vajadusel määrata haldurile teatud distsiplinaarkaristusi.

4.2. Pankrotihalduri ametist vabastamine

Lisaks pankrotihalduri ametist vabastamisele käesoleva töö allpeatükis 4.1.3. nimetatud distsiplinaarkaristust määravate organite poolt võib seda teostada ka kohus.

Kohtu poolt määratavad karistused on sarnased allpeatükis 4.1.3. nimetatud asutuste poolt määratavate karistustega. Kuid kohtu poolt rakendatavad karistused ei ole iseenesest distsiplinaarkaristused, vaid pankrotihalduri tegevuse mõjutusvahendid. Kohtu ülesandeks on pideva kontrolli teostamine halduri tegevuse üle¹⁵⁸ ning kohustuse rikkumisel võib kohus määrata talle trahvi, kui kohus on teinud haldurile trahvihoiatuse. Samal ajal võib kohus pankrotihalduri kohustuse raske rikkumise korral teda trahvida eelnevat hoiatust tegemata trahvisummaga kuni 6400 eurot (PankrS § 69 lg 2 ja 3).

Pankrotihalduri ametist vabastamise alused on sätestatud PankrS §-s 68 mille kohaselt kohus vabastab pankrotihalduri kas tema soovil või juhul, kui haldur on jätnud oma ülesanded täitmata või ei täida neid nõuetekohaselt. Halduri vabastamist võivad kohtult taotleda

¹⁵⁸ Pankrotiseaduse §69 lg 1 kohaselt võib kohus haldurilt igal ajal nõuda teavet pankrotimenetluse käigu ja halduri tegevuse kohta. Kohus võib tutvuda halduri toimikuga ning saada võlgniku arvelduskontode väljavõtteid selle perioodi kohta, millal pankrotihalduril oli võlgniku arvelduskonto kasutamise õigus.

pankrotitoimkond, võlgnik, riiklik järelevalveorgan või võlausaldajate üldkoosolek vastava otsuse alusel. Kohus saab halduri ametist vabastada ka enda algatusel. Kohus vabastab halduri ka siis, kui ilmneb, et halduril ei ole õigust haldurina tegutseda. Sellisel juhul peab kohus samuti vabastama halduri ametitoimingute teostamisest, kui pankrotihaldurina tegutsemise keeld rakendati peale pankrotimenetluse alustamist ja pankrotihalduri nimetamist. Haldurina tegutsemise õiguse kaotanud isik peab aga ise kohtule viivitamatult teatama haldurina tegutsemise õiguse kaotusest, misjärel kohus saab ta võimalikult kiiresti ametikohalt vabastada koos uue halduri nimetamisega.¹⁵⁹

Autor on seisukohal, et halduri ametist vabastamine omal soovil ilma mõjutava põhjuseta kahtluse alla terve pankrotimenetluse protsessi, selle kiiruse ja efektiivsuse. Näiteks, kui haldur lahkub omal soovil, tuleb tema asemele nimetada uus haldur, kes peab tutvuma asjaga, tegema vastavad järeldused ja muud menetlustoiminguid, mis võtab tal kindlasti aega. Seega võib halduri vabastamine ja uue halduri nimetamine olla kohtule töömahukaks ülesandeks, kuigi kohus ei saa endale lubada asjatuid viivitusi.

Seega, erinevalt Justiitsministeeriumist ja Koja aukohtust on kohtul õigus iseseisvalt, ilma Advokatuuri aukohtu poole pöördumiseta haldur ametist vabastada. Pankrotihalduri ametist vabastamise puhul kohtu poolt, erinevalt distsiplinaarkaristusest, kaotab haldur õiguse olla pankrotihalduriks just konkreetses asjas ning ametist vabastamine kohtu poolt ei piira halduri õigusi osaleda pankrotihaldurina teistes pankrotimenetlustes.

Enne järelevalvevahendi kohaldamist peab kohus välja selgitama halduripoolse rikkumise asjaolud ja rikkumise raskuse. Kuigi seadus ei kohusta kohut haldurit enne ametist vabastamist ära kuulama, peaks kohus seda üldjuhul otsustamise objektiivsuse huvidest tegema. Halduri ametist vabastamist peaks kohus kaaluma vaid halduri raske eksimuse korral, kui muudest järelevalvemeetmetest (näiteks trahvimisest) ei piisa, samas tuleks kohtul hoiduda ka liigse peenetundelisuse eest, mille tulemusena kohus ei uuri halduri eksimusi ja ei kasuta oma õigust nõuda haldurilt informatsiooni.¹⁶⁰ Kui aga haldur on jätnud oma ülesanded täitmata või on neid täitnud mittenõuetekohaselt, põhineb äärmusliku järelevalvevahendi kasutamine kohtu kaalutusõigusel. Kuna haldur on pankrotimenetlust vedav organ, on ka halduri väljavahetamine kohtule oluline ja ka keeruline protseduur, sõltumata vabastamise

¹⁵⁹ Samas, lk 84.

¹⁶⁰ K. Kerstna-Vaks, lk 82

alusest.

Haldur kaotab haldurina tegutsemise õiguse konkreetsetes menetluses ka neil juhtudel , kui haldur ei vasta enam PankrS § 56 sätestatud nõuetele , on kaotanud kohtu ja võlausaldajate usalduse, teda ei saa enam pidada sõltumatuks , temast on saanud kohtu töötaja või kohtuniku lähikondne.¹⁶¹ Vastasel juhul paneb nimetatud isiku ametisviibimine kahtluse alla pankrotimenetluse läbipaistvuse ja efektiivsuse ning see võib oluliselt rikkuda menetluspoolte õigusi. Pankrotihalduri ametist vabastamisel usalduse kaotuse tõttu tulebki välja selgitada, millistel tingimustel võib kohus pankrotihalduri vabastada.

Usalduse kaotuse osas ei nõustunud riigikohtu tsiviilkolleegium ringkonnakohtu seisukohaga, et enne halduri vabastamist tuleb välja selgitada kõik halduri kohustuste võimalikku rikkumist puudutavad asjaolud ning kasutada meetmeid halduri rikkumiste kõrvaldamiseks ja edasiseks vältimiseks ning et halduri saab vabastada eelkõige raske eksimuse korral. Selline ringkonnakohtu seisukoht ei tulene seadusest. PankrS § 68 lg 2 kohaselt vabastab kohus halduri, kui haldur on jätnud oma ülesanded täitmata või ei täida neid nõuetekohaselt. Seega ei näe seadus ette, et halduri võib vabastada üksnes raske rikkumise korral. Kolleegium leidis, et olukorras, kus maakohus tuvastab halduri kohustuse rikkumise, on tegemist kohtu diskretsiooniotsusega, kas haldur ametist vabastada. Kõrgema astme kohus saab sellesse otsusesse sekkuda juhul, kui maakohus on rikkunud diskretsioonipiire. Üks asjaolu, mida kohus saab kaalumisel arvestada, on see, kas haldur on kaotanud rikkumise tulemusena kohtu või võlausaldajate usalduse, mis tal PankrS § 56 lg 2 kohaselt peab olema.¹⁶²

Kui haldur ei täida pankrotitoimkonna otsust, omab pankrotitoimkond õigust teha kohtule ettepanek halduri vabastamiseks (PankrS § 68 lg 2). Samal ajal peab kohus otsuse tegemisel selgitama, kas haldur on oma tegevuses jätnud oma ülesanded täitmata või ei ole neid nõuetekohaselt täitnud. Asjaolu, et haldur ei ole täitnud pankrotitoimkonna otsuseid (kui täitmise kohustus ei tulene otseselt seadusest), ei võimalda iseenesest väita, et haldur on oma kohustusi rikkunud, ega saa olla iseseisev halduri vabastamise alus.¹⁶³ Halduril ei ole seega üldist kohustust täita pankrotitoimkonna otsuseid, kuigi ta peab oma tegevusest pankrotitoimkonnale aru andma ning pankrotimenetluse kohta andmeid esitama, kuna juhul,

¹⁶¹ Samas, lk 81.

¹⁶² RKTko 3-2-1-154-10.

¹⁶³ P. Varul.

kui ta seda kohustust ei täida, võib pankrotitoimikond nõuda pankrotihalduri ametist vabastamist.¹⁶⁴ Otsuse tegemisel peab kohus selgitama, kas haldur on oma tegevuses jätnud oma ülesanded täitmata või ei ole neid täitnud nõuetekohaselt.¹⁶⁵

Šotimaa pankrotiõigus lubab samuti halduril omal soovil ilma mõjuva põhjusega lahkuda. Pankrotihalduri ametist vabastamise põhjuseid võib olla mitu. Nendeks võib olla surm, lahkumine omal soovil või ametist vabastamine pankrotimenetluse või muude organite poolt.¹⁶⁶ Juhul kui haldur lahkub ametist omal soovil, peab ta esitama kohtule vastava taotluse. Kohus vabastab halduri oma kohustuste täitmisest samal viisil, kui määrab ajutise halduri. Pankrotihalduri võivad ametist vabastada võlausaldajad selleks kokkukutsutud üldkoosolekul ning kui koosolekul valitakse uus haldur. Halduri saab ametist vabastada eriesindaja (commissioner), võlgniku, võlausaldaja või pankrotimenetluse raamatupidaja (Accountant in Bankruptcy) või isiku, kes esindab vähemalt 25% võlausaldajate häält, soovil. Sellisel juhul peab eriesindaja, või kui ta puudub, siis pankrotimenetluse raamatupidaja, kokku kutsuma üldkoosoleku uue pankrotihalduri valimiseks.¹⁶⁷

Pankrotihalduri ametist vabastamise eripäraks on see, et oma kohustuste mittetäitmise eest võib pankrotihalduri ametist vabastada sõltumata sellest, kas oli tekitatud kahju või mitte. Lisaks on just pankrotihalduri ametist vabastamine kõige tõhusam vahend, mis võimaldab tasakaalustada võlgniku ja võlausaldajate huvisid ning pankrotihalduri kohustusi.

Põhjused, et pankrotimenetluse läbiviimisel on haldurile antud laiad volitused ja pädevused, mida haldur tihti kuritarvitab, on eeltoodust lähtudes pankrotihalduri ameti üheks oluliseks osaks pankrotihalduri vastutus oma tegude eest. Pankrotihalduri vastutus väljendub tekitatud kahju hüvitamises, haldurile trahvi määramises ja distsiplinaarkaristuste, sh ametist vabastamise, määramises. Pankrotihaldurile karistuse määramisel tuleb alati arvestada toimepandud rikkumise tõendatavust ja toimepandud rikkumise raskust, ehk halduri suhtes rakendatav karistus peab alati olema proportsionaalne halduri poolt toimepandud rikkumisega. Vastasel juhul rikutaks vaatamata rikkumise toimepanemisele oluliselt halduri õigusi.

¹⁶⁴ Samas.

¹⁶⁵ Samas.

¹⁶⁶ D. W. McKenzie Skene, lk 128.

¹⁶⁷ Samas, lk 130.

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli välja selgitada pankrotihalduri roll pankrotimenetluses ja tema tegevuse reguleerimissüsteemi toimimine. Nimetatud eesmärgi saavutamiseks püüdis autor leida vastused küsimustele: millised peavad olema pankrotihaldurile esitatavad nõuded; kuidas peab toimuma pankrotihalduri nimetamine; milline peab olema tema õiguslik staatus ning tema põhiülesanded ja vastutus pankrotimenetluses, et oleks saavutatud pankrotimenetluse eemärk, milleks on menetluse efektiivne läbiviimine ning võlausaldajate ja võlgniku õiguste ja huvide optimaalne kaitse. Töö käigus püüdis autor samuti tuvastada mõningaid lahendusi pankrotimenetluse läbiviimise ja pankrotihalduri tegevuse lihtsustamiseks, läbipaistvamaks ja osapooltele mugavamaks tegemiseks.

Peale nimetamist mängib pankrotihaldur tsentraalset rolli pankrotimenetluse efektiivsel ja ratsionaalsel rakendamisel, omades võimu võlgniku ja tema vara üle ning kohustusi nimetatud vara kaitsmiseks ja säilitamiseks. Pankrotihalduri rolliks on tagada pankrotiseaduse efektiivne ja erapooletu rakendamine ja toimimine.

Pankrotihaldur peab olema piisavalt kvalifitseeritud ning omama teadmisi, kogemusi ja isikuomadusi, mis võimaldavad saavutada kindluse pankrotiõiguses. Pankrotihalduritele esitatavate nõuete osas kehtib Eestis segasüsteem, mille kohaselt on pankrotihalduri ametiseisundi saamiseks ette nähtud kaks võimalust. Pankrotihalduriks saamise esimeseks võimaluseks on ametiseisundi omandamine teatud staatuse alusel ning teiseks võimaluseks on staatuse omandamine seadusega kehtestatud eksami sooritamise ja väljaõppe läbimise tulemusel. Oma ülesannete täitmiseks peab haldur omama sügavaid teadmisi ja praktilist kogemust õiguse, raamatupidamise, vara müümise ja juriidiliste isikute juhtimise protsesside alal ning muudes tähtsust omavates ja pankrotimenetlusega tihedalt seotud valdkondades. Staatuse järgi pankrotihalduriks nimetatud isikud omavad teadmisi ja praktilist kogemust peamiselt vaid oma tegevussfääris. Pankrotihaldurite kvalifikatsiooninõuete osas on autor jõudnud järelduseni, et pankrotimenetluse spetsiifikat arvesse võttes ei ole pankrotihalduri nimetamine staatuse alusel põhjendatud ning sellest praktikast oleks mõistlik loobuma. Halduri kvalifikatsiooni kontroll peaks olema teostatud kindla eksamisüsteemi kaudu, kuna just eksami ja väljaõppe läbimine annab kindluse selles, et isik omab kõiki nõutud teadmisi pankrotihalduri ülesannete täitmiseks ning vastab kõrgeimatele pankrotiõiguse standarditele.

Seega oleks autori arvates põhjendatud muudatuste tegemine kehtivas pankrotiseaduses, milledeks on rangemate nõuete loomine pankrotihalduri kvalifikatsiooni osas ning tulevikus tuleb vältida võimalusi, et ilma vastava eksami ja väljaõppe läbimiseta saaks isikuid määrata pankrotihalduriteks.

Mis puudutab haldurile esitatavaid isikuomaduste alaseid nõudeid, siis on autor seisukohal, et käesoleval ajal Eestis kehtestatud süsteem tagab piisaval määral pankrotihalduri isikuomaduste kontrolli. Põhjusel, et seaduse nõuete rikkumise, sh isikuomaduste osas, eest on distsiplinaarkaristusena ette nähtud ranged karistused, on autori arvates pankrotihaldurite isikuomaduste kontrolli regulatsioon käesoleval ajal läbi mõeldud ja tagab kõrgete isikuomadustega pankrotihaldurite osalemise pankrotimenetluses.

Eesti pankrotiõiguses teostatakse pankrotihalduri valimine kohtu poolt. Autor on seisukohal, et pankrotihalduri valimise ja nimetamise läbipaistvamaks tegemiseks ja selleks, et tõsta usaldusväärust võlausaldajate ja avalikkuse ees, vajab kehtiv pankrotihalduri valimise ja nimetamise süsteem muudatusi.

Autori ettepanekuks on sarnaselt teiste riikidega anda halduri valimise ja nimetamise pädevus kohtuvälisele erapooletule organile, kes halduri nimetamisel peab arvestama pankrotiseadusest tulenevaid nõudeid ja kelle otsus halduri nimetamisel oleks lõplik. Autori ettepaneku kohaselt võiks nimetatud sõltumatuks organiks olla Justiitsministeeriumi haldusalasse kuuluv sõltumatu komisjon või amet. Korruptiivsuse taseme vähendamiseks ja usalduse suurendamiseks on soovitatav, et komisjon või amet oleks kollegiaalne ning selle koosseisu kuuluksid sõltumatud ja neutraalsed isikud, kelleks võiks olla Koja, kohtu, advokatuuri ja teiste ministeeriumite esindajad. Just niisuguse sõltumatu organi loomisega oleks autori arvates võimalik suurendada kohtu sõltumatust ning pankrotihaldurite nimetamine organi poolt tagaks pankrotihaldurite sõltumatuse kohtust ja võlausaldajatest ning see parendaks järelevalvet ja kontrolli pankrotihaldurite tegevuse üle. Veel üheks autori poolt pakutud pankrotihalduri nimetamise mudeliks võiks olla kehtiva mudeli allesjätmine teatud muudatustega, ehk halduri nimetamise õigus jääks kohtule, kuid halduri kinnitamisel tekkinud vaidluse korral nimetaks halduri kohtuväline erapooletu organ.

Pankrotihaldur on eriline subjekt, kes tegutseb pankrotimenetluse erinevates staadiumites ja täidab erinevaid funktsioone, olles sõltumatu nii võlausaldajatest kui ka võlgnikust.

Pankrotihalduri staatuse küsimus on üks kõige arutatumaid küsimusi pankrotimenetluses ning see pole lõpuni lahendatud ei teoorias ega praktikas. Töö tulemusel on autor jõudnud seisukohale, et pankrotihalduri staatuse selgeks ja arusaadavaks tegemiseks sarnaselt teiste riikidega oleks mõistlik pankrotiseadusse sisse viia pankrotipesa konstruktsioon. Sellisel juhul oleks tegemist õigusliku konstruktsiooniga, mis ei ole küll juriidiline isik, kuid millel on seaduses määratud õigusvõime – õigus olla lepingupooleks, menetlusosaliseks kohtus, kohustuste kandjaks massikohustuste puhul jms. Ehk lahenduseks on konstruktsioon, mille kohaselt pankrotipesa oleks seaduse alusel tekkiv eraldiseisev õigussubjekt, mis ei ole samas juriidiliseks isikuks. Pankrotipesa tegevus toimuks pankrotihalduri kaudu, kes oleks pankrotipesa seaduslik esindaja ning teeks tehinguid ja muid toiminguid pankrotivaraga ning esindaks pankrotipesa kohtus pankrotivaraga seotud vaidlustes. See omalt poolt jällegi suurendaks pankrotihalduri sõltumatust menetlusosalistest, kuna sellisel juhul peakski haldur tegutsema vaid pankrotipesa huvides, säilitades ja suurendades pankrotipesa vara.

Pankrotiseadus määrab kindlaks pankrotihalduri teatud kohustused ja funktsioonid ning teatud õigused, mille abil võib ta oma kohustusi ja funktsioone täita kiireimal ja efektiivseimal viisil. Pankrotimenetluse edukaks teostamiseks peab pankrotihaldur temale pandud kohustuste kaudu täitma pankrotimenetluse põhimõtte, ehk rahuldama võlausaldajate nõuded võlgniku vara arvel võlgniku vara võõrandamise või võlgniku ettevõtte tervendamise kaudu, jäädes samal ajal menetluse osapooltest sõltumatuks. Seetõttu tuleb alati silmas pidada ja kontrollida, et oma kohustuste täitmisel käituks haldur korralikult ja ausale haldurile omase hoolega ning arvestaks kõigi võlausaldajate ja võlgniku huve.

Pankrotihalduri kohustuste täitmise regulatsiooni uurides on autor jõudnud järelduseni, et käesoleval ajal pankrotimenetluses kehtiv regulatsioon ei täida nõutud ja oodatud ulatuses temale pandud ülesandeid, mistõttu usalduse suurendamiseks, menetluse kiirendamiseks ja läbipaistvamaks muutmiseks oleks mõistlik leida vahendeid süsteemi modifitseerimiseks.

Autori ettepanekuks on pankrotimenetluste läbiviimise korraldamine internetikeskkonna süsteemi kaudu. Autori arvates oleks nimetatud süsteemi kaudu võimalik sealhulgas:

1. Esitada nõudeid ja tutvuda haldurile esitatud nõuetega ning vajadusel vaidlustada esitatud nõudeid ja esitada pankrotimenetlusega seotud kaebusi ning muid dokumente. Süsteemi kaudu oleks võimalik teavitada võlausaldajaid nõuete esitamise õigusest. See omalt poolt lihtsustaks haldurile pandud kohustuste täitmist ning tagaks võlausaldajate õiguste ja

huvide kaitse ja vähendaks halduri vastutust oma kohustuste mittenouetekohase täitmise eest.

2. Korraldada menetlust puudutava teabe edastamist. Sellisel juhul oleks kõik huvitatud isikud võimelised iseseisvalt tutvuma menetluse materjalidega, mis samuti lihtsustaks olulisel määral menetluse läbiviimist. Lisaks sellele oleks pooltele süsteemis kättesaadav informatsioon võimalike koosolekute toimumise aegade kohta, toimunud koosolekute protokollid ja muu tähtsust omav informatsioon.
3. Teostada elektroonilisi enampakkumisi, mis omalt poolt tagaks suurema osalejate arvu ning seeläbi võimaldaks müüa vara kõrgema hinnaga, mis on pankrotimenetluses küllaltki tähtis.

Seega on autor seisukohal, et elektrooniline süsteem lihtsustaks ja kiirendaks pankrotimenetlust olulisel määral ning teeks selle ökonoomsemaks ja läbipaistvamaks.

Pankrotihalduri vara valitsemise ja müümise kohustust uurides jõudis autor seisukohale, et vara valitsemisel ja müümisel on kohtule antud liiga väike roll ja mõnedes küsimustes on haldurile antud liiga suur otsustusõigus. Kuna kolmandate isikutega lepingute jätkamisel, sõlmimisel või lõpetamisel ei ole päris kindlalt teada kolmanda isiku staatus, oleks nimetatud otsuste vastuvõtmisel võimalik anda kaalutusõigus pankrotitoimkonnale, kelle otsuse alusel kinnitaks pankrotihaldurile täitmiseks kohustuslikuks oleva määruse kohus. Kuid kuna kohtud ei ole teadlikud turul eksisteerivast majandusolukorrast, ehk ei saa anda õiget hinnangut varale ja selle valitsemisele, peavad vara valitsemise ja müügi õigus ja kohustus jääma pankrotihalduri pädevusse.

Tänapäeval jääb pankrotimenetluses probleemseks maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamine. Autor on seisukohal, et pankrotimenetluse läbiviimisel tuleks rohkem tähelepanu pöörata just võlgnike maksejõuetuse probleemide väljaselgitamisele, kuna juba menetluse algstaadiumis on võimalik karistada võlgniku maksejõuetuses süüdi olevaid isikuid ning teatud abivahendite rakendamisel suurendada pankrotivara ja kaitsta võlausaldajate huvisid.

Põhjusel, et pankrotimenetluse läbiviimisel on haldurile antud laiad volitused ja pädevused, mida haldur tihti kuritarvitab, on pankrotihalduri ameti üheks oluliseks osaks pankrotihalduri vastutus oma tegude eest. Pankrotihalduri vastutus väljendub tekitatud kahju hüvitamises, haldurile trahvi määramises ja distsiplinaarkaristuste, sh ametist vabastamise, määramises.

Kontrolli halduri tegevuse üle teostavad nii pankrotimenetluses osalevad organid kui ka kohtuvälised organid. Kõik need organid on pädevad uurima halduri tegevust ning tegema vastavaid järeldusi pankrotihalduri poolse kohustuste täitmise kohta. Halduri tegevuses seadusest tulenevate nõuete ja kohustuste rikkumise tuvastamisel omab iga eelpoolnimetatud organ õigust rakendada pankrotihalduri suhtes mõjutusvahendeid seadusega ettenähtud piirides.

Kehtivat pankrotihalduri poolt kahju hüvitamise regulatsiooni uurides leidis autor, et selle komplitseerituse tõttu tuleb regulatsiooni lihtsamaks ja arusaadavamaks teha ning see peab andma selged juhised – kes, millisel juhul ja mis alustel saab haldurile esitada kahju hüvitamise nõudeid.

Mis puudutab distsiplinaarmenetluse läbiviimist halduri tegevuse üle järelevalvet teostavate organite poolt, siis leidis autor, et karistuse efektiivsuse ja põhjendatuse tagaks karistuse määramise objektiivsuse ning karistuse määramise gradatsiooni nõuete sisseviimine. Objektiivsete põhimõtete ja karistuse määra reguleeriva gradatsiooni olemasolu kaitseks suuremal määral osaliste õigusi, mille riivamine on päris intensiivne, ja seda ka põhjusel, et kogutud faktide asemel võetakse käesoleval ajal karistuse määramise otsuseid vastu vaid iseenese veendumuste ja tunnete, ehk subjektiivsete arvamuste alusel. Autor on seisukohal, et pankrotihaldurile karistuse määramisel tuleb alati arvestada toimepandud rikkumise tõendatavust ja toimepandud rikkumise raskust, ehk halduri suhtes rakendatav karistus peab alati olema proportsionaalne halduri poolt toimepandud rikkumisega. Vastasel juhul rikutaks vaatamata rikkumise toimepanemisele oluliselt halduri õigusi.

Nagu leitud, saab distsiplinaarkaristust määravad organid jagada riiklikeks ja kutseorganiteks, ehk Justiitsministeerium ning advokatuuri ja Koja aukohtud. Autor jõudis seisukohale, et halduri järelevalve ja vastutuse küsimus omab suur tähtsust, kuna käesoleval ajal eksisteerib segadus ja lahkarvamused pankrotihalduri tegevuse üle kontrolli teostavate organite vahel ning tihti tekivad küsimused, kes ja mil viisil ja ulatuses peab teostama järelevalvet ja määrama karistusi pankrotihaldurile. Autori arvates oleks mõistlik ühendada käesoleval ajal olemasolevad järelevalvet teostavad organid ühte kohtuvälisesse organisse, mis teostaks kohtuvälist järelevalvet halduri tegevuse üle ning omaks distsiplinaarkaristuste määramise õigust. Nimetatud organiks võiks olla eelpoolnimetatud sõltumatu kohtuväline organ, kelle pädevuses on sealhulgas pankrotihalduri ametisse nimetamine ja ametist vabastamine.

Kokkuvõtvalt leiab autor, et tänapäeval kehtiv pankrotiõiguse normistik on päris arenenud ning tagab teatud, kuid mitte piisaval määral pankrotimenetluse põhiülesannete täitmise. Pankrotimenetluse efektiivsuse, läbipaistvuse ja sõltumatuse suurendamiseks tuleb teha teatud muudatused halduri tegevust reguleerivates sätetes, sh kvalifikatsiooni, nimetamise ja vastutuse osas.

РОЛЬ БАНКРОТНОГО УПРАВЛЯЮЩЕГО В БАНКРОТНОМ ПРОИЗВОДСТВЕ

Важным элементом стабильной финансовой системы является эффективно действующая система банкротного производства и защиты прав кредиторов. На сегодняшний день банкротное производство можно охарактеризовать, как симбиоз экономики и права. В банкротном производстве представляются интересы многих сторон — должника, кредиторов, банкротного управляющего и третьих лиц.

Институт банкротного права играет важную роль в правовой системе государств как для права так и для экономики, поскольку его нормы направлены на устранение субъектов, которые не могут осуществлять приносящую прибыль деятельность. Банкротное право также направлено на оздоровление экономического положения юридических лиц, которые имеют временные финансовые затруднения. Всё это благоприятствует оздоровлению экономики и борьбе с кризисами. Очевидно, что плохо функционирующее банкротное право влечёт за собой неуверенность экономических отношений.

Тема несостоятельности всегда имела особое значение в каждой правовой системе. Некоторые правовые системы имеют более долгую другие менее долгую историю института несостоятельности. Вопросы и проблемы, связанные банкротным производством, всегда имели важную роль в правовой системе каждого государства. Эти вопросы и проблемы стали особенно актуальны во время мирового финансового кризиса, когда возникло большое количество лиц, которые не в состоянии выполнять взятые на себя перед кредиторами обязательства.

При формировании и применении банкротного права необходимо считаться с множеством сторон и различием интересов кредиторов, что в свою очередь может осложнить удовлетворение и представление интересов всех сторон. Именно по этой причине предусматривает современное банкротное право наличие банкротных управляющих, т.е. лиц, которые должны защищать и представлять интересы всех участников процесса.

Важность деятельности арбитражного управляющего обусловлена прямой зависимостью от нее: эффективности проведения всех процедур несостоятельности

(банкротства), судьбы должника, размера удовлетворения требований кредиторов и др. Успех деятельности арбитражного управляющего определяется уровнем ее правового регулирования, степенью адекватности правовых норм, единообразием арбитражной практики и уровнем правовой грамотности участников экономических отношений.

Банкротный управляющий осуществляет три функции: регулятивную, информационную и организационную. Регулятивная функция - одно из основных направлений деятельности управляющего, осуществляемое посредством внесения в правоотношения с участием должника изменений, а также создания новых или прекращения существующих правоотношений с целью погашения задолженности должником. Информационная функция - одно из основных направлений деятельности управляющего, реализуемое посредством поиска, сбора, обработки, хранения и предоставления информации в процессе банкротства. Организационная функция - одно из основных направлений деятельности управляющего по подготовке, упорядочению и организации действий субъектов при осуществлении процедур банкротства.

После своего назначения банкротный управляющий играет центральную роль при реализации эффективного и рационального банкротного производства, имея власть над должником и его имуществом, а также обязательства по защите и сохранению данного имущества. Ролью банкротного управляющего является эффективное и независимое применение и действие закона о банкротстве. Обеспечение заключается в обеспечении применения. Поэтому очевидно, что банкротный управляющий должен быть достаточно квалифицирован и иметь знания, опыт и личные качества, которые позволяют достичь уверенности в банкротном праве.

Деятельность банкротного управляющего регулируется законом о банкротстве, который устанавливает права и обязанности управляющего, а также осуществление контроля за его деятельностью. Поскольку управляющему от государства даны столь широкие полномочия при проведении производства, то основной его задачей является эффективное и независимое проведение банкротного производства, учитывая интересы всех участников производства. Поэтому тема управления банкротным производством имеет важное теоретическое и практическое значение.

Целью настоящей магистерской работы является анализ роли банкротного

управляющего в банкротном производстве, а также функционирование в целом регулирующей его деятельности системы. Для осуществления данных целей в ходе работы автор попытался найти ответы на следующие вопросы: какими должны быть требования, предъявляемые к кандидату на должность банкротного управляющего, каким образом должно осуществляться его назначение на должность, каким должен быть его правовой статус, а также его основные задачи и ответственность, чтобы была достигнута цель банкротного производства, которой является эффективное проведение производства и оптимальная защита прав и интересов кредиторов и должника. В данной работе автор также попытался найти решения для упрощения проведения банкротного производства и деятельности управляющего, а также для того, чтобы сделать данное производство более прозрачным и удобным для всех сторон процесса.

Настоящая магистерская работа состоит из четырёх глав. В первой главе автор рассматривает и анализирует требования, представляемые к кандидатуре банкротного управляющего, в части образования, опыта работы и порядка выдачи права на деятельность. Вторая глава посвящена порядку назначения банкротного управляющего, а также анализу его правового статуса.

В части требований выдвигаемых к кандидатуре банкротного управляющего в Эстонии действует т.н. смешанная система, предусматривающая две возможности получения статуса банкротного управляющего. Первой возможностью является приобретение полномочий управляющего на основании определённого статуса, а второй является получение полномочий путём сдачи предусмотренного законом экзамена и прохождения практического обучения. Автор приходит к выводу, что лица, приобретающие полномочия управляющего на основании статуса, имеют знания и опыт в основном в сфере своей деятельности. В тоже самое время для выполнения своих прав и обязательств управляющий должен обладать глубокими знаниями и практическим опытом в сферах права, экономики и бухгалтерии, продажи имущества и управлении деятельности юридических лиц, а также в других непосредственно связанных с банкротным производством сферах и областях. В данной части работы автор пришёл к выводу, что, принимая специфику банкротного производства, назначение банкротного управляющего на основании статуса является необоснованным и от этой практики в дальнейшем следует отказаться. Контроль за уровнем квалификации управляющего должен осуществляться через определённую

экзаменационную систему, поскольку сдача экзамена и прохождение практического обучения может гарантировать, что для выполнения обязанностей банкротного управляющего данное лицо имеет все необходимые знания и качества и оно отвечает самым высоким стандартам банкротного права.

На основании положений действующего закона о банкротстве выбор банкротного управляющего в определённое производство осуществляется судом. В данной части автор не согласен с действующей системой и в качестве альтернативы, схоже с другими странами, предлагает предоставить право выбора и назначения управляющего независимому органу или комитету, который при выборе кандидата учитывал бы в том числе вытекающие из закона требования, а назначение управляющего было бы окончательным. По мнению автора, данным органом мог бы стать образованный при Министерстве Юстиций коллегиальный отдел или комиссия, куда входили бы представители Палаты, суда, адвокатуры, а также представитель других министерств. Наличие данного независимого органа способствовало бы обеспечению большей независимости управляющего от суда и остальных участников банкротного процесса. Второй предложенной альтернативой является сохранение ныне действующей системы с внесением определённых изменений, при которой право выбора управляющего остаётся у суда, однако при наличии споров касаясь утверждения кандидатуры, право назначения управляющего принадлежало бы внесудебному независимому органу.

Что касается правового статуса банкротного управляющего, то, по мнению автора работы, данный вопрос является довольно актуальным и до настоящего времени окончательно не решённым как в теории, так и на практике. По результатам проведённого анализа автор пришёл к выводу, что для прояснения и уточнения статуса банкротного управляющего, аналогично с практикой других стран, является разумным введение конструкции банкротного гнезда (*bankrotipesa*). Банкротное гнездо является конструкцией, при наличии которой возникающее гнездо является независимым субъектом права, который в тоже самое время не является юридическим лицом. Деятельность банкротного гнезда осуществлялась бы под руководством банкротного управляющего, который бы являлся законным представителем гнезда. Наличие данной конструкции опять же увеличило независимость управляющего от остальных участников процесса, поскольку в данном случае у управляющего возникает обязанность действовать только в интересах гнезда, сохраняя и увеличивая имущество

гнезда.

Третья часть работы посвящена исследованию основных задач и обязанностей банкротного управляющего. Поскольку законодательством на банкротного управляющего наложен широкий круг обязанностей, то в данной работе автор рассматривает обязанности управляющего, связанные с определением и выяснением требований, владением и продажей имущества банкрота, причин неплатёжеспособности должника и даче информации.

Для успешного проведения банкротного производства через выполнение своих обязанностей банкротный управляющий должен выполнить основную цель банкротного производства, а именно удовлетворить требования всех кредиторов за счёт имущества должника, путём его отчуждения или путём оздоровления предприятия, оставаясь в тоже самое время независимым от участников производства. Именно по этой причине постоянно необходимо следить, чтобы при выполнении своих обязательств действовал управляющий добросовестно, честно, независимо и учитывал интересы всех кредиторов и должника.

По мнению автора ныне действующая система регуляции обязательств управляющего не выполняет возложенные на неё задачи с ожидаемым результатом, вследствие чего для ускорения и усовершенствования производства необходимо произвести соответствующие изменения в законодательстве.

Основным предложением автора является осуществление банкротного производства по средствам определённой интернет среды. В данной среде участники процесса могут представлять требования к должнику, знакомиться с ними и оспаривать их. Все документы, связанные с конкретным производством будут доступны для ознакомления всем участникам процесса. По средствам данной системы возможно осуществление обмена данными и извещениями, в т.ч. о праве предоставления требований, о дате и месте проведения собрания кредиторов и тд. Это в свою очередь упрощает для управляющего выполнение возложенных на него обязательств, а также обеспечивает большую защиту интересов и прав кредиторов и должника, что в свою очередь уменьшает ответственность управляющего за возможное невыполнение своих обязательств. Помимо вышеуказанного при помощи электронной системы возможно

осуществление электронных аукционов, что в свою очередь увеличивает количество участников и позволяет продать имущество по более высокой цене, что также не маловажно в банкротном производстве.

Следовательно, по мнению автора, наличие электронной среды в значительной мере упростило и ускорило бы банкротное производство и сделало бы его более экономным и прозрачным.

Касаемо проблемы выявления причин неплатёжеспособности должника находит автор, что при проведении банкротного производства данному вопросу необходимо уделять больше внимания, поскольку в таком случае уже на начальной стадии производства возможно наказать лиц, виновных в возникновении неплатёжеспособности должника и применяя определённые процедуры возможно увеличить имущество банкрота и защитить права кредиторов.

В четвёртой главе рассматривается ответственность банкротного управляющего за невыполнение возложенных на него обязательств. В данной главе рассматривается предпосылки для ответственности управляющего, а также наказания назначаемые управляющему соответствующими надзорными органами. По причине того, что при проведении производства управляющему даны широкие полномочия, которыми он часто злоупотребляет, то важной частью деятельности банкротного управляющего является его ответственность за свои действия. Ответственность управляющего состоит в возмещении причинённого вреда, назначении управляющему штрафа и дисциплинарных наказаний.

Исследуя вопрос возмещения вреда, автор приходит к выводу, что из-за своей сложности действующий порядок должен быть упрощён и сделан более понятным. Порядок должен давать чёткие указания о том, что, кто и в каком случае и на каких основаниях имеет право представить управляющему требование о возмещении вреда.

По действующему законодательству контроль за деятельностью управляющего осуществляют как органы участвующие в банкротном производстве, так и органы которые в нём не участвуют. При обнаружении в деятельности управляющего нарушений положений законодательства, каждый из вышеуказанных органов имеет

право применить в отношении управляющего меры воздействия.

По мнению автора введение в систему наказания градации нарушений и понятия объективности должно обеспечить эффективность и справедливость назначаемых наказаний, а также в большей степени поможет защитить права участников процесса. Введение вышеуказанных предложений поможет добиться того, что при назначении наказания возникнет обязанность по изучению доказанности и тяжести совершённого нарушения. Это в свою очередь, обеспечит то, что назначаемое управляющему наказание будет соответствовать тяжести проступка или нарушения управляющего.

На настоящий день органами, назначающими дисциплинарные наказания являются государственные и профессиональные органы, а именно, Министерство Юстиции, суды чести Адвокатуры и Палаты. Вопрос надзора и ответственности управляющего является актуальным, поскольку между осуществляющими надзор органами имеется замешательство и разногласия, а также часто возникают вопросы касаясь того, кто и в каком объёме и виде должен осуществлять надзор за деятельностью управляющего.

По мнению автора для упрощения и ускорения системы надзора разумным является объединение имеющихся органов в один надзорный орган, который в свою очередь смог бы осуществлять внесудебный надзор за деятельностью банкротного управляющего и имел право назначения дисциплинарного наказания. Данным органом может быть упомянутый в работе независимый комитет или комиссия, в чью компетенцию также входит назначение или освобождение управляющего от выполнения своих обязанностей.

В заключении приходит автор к выводу, что действующая нормативная база банкротного права в Эстонии является довольно развитой, однако по названным причинам не обеспечивает она в нужном объёме выполнение основных задач банкротного производства. Для увеличения эффективности, прозрачности и независимости банкротного производства необходимо произвести изменения в положениях, регулирующих деятельность банкротного управляющего в части квалификационных требований, а так же в части назначения и ответственности управляющего.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Andersen E. Riiklik järelevalve notari üle. Selle ulatus tulenevalt notari sõltumatusel põhiolemusest. *Juridica* 2001, nr 4.
2. Andersen E. Riigivastutus ilma riigi vastutusega: notari, kohtutäituri ja vandetõlgi isiklik ametivastutus Euroopa õiguse ja riigiõiguse vaatepunktist *Juridica*, 2006, nr 9.
3. Arvisto M., Saarma T. Nõuded pankrotimenetluses: vaidlused nõuete tunnustamise ja võlausaldajate üldkoosolekul häälte andmise üle. *Juridica* 2001, IX.
4. Albergotti Robert D. *Understanding bankruptcy in the US*, University of London, 1992.
5. Cowans, D. R. *Cowans Bankruptcy Law and Practice, Vol 1*. St. Paul (Minn): West Publishing Co, 1987
6. Doyle Louis, *Insolvency legislation annotations and commentary*, 2007.
7. Fletcher Ian F. *The law of insolvency*. London: Sweet&Maxwell, 2002.
8. Goode Roy, *Principles of corporate insolvency law* London: Sweet&Maxwell, 2011.
9. Kerstna-Vaks K. *Järelevalve pankrotimenetluses*. Magistritöö. Tallinn, 2005.
10. Lowitzsch Jens. *The insolvency law in Central and Eastern Europe*. *INSOL Europe*, 2/2007.
11. Lõhmus, U. *Pankrotihaldur*. *Juridica*, 1994, nr 1.
12. Marshall J. *European cross border insolvency*. London: Sweet&Maxwell, 2007.
13. McBryde W. W. *Principles of European insolvency law*. Kluwer Legal Publishers, 2003.
14. McKenzie Skene D. W. *Insolvency law in Scotland*. Edinburgh 1999.
15. Paulman S. *Riiklik järelevalve pankrotihalduri tegevuse üle pankrotimenetluses*. Magistritöö. Tallinn, 2012.
16. Попондопуло В. *Банкротство, научно-практическое издание*. Москва 2012.
17. Попондопуло В. *Банкротство, правовое регулирование несостоятельности предпринимателей*. Москва 2001.
18. Saare K. *Eraõigusliku juriidilise isiku organi liikmete õigussuhted*. *Juridica*, 2010 nr 7.
19. Saare K. *Eraõigusliku juriidilise isiku tegutsemine oma organite kaudu ning vastutus nende tegude eest. Läbiva vastutuse printsiip*. *Juridica* 2000 nr 4.
20. Saarma T. *Pankrotimenetluse põhimõtted*. *Juridica* 2008/VI.
21. Телюкина М.В. *Основы конкурсного права*. Москва: Волтерс Клувер, 2004.
22. Телюкина, М. В. *Конкурсное право. Теория и практика несостоятельности (банкротства)*. Академия народного хозяйства при правительстве Российской Федерации. Москва: Издательство Дело, 2002.
23. Varul, P. *Nõuetest pankrotimenetluses*. *Juridica*, 2004, nr 2.

24. Varul, P. Pankrotiõiguse probleeme. Juridica, 1999, nr 8.
25. Varul, P. Selgitavaid märkusi pankrotiseadusele. Juridica, 1993, nr 3.
26. P. Varul. Pankrotimenetluse uued parandusettepanekud. Juridica, 2008, nr 8.
27. Varusk M. Olulised mõisted pankrotimenetluses. Arvutivõrgus: http://www.just.ee/40563#_edn16
28. Vatanen M. Liability and supervision of administrators of bankruptcy estates in Finland. Amsterdam 2005.
29. Viirsalu P. Pankrotipesa problemaatika. Juridica, 2008, nr 8.
30. Vutt M. Juhtorgani kohustuse rikkumise, sealhulgas raske juhtimisvea ning kuriteotunnustega teo kindlaks tegemine pankrotimenetluse praktikas, 2008. Arvutivõrgus: <http://www.riigikohus.ee/vfs/715/RaskeJuhtimisveaAnalyy080318.pdf>.
31. Vutt M. Pankrotimenetluse raugemise kohtupraktika. Arvutivõrgus: <http://www.riigikohus.ee/vfs/714/PankrotiRaugemiseAnalyy080318.pdf>
32. Wessels, B. Business and Bankruptcy Law in the Netherlands: selected essays. Hague-London-Boston: Kluwer Law International, 1999.
33. Westbrook J. L. A global view of business insolvency systems. Leiden-Boston, 2010.
34. Wood P. R. Principles of international Insolvency. London, 2007.

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

35. Advokatuuriseadus. - RT I, 21.12.2012, 4.
36. Audiitortegevuse seadus. - RT I, 18.12.2012, 10.
37. The Act on the Supervision of the Administration of Bankruptcy Estates (109/1995; laki konkurssipiesien hallinnon valvonnasta). Arvutivõrgus: <http://www.konkurssiasiamies.fi/>
38. Pankrotiseadus. RT I, 21.12.2012, 14.
39. Kohtutäituri seadus. - RT I, 31.12.2012, 18,
40. Kohtutäiturimäärustik. - RT I, 17.01.2012, 9.
41. Karistusseadustik. - RT I, 20.12.2012, 12.
42. Kohtute seadus. - RT I, 29.12.2012, 7.
43. Кодекс РФ об административных правонарушениях. Arvutivõrgus: <http://www.consultant.ru/popular/koap/>
44. Läti pankrotiseadus. Arvutivõrgus: www.vvc.gov.lv/.../Insolvency_Law.doc
45. Rootsi pankrotiseadus. Arvutivõrgus: http://siteresources.worldbank.org/GILDSWEDEN/Resources/Sweden_Bankruptcy_Law.pdf

46. Soome Pankrotiseadus.
Arvutivõrgus:<http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2004/en20040120.pdf>
47. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. - RT I, 06.12.2010, 12,
48. Täitemenetluse seadustik. - RT I, 31.12.2012, 15
49. Võlaõigusseadus. - RT I, 08.07.2011, 21
50. Уголовный кодекс РФ. Arvutivõrgus:<http://www.zakonrf.info/uk/>
51. Федеральный закон О несостоятельности (банкротстве). Arvutivõrgus:
<http://www.zakonrf.info/zakon-o-bankrotstve/> .

KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

52. RKTko 3-2-1-35-05.
53. RKHko 3-3-1-38-06.
54. RKTkm 3-2-1-82-11.
55. VMko 2-05-18418.
56. RKTkm 3-2-1-39-12.
57. RKTko 3-2-1-33-10.
58. RKTko 3-2-1-67-03.
59. TlnMko 2-07-45207.
60. RKTko 3-2-1-188-12.
61. RKTkm 3-2-1-39-12.
62. RKTkm 3-2-1-103-07.
63. RKHko 3-3-1-76-09.
64. RKTkm 3-2-1-154-10.
65. TlnRnKm 3.07.2006, 2-01-211.

MUUD ALLIKAD

66. Audiitorkogu distsiplinaarmenetluse kord. Arvutivõrgus:
http://www.auditorkogu.ee/docs/Auditorkogu_distsiplinaarmenetluse_kord.
67. Audiitorkogu distsiplinaarmenetluse korra seletuskiri. Arvutivõrgus:
http://www.auditorkogu.ee/docs/Auditorkogu_distsiplinaarmenetluse_korra_seletuskiri
68. Eesti Advokatuuri advokaadiksamite kord. Arvutivõrgus:
<https://advokatuur.ee/est/advokaadid/advokaadiks-saamine>

69. EBRD insolvency office holder principles. European Bank for Reconstruction and Development. 2007.
70. European Parliament. Harmonisation of Insolvency law at EU level. Arvutivõrgus: <http://www.insol-europe.org/eu-research/harmonisation-of-insolvency-law-at-eu-level/>
71. Eesti Advokatuuri advokaadiekssamite kord. Arvutivõrgus: <https://advokatuur.ee/est/advokaadid/advokaadiks-saamine>.
72. Hea Kutsetava. Arvutivõrgus: http://kpkoda.ee/doc/Hea%20kutsetava_1.pdf 10. Soome pankrotiseadus.
73. Insolvency practitioners regulations. Arvutivõrgus: <http://www.legislation.gov.uk/ukxi/2005/524/contents/made>.
74. Justiitsministeeriumi järelevalve ja õigusteeninduse talitus, Justiitshalduspoliitika osakond. Järelevalve aruanne, Tallinn 2012.
75. Kohtutäituri seaduse eelnõu seletuskiri. Arvutivõrgus: <http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&emshelp=true&eid=594370&u=20110330152117> (01.02.2013).
76. Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja arengukava 2012 - 2015, Arvutivõrgus: http://www.kpkoda.ee/doc/Arengukava%202012-2015_0.pdf
77. Nõuded pankrotihalduri täiendusõppele ja täiendusõppe maht, RT I 2010, 25, 120.
78. Oliver Lukason, Maksejõuetuse põhjuste analüüs. Arvutivõrgus: [http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=53147/Maksej%F5uetuse+p%F5hjuste+anal%FC%FCs+\(2010\).pdf](http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=53147/Maksej%F5uetuse+p%F5hjuste+anal%FC%FCs+(2010).pdf)
79. Pankrotihalduri eksami erialateadmiste testi valdkonnad ja hindamise kord. RT I 2010, 75, 576.
80. Täitemenetluse seadustiku eelnõu seletuskiri. Arvutivõrgus: http://www.riigikogu.ee/?op=emsplain&page=pub_file&file_id=252cc896-4b17-814d-6825-ef1c538c318f&
81. The 2013 INSOL directory. The comprehensive directory of restructuring, insolvency and bankruptcy professionals throughout the world, GTI Media, 2013.
82. UNICENTRAL, Legislative Guide on insolvency law, New York 2005.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Artjom Novikov (sünnikuupäev: 03.09.1982.a.):

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose Pankrotihalduri roll pankrotimenetluses, mille juhendaja on professor Paul Varul:
 - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. Olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus 06.05.2013.a.